

DIMITRIE POPTĂMAȘ
PREZENȚA ȘI CIRCULAȚIA
VECHILOR TIPĂRITURI ROMÂNEȘTI
ÎN ZONA SUPERIOARĂ A VĂII MUREȘULUI

FUNDAȚIA CULTURALĂ „VASILE NETEA”
CAIETE MUREȘENE – 20

DIMITRIE POPTĂMAȘ

**PREZENȚA ȘI CIRCULAȚIA
VECHILOR TIPĂRITURI
ROMÂNEȘTI
ÎN ZONA SUPERIOARĂ
A VĂII MUREȘULUI**

EDITURA NICO

**Lucrare editată sub auspiciile Fundației Culturale
„Vasile Netea”
Președinte: Dimitrie Poptămaș**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
POPTĂMAȘ, DIMITRIE.
PREZENȚA ȘI CIRCULAȚIA VECHILOR
TIPĂRITURI ROMÂNEȘTI ÎN ZONA SUPERIOARĂ
A VĂII MUREȘULUI / Dimitrie Poptămaș,
Târgu-Mureș: Editura Nico, 2008
ISBN 978-973-1947-07-5

Lucrare apărută cu sprijinul financiar
al Consiliului Județean Mureș

Coperta: BOGDANA MARIA POPTĂMAȘ

Editura NICO

Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29

Apărut 2008

Lectori: Nicolae Băciuț; Melinte Șerban; Mariana Ciorca

Copyright @ Dimitrie Poptămaș 2008

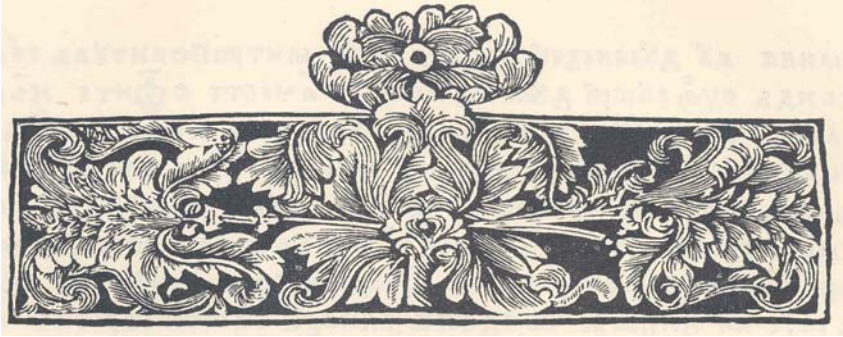
Toate drepturile rezervate

Format 16/61x86, coli tipo 12

Culegere: Maria Casoni

Tehnoredactare: Sergiu Paul Băciuț

Tiparul executat la CASA DE EDITURĂ “MUREȘ” Târgu-Mureș,
Str. G. Enescu nr. 2, tel. 0265-261437

ARGUMENT

Cercetarea de față își propune să aducă lumină asupra prezenței și circulației cărții vechi românești într-o zonă în care, până la această dată, contactul cultural, prin mijlocirea produselor de tipar românești, a fost mai puțin cunoscut.

Chiar în condițiile în care, pe plaiurile mureșene, în decursul timpului, alături de populația românească autohtonă s-au așezat secui, maghiari și sași, conviețuind împreună cu poporul român, care a înfruntat secole de-a rândul starea de „tolerat” în propriile sale granițe, în ciuda tuturor oprămirilor politice și sociale, a continuat să aibă o permanentă și susținută cultură spirituală care i-a alimentat continuu conștiința originii comune de limbă și de neam. Contactul neîntrerupt cu viața culturală, cu cele două Țări Române, Moldova și Țara Românească, circulația permanentă a valorilor culturale redau fără alte mărturii existența sentimentului românesc, cu nimic mai prejos decât în zonele compacte românești. Cartea românească s-a bucurat și aici, în epocile înfloritoare ale tiparului, de prețuire, așa cum a fost prețuită în toate zonele locuite de români. Merită considerație și stimă înaintașii care au știut să prețuiască acest act de cultură, închinându-i lucrări din

cele mai valoroase și apreciate, adevărate dovezi științifice de permanentă continuitate a poporului român pe acest teritoriu.

Activitatea de valorificare a patrimoniului cultural național e începută de ardelenii Vasile Popp, apoi Timotei Cipariu, iar mai târziu de Ion Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simionescu. Alți cărturari de prestigiu aveau să dea un nou sens patrimoniului de carte veche. Exemplul peremptoriu este cel al marelui istoric Nicolae Iorga care nu numai prin semnalarea exemplarelor dar și prin descifrarea notelor și consemnărilor așternute pe filele lor, în decursul timpului, în valoroasa sa colecție de *Studii și documente*, a adus o însemnată contribuție la stabilirea circulației cărților vechi românești.

Și alte numeroase studii au elucidat din tainele circulației cărților vechi românești, în mai mare amănunțime, fiind consacrate cercetărilor anumitor zone istorico-geografice sau ariei de răspândire a produselor unei anume tipografii. Prezența și circulația cărții în părțile bănățene i-au preocupat pe N.M. Popescu, N. Cornea și Virgil Molin. Despre Țara Hațegului ne-a lăsat un studiu valoros Liviu Patachi, care a fructificat și cercetările mai vechi ale lui Ștefan Moldovan, iar pentru Țara Oltului Valer Literat. Nu mai puțin valoroase sunt în acest sens studiile lui Atanasie Popa, care în descrierea bisericilor de lemn ne prezintă și inventare de cărți, lucrarea lui Darius Pop privind notele paleografice de pe cărțile sătmărene, a lui Florea Mureșan, un studiu foarte bogat privind *Cazania* lui Varlaam și circulația ei în nordul Transilvaniei, precum și Ioachim Crăciun, Titus Roșu, Barbu Teodorescu, Mircea Păcuraru ș.a.

Dacă principalele zone ale Transilvaniei au fost studiate, pentru Valea Superioară a Mureșului nu avem încă un studiu de profunzime asupra prezenței și circulației vechilor tipărituri, ceea ce ne-a îndemnat și mai mult spre cercetarea contribuției tiparului la menținerea și afirmarea elementului românesc din această zonă.

*
* *

Prezenta lucrare am conceput-o ca un studiu și un catalog, o evidență cât mai completă a tipăriturilor din zona superioară a Văii Mureșului. Preocupat de mai mulți ani, ajuns la un rezultat, ea reprezintă o primă formă, care nu are pretenția de a spune ultimul cuvânt în materie.

Pentru a avea o imagine cât mai completă a acestei situații am avut în vedere cercetarea a trei surse deosebit de importante în obținerea de date:

1. Cărți atestate în diferite studii și cataloage de colecții privind cartea românească veche care a circulat în zonă, între cele mai valoroase fiind: N. Sulică, *Contribuții la istoria vechimii elementului românesc și a circulației cărților românești în ținuturile secuizate* și A. Filimon, *Contribuțiile la Bibliografia românească veche*, ca și multe altele indiferent de zona tratată. Cataloagele de carte veche ale Bibliotecii Centrale Universitare București, ale celei județene „V.A. Urechea” Galați și ale Bibliotecii „G.T. Kirileanu” , care ne-au semnalat tipărituri ce au aparținut cândva locului. Am studiat apoi cataloagele și inventarele Bibliotecii Centrale Universitare și ale Filialei Academiei R. S. România din Cluj-Napoca unde au ajuns o bună parte din tipărituri, dar și o parte din bibliotecile personale.

2. Din surse arhivistice, inventare vechi (1855 – 1880), am putut stabili situația cărților în urmă cu mai bine de 150 de ani, din mai multe localități. Important de amintit este un inventar întocmit la Blaj, pe bază de rapoarte, de către Pop Iacob, în anul 1933.

3. Inventarul pe teren efectuat în județul Mureș în anul 1969, care a cuprins toate parohiile și instituțiile existente și la care am participat personal.

Rezultatele cercetărilor sunt cuprinse în prezenta lucrare alcătuită din două părți distincte. Prima parte este un studiu privind apariția și implicațiile culturale ale tiparului, tiparul ca mijloc de legătură peste timp între Țările Române, prezența și circulația cărții, precum și câteva concluzii care derivă din notele marginale ale cărților. Partea a doua este catalogul cărții vechi românești din zona Văii Superioare a Mureșului, prezentă sau atestată documentar, care cuprinde pe lângă descrierea sumară a datelor cărții, starea fizică, notele, locul de păstrare și locul de atestare documentară pentru exemplarele dispărute.

Pentru a facilita orientarea în partea a doua a lucrării au fost alcătuiți indici de titluri, nume de persoane și geografic. De asemenea, au fost scoase în evidență și unele contribuții la Bibliografia românească veche.

*
* *

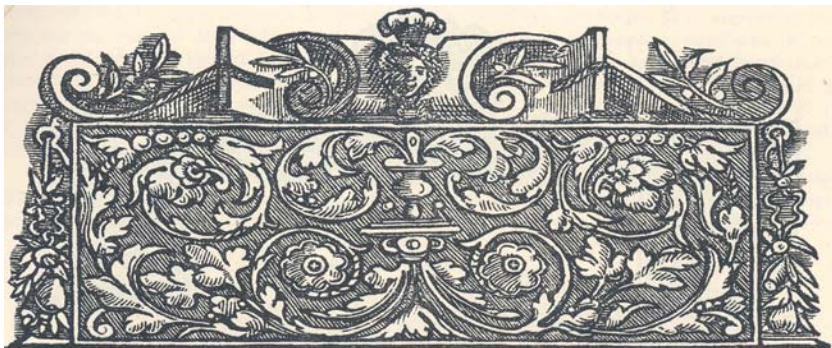
Concepută ca teză de licență, lucrarea *Prezența și circulația vechilor tipărituri în zona superioară a Văii Mureșului*, rămâne tributară informațiilor pe care le-am avut la data elaborării (1973 – 1974). După această dată cercetarea domeniului devine importantă. În acest scop au luat ființă Oficiile județene pentru patrimoniu cultural-național de pe lângă Complexele muzeale. Consiliul Culturii și respectiv Ministerul Culturii și Cultelor au acordat mare atenție studierii și ocrotirii vechilor produse de tipar. Au fost organizate simpozioane naționale având ca temă *Valori bibliofile din patrimoniul cultural-național*. Comunicările au făcut obiectul unei publicații cu același titlu. La Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș a organizat simpozionul *Cazania lui Varlaam la 350 de ani* care a întrunit cercetători de pe tot cuprinsul țării. Numărul exemplarelor din *Cartea românească de învățătură...* existente în județul Mureș se ridică astăzi la 27 exemplare prin

cercetările atente efectuate pe teren. Numeroase biblioteci și-au întocmit cataloage despre cărțile vechi aflate în colecții.

Pași însemnați s-au făcut în județul Mureș prin cercetările efectuate pe teren, arhive și biblioteci de către *Elena Mișu*, muzeograf în cadrul Oficiului județean pentru patrimoniu cultural-național, *Carmen Munteanu* și *Florica Nuțiu*, bibliotecare, iar mai nou *Monica Avram* și *Florin Bogdan*, tineri interesați de acest aspect al istoriei culturii.

Fie ca această lucrare publicată acum în forma sa inițială, îndrumată de prof. univ. dr. Nicolae Edroiu, iar, ca președinte de comisie, pe prof. univ. dr. Pompiliu Teodor, apreciată cu notă maximă, chiar dacă se înscrie în unele limite, să constituie un îndemn la sinteza finală a acestei pagini de istorie culturală românească.

I. CADRUL ISTORIC ȘI CULTURAL

Pentru a reconstitui viața culturală a populației din zona superioară a Văii Mureșului, sub aspectul prezenței și circulației vechilor tipărituri românești pe parcursul a mai bine de trei secole (1508 – 1830), este necesar să facem câteva precizări de ordin istoric, care se încadrează în ansamblul dezvoltării societății feudale transilvănene, ajunsă la maturitate, și în condițiile apariției primelor manifestări care anunță epoca modernă.

Evoluția societății în Transilvania acestei perioade, caracterizată prin prefacerile adânci în domeniul social-economic și politic, este oglindită corespunzător în viața spirituală atât în ceea ce privește scăderile, cât și realizările comunității umane. Epoca este în același timp frământată de *puternice contradicții sociale antagonice între masele producătoare de bunuri și minoritatea feudală* cât și de mișcările populației românești asupra social, politic și național.

Înțelegerea din septembrie 1437, cunoscută sub denumirea de *Unio Trium Nationum*, ca și prevederile

Tripartitum-ului lui Verböczi rămân veritabile instrumente de îngrădire a celor mai elementare și umane drepturi ale populației românești, situație care își perpetuează influența în viața politică și în mentalitatea clasei conducătoare feudale (nobilimea) până în epoca modernă.

În această perioadă de timp devine tot mai evident că alcătuirea celor trei țări române, Țara Românească, Moldova și Transilvania, este rezultatul unei politici arbitrare de menținere a dominației feudale. Timpurile au dovedit că acele bariere artificiale impuse Țărilor Române au fost formale. Unitatea poporului român s-a manifestat permanent prin conștiința de origine și de limbă, prin schimburile permanente de valori materiale și spirituale. Granițele dintre ele au fost infirmate și de tendințele permanente ale acestui neam sau ale unor conducători politici de a conlucra și de a forma un front comun în fața primejdiilor externe. Tendințele de unitate politică manifestate în diferite ocazii și la anumite niveluri se fundamentau pe conștiința înrădăcinată a originii comune a poporului român.

Transilvania își are aportul său în procesul de omogenizare și întrepătrundere, de strângere a legăturilor de orice natură a populației românești de pe o parte și cealaltă a Carpaților. Orașe libere regești ca Brașovul, Sibiu, Clujul, Bistrița, Târgu-Mureșul ș.a. devin adevărate centre de tranzit comercial pentru Țările Române. Schimbul de mărfuri a constituit și un bun prilej de vehiculare a ideilor politice și culturale între români, de solidaritate și acțiune. Acest lucru devine și mai evident după 1541, când Transilvania, devenită principat autonom, își orientează cu precădere legăturile și planurile sale politice cu celelalte două țări române, atât în viața politică, cât și în cea economică și culturală. Aceste tendințe firești îndreptate spre unitatea celor trei țări române „pot fi socotite drept premise ale încercărilor de a le uni sub o singură cârmuire politică”, fapt de altfel realizat în mod magistral prin

spiritul îndrăzneț și acțiunea memorabilă a voevodului Mihai Viteazul, în anul 1600. Această faptă politică va călăuzi, pentru multă vreme, intențiile conducătorilor politici dintr-o țară românească sau alta, manifestate prin înțelegeri și tratate politice, prin ideea permanentă de a reînvia un regat al Daciei, așa cum năzuia Radu Mihnea în Țara Românească, Gabriel Bethlen în Transilvania, iar mai târziu, Matei Basarab, Vasile Lupu și Gheorghe Rakoczi.

Intensificarea dominației otomane în Țara Românească și Moldova, ca și ocupația habsburgilor în Transilvania n-au putut împiedica tendințele de manifestare a conștiinței de origine și de limbă comună, chiar dacă, prin amplificarea asupra politice, au întârziat într-o formă sau alta dezvoltarea firească a unificării poporului român. Permanentă luptă pentru dreptate națională și socială primește noi valențe în secolul al XVIII-lea, în condițiile începutului de destrămare a societății feudale, dând un nou avânt speranțelor seculare ale poporului român. Este perioada în care Inocențiu Micu Clain, prin memoriile sale, dă glas intențiilor de redeșteptare a aspirațiilor de emancipare a poporului român, când tinerii intelectuali sunt trimiși pretutindeni în Transilvania pentru a aprinde în sufletul celor mulți sentimentul de dreptate. Lanțurile iobăgiei au fost puternic zguduite în „războiul” țărănesc din 1784 condus de Horea, Cloșca și Crișan. Înfrântă, răscoala țăranilor din 1784 nu a însemnat încetarea luptelor politice, ci din contră, o întrunire a eforturilor de luminare a maselor, de dezvoltare a conștiinței naționale. Se naște un nou curent, *Școala Ardeleană*, ai cărei reprezentanți de frunte au fost Samuil Micu Clain, Gheorghe Șincai, Petru Maior. Noua mișcare a devenit exponentul de bază al aspirațiilor întregului popor român cu deosebite implicații nu numai în domeniul cultural, ci și pe tărâm social și politic. Colaboratori și susținători ai mișcării **Supplexului**, ei au desfășurat o intensă activitate pentru a demonstra

romanitatea și continuitatea poporului român în vechile granițe ale Daciei, creând un puternic curent de renaștere națională.

Nimic nu poate fi mai convingător decât contribuția pe care și-a adus-o cultura românească, prin slovele tipărite, la împlinirea acestor idealuri ale poporului român. În Ardeal a existat o continuă circulație a celor mai importante cărți din cele două principate, care au alimentat permanent unitatea culturală din cele mai diverse domenii ale vieții spirituale și care, alături de omogenitatea limbii, a credinței și a datinilor, a fost întotdeauna temelia unității sufletești a neamului nostru de pretutindeni.

1. Apariția și dezvoltarea tiparului în Țările Române

La scurt timp după apariția și răspândirea tiparului în centrul și apusul Europei, în răsărit, Țările Române se numără printre primele care beneficiază de această mare descoperire. Dacă putem considera apariția miracolului de la Mainz (Germania) între 1445 – 1450, trecerea în scurt timp în Franța și Italia (1469), în Țările de Jos (1473), apoi în Ungaria, Polonia și Cehoslovacia, la mai bine de o jumătate de secol (1508), călugărul Macarie tipărea pe pământul Țării Românești prima carte tot în 1508, situându-ne înaintea multor țări cu care ne învecinam, între care Rusia (1553), Turcia (1783), Grecia (1821) sau Bulgaria (sec. XIX)¹. Macarie a învățat meseria tiparului la Veneția și a lucrat mai mulți ani ca tipograf la Cetinie (Muntenegru), unde a tipărit 6 cărți (1493 – 1496). Ajunge în Țara Românească în urma cotropirii țării sale de către turci și jefuirii tipografiei de la Cetinie, după o scurtă pribegire prin Italia. Alături de alți cărturari sârbi, el este ocrotit

¹ **Ioachim Crăciun**, *Cartea românească în decursul veacurilor*, Cluj, Tipografia Eparhiei Ortodoxe Române, 1937, p. 13 – 14.

de Radu cel Mare, domnul Țării Românești, promovator al culturii și bisericii ortodoxe în intenția străngerii poporului în jurul aceluiași crez ideologic în lupta împotriva cotropitorilor turci. Prima carte tipărită este un *Liturghier* apărut din porunca lui Radu cel Mare și terminat în timpul domniei lui Mihnea cel Rău, după cum se spune în epilog: „S-a început această sfântă carte, numită *Liturghier*, după porunca Domnitorului Io Radu Voivod, să-i fie lui vecinică pomenire, și s-a săvârșit această carte din porunca întru Hristos Dumnezeu binecredinciosul și de Dumnezeu păzitul și prealuminatul domnitor, Io Mihnea Marele Voivod a toată Țara Românească și părților pre Dunăre, fiul marelui Io Vlad Voivod în anul dintâi al domniei sale, ostenindu-se meritul monah și preot Macarie. În anul 7016/1508/, crugul soarelui 16, al luni 5, indiction 11, luna Noiembrie 10 zile”². La intervale de câte doi ani, Macarie mai tipărește un *Octoih* (1510) sub Vlad cel Tânăr și o *Evanghelie* (1512) sub Neagoș Basarab, toate în limba slavonă.

Tipărirea primei cărți în limba română se leagă de influența mare pe care a avut-o renașterea și, în special, reforma asupra populației săsești și secuiești din Transilvania – luteranismul și calvinismul - mai ales după dezastrul de la Mohács. Propagandei luterane din Transilvania îi datorăm prima tipăritură în limba română, *Catechismul luteran sau românesc* supranumit mai târziu (Sibiu, 1544), din care nu a ajuns nici un exemplar până la noi, atestat însă de numeroase mărturii documentare contemporane³. Acest catechism a fost imprimat de Filip Moldoveanul (Philippus Pictor sau Maler), tipograf și gravor aflat în serviciul magistrului orășenesc din Sibiu (1521 – 1554). Tot de la acest tipograf a ajuns până la noi

² **Ioan Bianu și Nerva Hodoș**, *Bibliografia românească veche*, 1508 – 1830. Tomul I, București, Edițiunea Academiei Române, 1903, p. 6 – 7.

³ *Ibidem*, p. 21 – 23.

o altă publicație apărută câțiva ani mai târziu, *Evangheliarul slavo-român* (Sibiu, 1551 – 1553)⁴.

După Filip Moldoveanu activitatea de tipărire a cărților este continuată de diaconul Coresi. Acesta a învățat meșteșugul tiparului în Țara Românească de la meșterul sârb Dimitrie Liubavici de pe lângă curtea domnitorului din Târgoviște. Coresi se mută la Brașov în anul 1558 – 1559, important centru cultural și de legături economice între Țările Române, precum și cu marile centre ale Europei. Aici, Johann Honterus pune bazele învățământului pe temeiurile marelui suflu umanist, înjghebând și o mică tipografie care să servească interesele timpului. Adept al reformei, traduce și tipărește catechismul luteran în limbile greacă (1544) și germană (1548). Multe din cele 53 de tipărituri scoase în tipografia sa au circulat nu numai în Transilvania, Moldova și Țara Românească, dar și într-o serie întregă de țări din Europa, cum a fost manualul de geografie *Rudimenta Cosmographica* (1541, 1542)⁵.

Tot aici s-a înjghebat o bogată activitate românească culturală și de învățământ în Scheii Brașovului. În această atmosferă își începe activitatea Coresi la Brașov, pentru luminarea poporului cu cărți în limba română. Între cărțile românești tipărite de către Coresi din porunca lui Johannes Benkner, judele Brașovului, se numără *Întrebare creștinească* (1559), *Evangheliar* (1561), *Apostol* (1565) și *Tâlcul Evangheliilor* (1567 – 1568). Primele corespund propagandei luterane, iar ultima celei calvine. Conștient de serviciile ce le aduce românilor din cele trei țări, Coresi tipărește în paralel și cărți în limba slavonă pentru a dovedi atașamentul său la ortodoxie. Caracterul reformat al tipăriturilor românești coresiene reiese și din ornamentistică, lipsa stemei Țării

⁴ *Evangheliarul slavo-român* de la Sibiu 1551 – 1553, București, Editura Academiei R.S.România, 1971.

⁵ **Dimitrie Poptămaș**, *Johannes Honterus*, 1493 – 1549, în „Vatra”, Târgu-Mureș, 3, nr. 10, 20 octombrie 1973, p. 16.

Românești, nefiind amintit domnitorul Munteniei, spre deosebire de cele slavonești pe care apare stema, semn că editarea lor s-a făcut cu consimțământul tacit al voevodului.

Crezul lui Coresi pentru cartea românească tipărită este consemnat în *Psaltirea românească* (Brașov, 1570), în care motiva aparițiile sale în contextul dezvoltării celorlalte limbi: „dacă văzui că mai toate limbile /popoarele/ au cuvântul lui Dumnezeu în limba lor numai noi Rumânii n-avem”, apoi, „mai vârtos cincii cuvinte cu înțelesul meu să grăesc ca și alți să învețe de cât întunicul de cuvinte neînțelese într-alte limbi”⁶. Concomitent cu activitatea editorială proprie, Coresi a tipărit și cărți din porunca voevodului Țării Românești, un *Octoih* (1574 – 1575), un *Triod* (1578) ș.a.

Cu toate că, aparent, Coresi a fost pus în slujba propagandei reformate și calvine, el a reușit să omită din cărțile sale orice tendință de dezbinare a românilor de la credința ortodoxă. Numai așa se explică largă circulație a tipăriturilor coresiene în toate țările române, mai mult, încrederea de care se bucură din partea domnitorilor munteni și moldoveni ca și din partea mitropoliților. Din epilogul *Evangheliei cu învățătură* (Brașov, 1581) reiese că el are acceptiunea mitropoliților Serafim al Țării Românești și Ghenadie al Ardealului. Lucrările sale în limba română nu se adresau înaltului cler, boierilor sau nobilimii feudale, ci, după cum afirmă în predoslovie, „ca să fie mai lesne și mai ușor a ceti și a înțelege pentru oamenii ceia proști (țărani, simpli)”⁷.

Prin activitatea sa de traducător și tipograf, diaconul Coresi poate fi numit pe bună dreptate părintele tiparului și literaturii române. După cum afirma regretatul bibliolog Ioachim Crăciun, Coresi este „întâiul stătător în pomelnicul ostenitorilor pentru unirea celor trei provincii locuite de Români: a Țării Românești, a Transilvaniei și a Moldovei. Într-

⁶ B.R.V., Tom. I., p. 56

⁷ *Ibidem*, p. 92.

adevăr, înainte de a cucerii Mihai Viteazul, domnul Munteniei, Transilvania și Moldova cu sabia, le-a cucerit smeritul diacon Coresi cu slovele teascurilor sale”⁸. Opera de publicare a cărților lui Coresi se încadrează într-o mișcare generală pentru scrisul și limba poporului, care o precedă și o continuă toate țările românești. Caracterul general românesc al operei se desprinde și din apariția și difuzarea cărților tocmai la Brașov, centrul de legătură culturală și comercială între toate țările române. Pentru populația românească din Transilvania implicațiile reformei au constituit un convingător îndemn pentru limba poporului și unitatea culturală. În privința cultivării limbii române, diaconul Coresi a fost pentru românii din Transilvania ceea ce a fost Johann Honterus pentru sași și Heltai Gáspár pentru maghiari.

După bogata activitate coresiană, în activitatea tipografică a țărilor române începe o perioadă de declin (1588 – 1635) când bibliografia românească nu înregistrează nici o tipăritură. Această situație se datorește înăsprii asupra otomane, pustiirilor aduse de războaie, domniilor scurte și frământate. După cum afirma cronicarul Miron Costin nu era răgaz „de scrisoare ci de griji și suspinuri”. Așa se explică faptul că activitatea tipografică va fi reluată mai târziu într-o nouă perioadă de destindere, de înflorire economică și culturală, în timpul lui Matei Basarab în Țara Românească și Vasile Lupu în Moldova. În Transilvania, tiparul va merge pe intensificarea propagandei reformate și catolice, propagandă la care va reacționa foarte puternic Țara Românească și Moldova.

Cărțile românești încep să reapară în număr mai mare abia în veacul al XVII-lea, de la 1635 (*Molitvelnicul*, Câmpulung), în Țara Românească și de la 1642 (*Decretul patriarhului Partenie*, Iași) în Moldova. Spre deosebire de perioada anterioară, începe tipărirea cărților laice, locul

⁸ Ioachim Crăciun, *op. cit.*, p. 21.

principal ocupându-l cărțile de legi, cele mai importante fiind *Pravila lui Vasile Lupu* (în Moldova) și *Îndreptarea legii* (în Țara Românească).

Între cărțile românești din această perioadă o atenție deosebită o merită *Cartea românească de învățătură...* (Iași, 1643), cunoscută și sub denumirea de *Cazania lui Varlaam*. Prin limba românească foarte clară și îndemnul adresat „Către toată seminția românească” lucrarea mitropolitului Varlaam s-a impus nu numai ca o carte a dogmei ortodoxe, ci și ca o carte de lectură. Locul „învățăturii creștinești” al acestei cărți este înlocuit cu învățarea slovelor, a scrisului și cititului, având o circulație fără precedent în toate țările române.

În Transilvania apare *Noul Testament* (Alba-Iulia, 1648), lucrare de mare ținută tipografică și lingvistică. Nu peste mult timp, limba română biruiește și în Țara Românească pe deplin. Acest moment e marcat de *Biblie* (București, 1688) care, pe drept cuvânt, poate fi apreciată ca „sinteza operei cărturarilor din țările românești din mai multe secole”⁹.

În veacurile XVI – XVII existau tipografiile românești în Țara Românească la Dealul (1508?), Târgoviște (1545), Câmpulung (1635), Govora (1637), București (1678), Buzău (1691) și Snagov (1696); în Moldova la Iași (1642), iar în Transilvania la Sibiu (1544), Brașov (1557), Cluj (1570), Alba-Iulia (1579), Sas-Sebeș (1580) și Orăștie (1582). În secolul următor unele își vor înceta activitatea, dar apar altele noi, la Râmnic (1705), Blaj (1750) și Rădăuți (1744)¹⁰. Cărți românești se vor tipări și la Oradea, Timișoara¹¹. Acestea li se vor mai adăuga tipografiile din Viena, Buda, Sâmbăta Mare ș.a.

⁹ **Mircea Tomescu**, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, București, Editura științifică, 1968, p. 73.

¹⁰ *Ibidem*, p. 119.

¹¹ Aceste tipografii, unele mai vechi, tipăreau cărți în limba latină, maghiară și germană. Tot aici apar și câteva tipărituri care fac obiectul cărții vechi românești.

Cu toate că în perioada 1508 – 1830 în zona în care analizăm prezența și circulația vechilor tipărituri nu a existat nici o tipografie românească, dorința de cultură a populației a fost permanent alimentată de toate centrele tipografice existente încă din 1512 fără întrerupere. Numărul mare de tipărituri existente și astăzi, ca și numeroasele exemplare atestate în diferite documente, după cum vom vedea în continuare, confirmă pe deplin această afirmație.

2. Cartea tipărită – mijloc de formare a conștiinței unității de neam și a comunității de limbă

Evoluția istorică a poporului român, lupta sa seculară pentru unitate, progres și libertate sunt legate de teritoriul carpato-dunărean unde a locuit din cele mai vechi timpuri, unde s-a format și dezvoltat material și spiritual și unde a ținut piept oricăror cotropitori străini cu prețul și jertfa vieții lor. Marele nostru om de cultură, Ion Bianu, afirma că „zidul verde al Carpaților nu rupea neamul în bucăți deosebite ci dimpotrivă, îl apăra într-o unire adăpostindu-l într-un tot organic”¹².

Urmașă a geto-dacilor romanizați, populația autohtonă a rezistat secole de-a rândul valurilor de năvăliri ale unor popoare, acestora adăugându-li-se populații slave, maghiare și germane, ca în secolul X, după un îndelungat proces istoric, să putem vorbi de poporul român ale cărui trăsături erau formate în linii mari. Împrejurările au făcut ca, în cursul evului mediu, poporul român să se despartă în trei state separate: Transilvania, Moldova și Țara Românească. Între cele trei țări române a existat în decursul istoriei o permanentă legătură economică, culturală și, în repetate rânduri, și de arme

¹² **I. Bianu**, *Academia Română și biblioteca ei*, în „Boabe de grâu”, 1, nr. 1, martie 1930, p. 1.

împotriva aceluiași dușman care atenta la suveranitatea și independența unuia dintre ele. Legătura dintre Țările Române s-a manifestat, în decursul timpului, prin transhumanță. Păstorii români treceau adeseori cu turmele de oi prin poteci de pe ambele sensuri ale Carpaților. Creșterea valului de emigrări din Transilvania înspre Moldova și Țara Românească ia un avânt mai puternic și datorită procesului de iobăgire a țărănimii sau persecuțiilor religioase¹³.

Nimic nu fixează mai pregnant ideea originii comune a tuturor românilor, a comunității de limbă și interese decât tipăriturile vremii de la apariția lor în Țările Române (sec. XVI) și până la împlinirea idealului de unire. Prin forma lor accesibilă purtătoare de idei, mijloc important în vehicularea ideilor de conștiință, dar și de cultivare a limbii române, timp de secole, cărțile au alimentat acest ideal așteptat cu atâta ardoare - unirea tuturor românilor. Cărțile de cult, de lectură bisericească, ca și cele laice, manuscrise sau tipărite, în predosloviile sau în conținutul lor nu au omis niciodată existența comunității de limbă și teritoriu, de origini.

Astfel, diaconul Coresi, traducătorul și tipograful a numeroase cărți românești, în epilogul la *Evangheliarul românesc*, (Brașov, 1560 – 1561) spunea că având „jelanie”, „am scris aceste sfinte cărți de învățătură, să fie popilor românești să înțeleagă, să învețe Rumâniei /.../” că „Mai bine e a grăi cinci cuvinte cu înțeles decât 10 mii de cuvinte neînțelese în limbă străină”¹⁴. *Cartea românească de învățătură...* (Iași, 1643), tipărită în timpul marelui voevod Vasile Lupu, se adresează cititorilor săi „Către toată seminția românească”, aducând „acest dar limbii românești, carte pre limba românească”¹⁵.

¹³ Ștefan Mețș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII – XX* (ceretări de demografie istorică), București, Editura științifică, 1971, p. 23.

¹⁴ B.R.V., Tom. I, P. 45.

¹⁵ *Ibidem*, p. 139.

La scurt timp, Simion Ștefan din cetatea de la Alba-Iulia tălmăcește și tipărește în limba română *Noul Testament* (Bălgrad, 1648). Din *Predoslovie* către cititori se desprind adevărate cuvinte de îndemn către cititori, - „Aciasta încă vă rugăm să luați aminte că Rumânii nu grăesc în toate țările într-un chip; pentru-aceia cu nevoie poate să scrie cineva să înțeleagă toți grăind un lucru /.../ Bine știm că, cuvintele trebuie să fie ca banii că banii aceia sunt buni carii umblă în toate țările, așa și cuvintele acele sunt bune carele le înțeleg toți”¹⁶.

Asemenea lui Coresi și Varlaam, luminatul mitropolit Dosoftei, care traduce *Psaltirea* în limba română, în prefața ediției din 1680 spunea că „mai mare-i cela ce spune de-nțales decât cela ce grăește în limbi” sau „o am tălmăcit românește pre limba prosta (mulțimii); caria,... cinstiți cititori cu drag să o primiți și să o cetiți fără urât”¹⁷.

Cronicarii secolelor XVII – XVIII s-au preocupat în cronicile lor de originea comună și comunitate de limbă. Astfel Grigore Ureche afirma că Moldova și Țara Românească „au fost tot o țară și un loc” și că „s-au tras de la un izvor” că „rumânii câți se află lăcuitori la Ardeal și la Maramureș de la un loc sunt cu Moldovenii și toți de la Râm se trag”¹⁸.

Miron Costin, în lucrarea *De neamul moldovenilor*, căutând originile poporului român, concludă că originea numelui de *rumân* este de la *roman* (romanus) și că toți românii din Moldova, Țara Românească și Transilvania sunt de un neam. În *predoslovie*, cronicarul afirma că „Birut-au gândul să mă apuc de această trudă, să scot lumii la vedere felul neamului, din ce izvor și seminție sunt lăcuitorii țării noastre

¹⁶ *Ibidem*, p. 170.

¹⁷ *Ibidem*, p. 245.

¹⁸ **Grigore Ureche**, *Letopisețul Țării Moldovei*, București, Editura Științifică, 1967, p.132.

Moldovei și Țării Muntenești și românii din țările ungurești, că toți un neam și o dată descălecați sunt”¹⁹.

Aceste idei sunt duse mai departe de reprezentanți ai umanismului târziu, între care stolnicul Constantin Cantacuzino și Dimitrie Cantemir. Acum, apare fundamentarea științifică a istoriei noastre, privită prin prisma umanismului nu numai ca îndrumător moral, ci ca un element necesar culturii unui popor civilizată. Stolnicul Constantin Cantacuzino în *Istoria Țării Românești*, lucrare în care susține ideea de unitate a originii românilor, spunea că prin „rumâni înțeleg nu numai ceștia de aici, ci și din Ardeal, carii încă și mai neaoși sunt și moldovenii și toți câți și într-altă parte se află și cu această limbă, măcară fie și cvași osebită în niște cuvinte den amestecarea altor limbi, cum s-au zis mai sus, iară tot unia sunt. Ce dară pe acestea, cum zic, tot rumâni îi ținem, că toți aceștia dintr-o fântână au izvorât și cură”²⁰.

Continuator al acestor idei, Dimitrie Cantemir, spirit de înaltă cultură europeană, istoric, literat, geograf, filosof și om politic, își intitulează lucrarea sa istorică despre principatele românești „Hronicon a toată Țara Rumânească care apoi s-au împărțit în Moldova, Muntenească și Ardealul, din descălecatul ei de la Traian împăratul Râmului, așijderea pentru numele carele au avut odată și care-le are acum ca și pentru romani carii de atuncea într-însa, așăzându-se, într-aceiași și până atunci lăcuiesc”. Nimic nu poate fi mai concludent în concepția sa despre români decât acest titlu cât se poate de complet pentru originea și continuitatea românilor pe acest teritoriu.

Cu toate că nu putem vorbi de conștiință națională formată, originea comună și limba devin elemente de legătură și solidaritate între locuitorii țărilor române. Aceste idei sunt

¹⁹ **Miron Costin**, *Opere*, București, E.S.P.L.A., 1958, p. 241.

²⁰ *Istoria literaturii române*, vol. I, Ediția a II-a revăzută, București, Editura Academiei R.S. România, 1970, p. 519.

continuate în perioada premergătoare luminilor de către Inocențiu Micu Clain, deschizător de noi drumuri în lupta de eliberare națională și socială, culminând cu corifeii *Școlii Ardelene* Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior. Continuând tradiția înaintașilor umaniști și aducând noi argumente istoriei românilor, luminiștii vor participa prin toate forțele la ridicarea culturală, socială și politică a poporului. Dacă până acum ideile cronicarilor circulau în formă manuscrisă, tiparul depășește servirea numai scopurilor religioase, prin lucrări de lărgire a orizontului științific, de cunoaștere și învățare a limbii, răspândirea unor cunoștințe economice, dar mai ales, de cunoaștere a trecutului istoric. Astfel, Petru Maior în *Istoria pentru începutul românilor în Dacia* (Buda, 1812), lucrare care s-a bucurat de mare circulație în toate țările române, argumentează mai mult decât făcuseră alte lucrări românești anterioare, ideea că existența poporului român este legată de teritoriul fostului regat al Daciei.

3. Preocupări de valorificare a vechilor tipărituri românești

Preocupări privind apariția și dezvoltarea tiparului în țările române au existat încă de la începutul secolului al XIX-lea. Pentru prima dată, transilvăneanul Vasilie Popp, medic și filosof, a adunat într-o lucrare întocmită cu rigurozitatea științifică a vremii sale, în *Disertație...* (1838)²¹ întreaga producție de tipar românească din „Transilvania și învecinatele țări” de la începutul lor până la el. Activitatea de depistare și republicare a textelor vechi a fost continuată de cărturarul

²¹ **Vasilie Popp**, *Disertație despre tipografiile românești...*, Sibiu, 1838.

Timotei Cipariu în *Analecte literare*²². Încercări de a aduna într-o lucrare toate tipăriturile românești au mai fost făcute de către Dimitrie Iarcu, fost inspector școlar, în *Analele bibliografice* (1865), iar, apoi, în *Bibliografia Chronologica Română* (1873)²³.

Problema editării unei bibliografii complete despre cărțile vechi românești a fost pusă în dezbaterea sesiunii generale a Academiei Române din 21 martie 1894, iar cu ducerea ei la îndeplinire este însărcinat bibliotecarul Ion Bianu. Scopul bibliografiei vechi românești era de „a resuma toate cunoștințele de până acum despre cartea românească și de a descrie cât mai pe larg materialul consultat”²⁴. Ca fond de pornire pentru alcătuirea bibliografiei stăteau tipăriturile adunate de Academie de la constituirea ei, fond devenit deja destul de bogat cantitativ și calitativ, prin canalizarea spre prima instituție culturală și științifică a țării a celor mai valoroase lucrări, cu participarea unor mari personalități ale culturii noastre, printre care Al. Odobescu, B. P. Hașdeu, Ion Bogdan, T. Cipariu, ș.a. Este perioada când Academia Română lansează un *Apel*²⁵ pentru semnalarea tuturor tipăriturilor apărute în perioada 1508 – 1830. Legătura lui Ion Bianu cu Valea Superioară a Mureșului, zonă deosebit de bogată în tipărituri vechi, se face prin Ioan Micu Moldovan, canonicul de

²² **Timotei Cipariu**, *Crestomația sau Analecte literare*, Dein cărțile mai vechi și noue romanesce, tipărite și manuscrise, indepandu de la seclulu XVI pana la alu XIX, cu notiția literaria adunate și ales de Tim. Cipariu, Blaj, 1858.

²³ **Dimitrie Iarcu**, *Bibliografia Chronologica română sau Catalogu generalu de cărțile romane*, 1550 – 1873, București, Imprimeria Statului, 1873.

²⁴ B.R.V., Tom. I, p. VI.

²⁵ „Apelul pentru cărți vechi” din 30 iunie 1898. Un exemplar a fost trimis viceprotopopului din Gheorgheni, Elie Câmpeanu. Se păstrează în arhiva familiei Maria Togănel, Târgu-Mureș.

la Blaj, pentru care îi mulțumește în mod deosebit chiar în prefața volumelor *Bibliografiei românești vechi*²⁶.

Din legătura pe care o are I. M. Moldovanu cu Elie Câmpeanu, pe atunci viceprotopop în Gheorgheni, începe și aici acțiunea de identificare a cărților vechi românești în comunele și satele din depresiunea Giurgeului. Cea mai valoroasă tipăritură găsită în această zonă, cu bogate tradiții românești și permanente legături cu Moldova, este *Psaltirea slavo-română* tipărită de diaconul Coresi în anul 1557 la Brașov, considerată mult timp cea mai veche tipăritură în limba română²⁷.

Între alte contribuții la monumentală lucrare elaborată de Ion Bianu, Nerva Hodoș și continuată de Dan Simionescu, legate tot de zona superioară a Mureșului, merită să o amintim și pe aceea a lui Nicolae Densușianu care, în misiunea ce i se încredințează în Transilvania pentru culegerea de date privind istoria românilor, cercetează și instituții din Târgu-Mureș, între care Biblioteca Colegiului Reformat și Biblioteca lui Samuil Teleki, ambele de mare prestigiu prin vechimea și raritatea colecțiilor, unde găsește mai multe lucrări²⁸.

Alcătuirea Bibliografiei românești vechi este continuată de Prof.dr.doc. Dan Simionescu, care, în 1944, avea să dea la tipar tomul IV, *Adăugiri și îndreptări*, folosindu-se de toate

²⁶ B.R.V., Tom. I, p. IX.

²⁷ **L. Moldovan**, *Despre proveniența în Biblioteca Academiei R.S. România a Psaltirii slavo-române de la 1577*. În *Studii și cercetări de documentare și bibliologie*, vol. IV, 1966, p. 515 – 517.

²⁸ **Dimitrie Poptămaș**, *Despre relațiile Academiei Române cu Biblioteca municipală din Târgu-Mureș*, Comunicare susținută cu prilejul sesiunii „Academia Română și Valea Mureșului”. Este vorba de *Catechismul calvinesc cu litere latine* (Belgrad, 1648) și G. Lazăr : *Versuri la logodirea împăratului Franz I cu Ludovica* (Viena, 1808), *Analele Academiei Române*, Seria II, Tom. II, 1879 – 1880, București, Academia Română, 1881, p. 16.

contribuțiile apărute până la acea dată, între care și ale lui A. Filimon, publicate în *Dacoromania*²⁹.

După această dată, cercetările de identificare și cuprindere a altor tipărituri este continuată de către diferiți oameni de cultură, care au dat la iveală noi contribuții în studiile și articolele lor, publicate în diferite periodice ale vremii. Între aceștia, amintim contribuțiile aduse de Dan Simonescu, Ioan Beju, Barbu Teodorescu, Virgil Căndea, Dimitrie Coravu, Ilie Corfus și în special de Daniela Poenaru, care are și meritul de a fi adunat toate acestea într-un volum de *Contribuții...*, apărute după volumul IV al *Bibliografiei românești vechi*³⁰.

Cuprinderea bibliografică a tuturor tipăriturilor românești până la 1830 nu o putem considera o activitate încheiată. Paralel cu munca de înregistrare a început și dezvoltarea notelor și însemnărilor de pe cărți, adevărate contribuții la cunoașterea unor probleme privind aspecte ale culturii românești feudale și moderne precum, circulația, prețul cărților, evenimente politice, constatări de ordin meteorologic, cugetări, impresii etc. Preocupări în acest sens au avut N. Iorga³¹, Darius Pop³², Titus Roșu³³ ș.a.

O amploare deosebită, dovadă a grijii pentru acest patrimoniu cultural, pentru cunoașterea și punerea lui în valoare, o reprezintă cataloagele de biblioteci. Am dori să amintim doar trei dintre cele care aduc adevărate servicii

²⁹ **Aurel Filimon** (1891 – 1946) – arheolog, etnograf, bibliograf. Între anii 1922 – 1936 lucrează la Biblioteca orașenească Tg. Mureș ca bibliotecar iar apoi ca director până în anul 1940.

³⁰ **Daniela Poenaru**, *Contribuții la bibliografia românească veche*, Târgoviște, Muzeul Județean Dâmbovița, 1973.

³¹ **N. Iorga**, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, Vol. XIII, București, Editura Ministerului de Instrucție, 1907.

³² **Darius Pop**, *Mărturii strămoșești*, Note paleografice pe margini de cărți bisericăști sătmărene, Satu Mare, 1938.

³³ **Titus Roșu**, *Însemnări și inscripții bihorene*, Beiuș, 1941.

cunoașterii și punerii în circulație a tipăriturilor. Ele sunt întocmite cu mîgala cercetătorului de cuprindere nu numai a datelor de tipar, ci în special a însemnărilor. Unul din ele cuprinde cartea veche românească din colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare București³⁴, cel al lui Gheorghe Hîncu cuprinde cartea veche din Biblioteca „V. A. Urechia”³⁵, iar al lui Mircea Filip, din Biblioteca „G. T. Kirileanu”³⁶. În momentul de față sunt preocupări pentru asemenea cataloage în majoritatea bibliotecilor deținătoare de vechi tipărituri, ca Biblioteca Centrală de Stat a R.S. România, Biblioteca Centrală Universitară și Biblioteca filialei Academiei din Cluj-Napoca, ca și bibliotecile județene Sibiu, Iași, Pitești, Timișoara, Târgu-Mureș ș.a.

Succese importante au fost făcute și în direcția reeditării critice sau facsimilate a unor vechi tipărituri, pentru studiul textelor vechi, a urmării limbii, graficii și chiar a conținutului. Începuturile au fost făcute de Timotei Cipariu în *Analecte literare* (Blaj, 1858)³⁷, continuate de Gaster, în a sa *Crestomație* (București – Leipzig, 1891)³⁸, în două volume. Importante sunt cercetările în legătură cu *Evangheliarul slavo-român* (Sibiu, 1551 – 1553), prima tipăritură românească ajunsă până la noi, identificată nu de mult pe baza comparării tiparului cu alte lucrări de epocă, a studierii exemplarelor aflate în bibliotecile din Leningrad și Budapesta³⁹. Lucrarea a fost

³⁴ xxxx *Cartea veche românească în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare București*, București, 1972.

³⁵ **G. Hîncu**, *Cartea românească veche în Biblioteca V. A. Urechia*, Galați, Biblioteca V. A. Urechia, 1965.

³⁶ **Mircea Filip**, *Cartea românească veche în Biblioteca G.T. Kirileanu*, Bacău, Biblioteca municipală, 1970.

³⁷ **Timotei Cipariu**, *Crestomație sau analacte...*, Blaj, 1858.

³⁸ **M. Gaster**, *Crestomație română*, Vol. I – II, Leipzig – București, Brockhaus și Socec, 1891.

³⁹ x x x *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu, 1551 – 1553*, București, Editura Academiei, 1971.

publicată de către Academia Română în ediție facsimilată în anul 1971. Printre alte reeditări critice valoroase privind cunoașterea vechilor tipărituri românești mai amintim *Palia de la Orăștie* (1581 – 1582), ediție îngrijită de Viorica Pamfil⁴⁰, *Cazania lui Varlaam* (1643), ediție îngrijită de J. Byck⁴¹, *Îndreptarea legii*, ediție alcătuită de colectivul de drept vechi românesc⁴² ș.a.

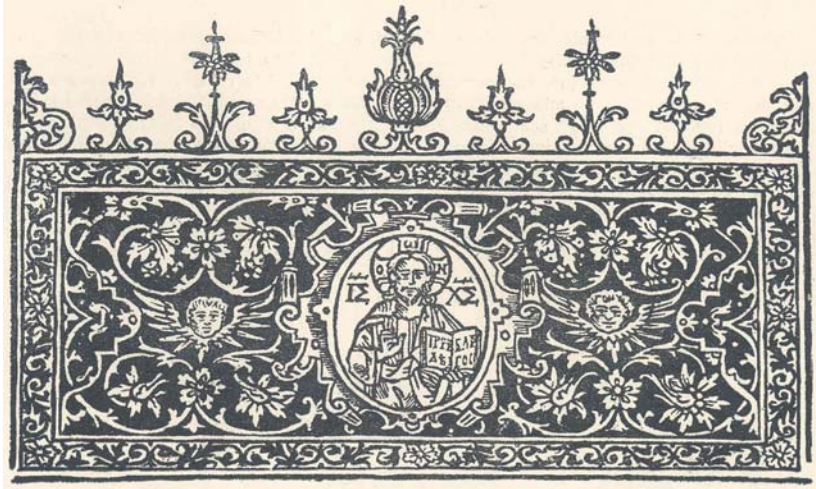
Toate aceste preocupări dovedesc importanța de care s-a bucurat și se bucură cunoașterea și aprofundarea trecutului spiritual al românilor pe parcursul atâtor veacuri de frământări istorice.

⁴⁰ x x x *Palia de la Orăștie 1581 – 1582*, Text-Facsimile-Indice, Ediție îngrijită de Viorica Pamfil, București, Editura Academiei R. S. Română, 1968.

⁴¹ **Varlaam**, *Cazania 1643*, Ediție îngrijită de J. Byck, București, Editura Academiei R.S. România, 1966.

⁴² x x x *Îndreptarea legii*, 1952, București, Editura Academiei R.S.R., 1962.

II. CIRCULAȚIA VECHILOR TIPĂRITURI ROMÂNEȘTI ÎN ZONA SUPERIOARĂ A VĂII MUREȘULUI

1. Cadrul istorico-geografic al zonei

Lucrarea aduce în studiu prezența și circulația vechilor tipărituri românești în zona superioară a Văii Mureșului, de la izvoare și până în aval de localitatea Luduș, zonă ce se suprapune în mare parte teritoriului administrativ al județului Mureș, având ca axă principală Valea Mureșului, cu o serie de afluenți: Gurghiul, Nirajul, Târnava Mică, Lechința, Pârâul de Câmpie etc.

Poziția geografică relativ centrală în cadrul teritoriului (de tranziție), la intersecția unor însemnate artere de mare circulație prin pasuri carpatice care au facilitat o serie de legături ale regiunii studiate cu alte ținuturi ale țării, în special

cu Moldova, ne obligă să includem și sectorul de izvoare al Văii Mureșului, depresiunea și Munții Giurgeului. Această regiune se suprapune unor condiții fizico-geografice variate, etajate de la vest la est, de la colinele rotunjite ale Câmpiei Transilvaniei și suprafețele netede și ușor vălurite ale Podișului Târnavelor, delimitate de Valea Mureșului, la dealurile subcarpatice transilvănene și culmile muntoase ale Călimanilor, Giurgeului și Gurghiului. Culoarele de vale, în formă de defilee în munți și cu lunci largi și întinse terase în zona colinară, constituie elemente de legătură între principalele trepte de relief, facilitând amplasarea așezărilor omenești, a arterelor de circulație, schimburile materiale și spirituale etc.

Ca urmare a existenței unor condiții geografice și pedoclimatice favorabile, a variatelor resurse naturale, cât și a văilor cu lunci, au existat multiple posibilități pentru practicarea diferitelor activități cu caracter economic, zona devenind un teritoriu populat încă din vremurile preistorice.

Variatatea condițiilor fizico-geografice a determinat însă diferențieri în activitatea economică practică, de la caracterul cerealier al Câmpiei Transilvaniei, cel pomicol al Podișului Târnavelor, la păstoritul și exploatarea lemnului în zona subcarpaților transilvăneni și în cadrul sistemului montan Călimani-Gurghiu-Giurgeu. Aceste condiții au facilitat, de asemenea, dezvoltarea schimburilor de produse, pe de-o parte în cadrul zonei (colinară și montană) și în afară pe de altă parte, cu alte ținuturi (Țara Dornelor, Maramureșului, Depresiunea Ciucului, Moldova etc.)⁴³.

⁴³ Principalele pasuri și legături în cadrul zonei și în exterior sunt: a) Defileul Mureșului, Deda-Toplița (44 km) leagă Câmpia de ținutul Giurgeului; b) Pasul Lăpușna face legătura între ținutul Reghinului și Giurgeului; c) Pasul Bucin, „drumul țării”, leagă Praidul cu Gheorgheni; d) Gheorgheni – Pasul Pângărași spre Lacul Roșu-Piatra Neamț-Bacău; e) Toplița-Pasul Tulgheș-Valea Bistriței-Broșteni-Vatra Dornei; f) Ditrău-Pasul Bistricioara-Tlghes, străbate munții Giurgeului spre Moldova; g)

În acest adăpost natural au fost descoperite urme ale culturii Criș (mileniul IV, î.e.n.) ca și vestigii și mărturii din epocile bronzului și fierului, la Ineu, Ozd, Gornești și Sângeorgiu de Pădure. Procesul neîntrerupt de viață este atestat de așezările dacice din Murgești, Corunca, Morești, Simonești, în care s-au păstrat însemnate unelte de muncă, artă și meșteșuguri casnice. Peste aceste așezări dacice se suprapune cultura romană din timpul ocupației, de la care ne-au rămas numeroase castre, îndeosebi cele de la Brâncovenești, Gurghiu, Călugăreni, Sânpaul, Iernut și Gorenii, ca și centrul de olărie și tezaurul de denari romani imperiali de la Cristești.

După retragerea aureliană (271 e.n.), acest teritoriu a fost vreme de câteva secole terenul de incursiune a popoarelor migratoare, față de care populația autohtonă își va păstra o structură social-economică proprie cu puternice forme de autonomie românească. Acest lucru este confirmat și de cetatea înconjurată cu valuri de pământ din apropierea Târgu-Mureșului (Morești).

Când stăpânirea statului feudal maghiar se extindea asupra Transilvaniei, în secolul XII, secuii sunt așezați pe întreaga Vale Superioară a Mureșului și pe Târnave. Tot în acest secol, pentru întărirea graniței au fost aduși coloniști germani. Pentru serviciile militare, secuii și sașii se bucurau de privilegii din partea regelui față de populația autohtonă, răspândindu-se în luncile bogate ale Nirajului, Târnavelor și Mureșului până în cursul superior. Nevoile vieții îi apropie de populația autohtonă influențându-se reciproc în viața materială și spirituală.

Populația din Valea Mureșului este martoră a puternicelor frământări din secolul al XV-lea și al XVI-lea, răscoala țărănească de la Bobâlna, care, prin întinderea ei, a cuprins și această zonă în partea de câmpie, războiul țărănesc de sub

conducerea lui Gheorghe Doja. În cadrul legăturilor cu Moldova și Țara Românească amintim numai pe aceea a lui Ștefan cel Mare, moștenind până la Ștefan Lăcustă domeniul Cetății de Baltă, de care depindeau 8 sate, între care Diciosânmărtin (Târnăveni), Cuștelnic, Crăești, Sălcud și Zagăr, întinse până în această zonă; iar în 1538, Petru Rareș, trecând prin Târgu-Mureș, în urma intervențiilor dintre Ioan Zapolya și Ferdinand, este primit cu ospitalitate de primarul orașului.

Populația din Târgu-Mureș și jur dă ajutor în 1595 lui Mihai Viteazul în luptele contra turcilor, iar în 1599, în bătălia de la Șelimbăr, împotriva lui Andrei Batori. În semn de recunoștință voevodul român ocrotește și întărește orașul cu numeroase privilegii.

Acest teritoriu devine mai târziu teatrul unor noi lupte prilejuite de răscoala „curuților” de sub conducerea lui Francisc Rakoczy II. Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan din 1784 cuprinde și o serie întregă de sate de pe câmpie. Noul suflu pe care îl generează epoca luminilor este puternic resimțit în această zonă, cu atât mai mult, cu cât doi dintre corifeii *Școlii Ardelene* s-au născut și au activat pe aceste locuri: Petru Maior (născut la Târgu-Mureș), paroh al Reghinului și protopop al Gurghiului, și Gheorghe Șincai (născut la Râciu), care își va aduce o contribuție însemnată la dezvoltarea învățământului prin îndrumarea și înființarea a numeroase școli.

2. Circulația tipăriturilor românești în secolele XVI – XVII

Cu toate că zona superioară a Văii Mureșului nu mai deține nici o publicație din secolul al XVI-lea, prezența și circulația vechilor tipărituri nu poate fi negată. S-a întâmplat ca în amplele acțiuni de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, acestea să ia drumul marilor biblioteci pentru o

mai bună păstrare, cercetare și punere în valoare. Existența lor, consemnată în bogata literatură de specialitate, ne dă imaginea unei permanente prezențe aici a cărților din această perioadă, încă de la începuturile tiparului românesc. Dacă asupra *Evangheliarului* din 1512 avem anumite rezerve, cu toate că Nicolae Sulică afirmă că „Dintre cele mai vechi tipărituri, de proveniență românească, găsite în secuime, menționez splendidul evangheliar slavonesc a lui Neagoe Basarab din 1512, pe care fostul protopop de la Târgu-Mureș, Elie Câmpean, l-a găsit într-un exemplar incomplet în județul Ciucului (Voșlobeni, n.n.) în timpul când funcționase ca viceprotopop la Gheorgheni. Un alt exemplar de asemenea defectuos al aceluiași evangheliar l-a descoperit subsemnatul (N. Sulică) în scaunul Mureșului⁴⁴. Ar fi posibil ca aceste evangheliare să fie mai târzii, din perioada coresiană, după însăși trimiterea pe care o face la fondurile Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj. Chiar dacă sunt coresiene, alături de *Evangheliarul* lui Lorinț, 1579, *Cazania* și *Molitvelnicul Calvinesc* găsite în comuna Voiniceni, în apropiere de Târgu-Mureș, apoi de *Liturghierul* românesc al diaconului Coresi din 1570, a cărui prezentare amplă o face într-o lucrare a sa N. Sulică⁴⁵, ca și *Triodul-Penticostar* al lui Coresi, Târgoviște 1558, prezentat de A. Filimon în „Dacoromania”⁴⁶, ele devin dovezi convingătoare ale circulației pe aceste plaiuri a tipăriturilor românești încă de la apariția lor.

⁴⁴ **N. Sulică**, *Contribuții la istoria vechimei elementului românesc și a circulației cărții românești în regiunile săcuizate*, în „Reînvierea”, Târgu-Mureș, nr. 2, ian. – mart. 1938, p. 19 - 20.

⁴⁵ **Nicolae Sulică**, *O nouă publicație românească din secolul al XVI-lea: Liturghierul diaconului Coresi tipărit la Brașov, în 1570*, Târgu-Mureș, 1927.

⁴⁶ **A. Filimon**, *Contribuții la bibliografia veche românească*, în *Dacoromania*, Cluj, 5, 1927/1928, p. 601 – 619 și 6, 1929/1930, p. 374 – 387.

Din Voșlobeni, protopopul Elie Câmpeanu scoate mai multe cărți manuscrise sau tipărite care ajung în posesia lui Ion Micu Moldovan de la Blaj, și de aici, parte din ele, la Academia Română. Între ele se numără și *Psaltirea slavo-română* (1577) a lui Coresi⁴⁷. Trimisă lui Ion Micu Moldovan, împreună cu alte cărți, la 21 mai 1905, acesta îi răspunde: „*Psaltirea slavo-română* tipărită în sec. XVI, exemplar fără început și fără sfârșit, pentru ce altă carte de biserică ește aplecat a o ceda mie proprietarului ei? Precum știi ea deloc nu se poate folosi la cultul divin, dar are interes literar, învățându-ne limba grăită de români în timpul acela. Dacă proprietarul preferă cărți de alt fel nu de cele bisericesti, să-mi spună ca să-i trimit și bucuros îi voi împlini voia. Dorește a primi prețul în bani spună-mi câți să-i trimit?”⁴⁸

La 27 mai 1905, parohul Donea Donescu din Voșlobeni îi trimite lui I.M. Moldovan o declarație prin care se învoiește în numele curatoratului bisericesc ca, *Psaltirea* să fie vândută, iar prețul ei să se folosească pentru internatul de băieți români care se va construi la Gheorgheni. Tot în acest fel a fost scoasă o serie întreagă de cărți din părțile Giurgeului, din satele Făget, Frumoasa, Corbu etc.⁴⁹. *Psaltirea slavo-română* e achiziționată de către Academia Română la prețul de 400 coroane după schimbarea mai multor scrisori. După expedierea cărții la București, Elie Câmpeanu mai scrie și despre alte „anticării” pe care i le-a trimis spre cumpărare lui I.M. Moldovan, dacă se vor învoi la preț, și care îi răspunde într-o scrisoare că „Dacă cugeți că cele destinate mie le poți valorifica mai bine eu bucuros reced (renunț, n.n.) că am vechituri destule, mai mult poate decât oricine afară de Academie. Oala nu se poate pune cu

⁴⁷ L. Moldovan, *op. cit.*, p. 515.

⁴⁸ Scrisoarea lui I.M. Moldovan către Elie Câmpeanu, Arhivele Statului Târgu-Mureș, Fond Elie Câmpeanu, Dos. 17, f. 12.

⁴⁹ L. Moldovan, *op. cit.* p. 516.

căldarea”⁵⁰. Asupra numărului de cărți trimise de Elie Câmpeanu lui I.M. Moldovan și câte de aici au ajuns la Academie, câte au fost păstrate în Biblioteca Centrală a Blajului, nu avem cunoștințe precise.

Prezența acestor lucrări în zona superioară a Văii Mureșului atestă prezența numerică a românilor în secolul al XVI-lea, precum și interesul lor pentru cultură și limbă, păstrarea tradițiilor și obiceiurilor strămoșești cu toate acțiunile de deznaționalizare sau de convertire la calvinism. Constrângerile asupra populației românești de a adera la calvinism sunt evidente și în actele dietelor Transilvaniei. Între acestea amintim doar lucrările dietei din 30 noiembrie 1566, care, în art. 36 – 37 stabilea: „În treaba cuceririi încă mai nainte cu obșteasca înțelegere s-au hotărât ca după cuprinsul articolelor mai dinainte propăvăduirea Evangheliei (după înțelesul învoitorilor) nici într-un fel de nație să nu se împiedice... și acum din nou s-a hotărât ca în țara aceasta în toate națiile acest fel de eresuri (credința apusului și răsăritului) să se lepede mai vârtos între români a căror păstori orbi fiind povățuiesc pe orbi... iar aceia cari s-ar împotrivi acestora să se pedepsească ca cei necredincioși țării”⁵¹.

După fructuoasa activitate tipografică a lui Coresi, tipărirea cărților în Transilvania este reluată în 1640 și pusă în slujba propagandei calvine și catolice prin tipografia de la Alba Iulia (Bălgrad), timp în care se definitivează introducerea limbii române în locul celei slavone prin prestigioasa activitate a lui Matei Basarab în Țara Românească și a lui Vasile Lupu în Moldova.

Între cărțile cu cea mai mare circulație în secolul al XVII-lea și până târziu a fost monumentală lucrare a mitropolitului Varlaam – *Cartea românească de învățătură...*, Iași, 1643. Apreciată de voevodul Vasile Lupu ca un „dar” al limbii pentru

⁵⁰ Arhivele Statului, Târgu-Mureș, Fond Elie Câmpeanu, Dos. 17, f. 24 – 25.

⁵¹ **Vasile Popp**, *op.cit.*, p. 6 – 7.

„toată seminția românească”, cartea a avut una din cele mai largi circulații în toate părțile locuite de români. Primele investigații privind circulația acestei lucrări în Transilvania le-a făcut N. Iorga la începutul secolului, dar care a ocolit zonele secuiești⁵². O cercetare mai amplă o face Florea Mureșan cu prilejul împlinirii a 300 de ani de la apariția *Cărții românești de învățătură* (1643). Cu această ocazie el găsește în această zonă un număr de trei exemplare din lucrare și anume, la Boziaș, Milășel și Idicel. De asemenea, se mai amintește de un exemplar în Dumbrava, care a fost preluat de Aurel Filimon în anul 1935⁵³. Din inventare vechi consultate la Arhivele Statului a mai fost înregistrat un exemplar la Culpiu, în 1870⁵⁴. După cum arăta preotul Gavril Hanga, în anul 1903, un alt exemplar din *Cazanie* a trecut, timp de aproape 250 de ani, prin satele Budatelec, Târgșor, Băița, Deda, Juc, Sânmărtin și Șoard⁵⁵. Cercetarea efectuată pe teren în anul 1969 se soldează cu prezența în județul Mureș a 10 exemplare din *Cazanie* în localitățile Sânpetru de Câmpie, Jabenița, Adămuș, Cuștelnic, Cornești, Hădăreni, Dumbrava, Maiorești, Pogăceaua și Răzoare⁵⁶. Aceștia li se mai adaugă și cele existente în colecțiile Bibliotecii Județene (4 exemplare) și ale Muzeului Județean (1 ex.) ca și altele din colecții particulare, dar a căror circulație nu este din zonă.

Tot în șirul tipăriturilor românești care s-au bucurat de mare popularitate este și *Noul Testament de la Bălgrad* (1648),

⁵² N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XIII.

⁵³ Florea Mureșan, *Cazania lui Varlaam*, 1643 - 1943. Prezentare în imagini, Cluj, E.R.A.N., 1944, p. 207 – 209, 212.

⁵⁴ „Cazanie tipărită în Moldova sub domnia lui Vasile Vodă fiind mitropolit Varlaam. În inventarul parohiei din Culpiu, 1870, Arhivele Statului, Târgu-Mureș, Dos. 451, f. 3.

⁵⁵ „Telegraful român”, 51, nr. 18, 15/28 februarie 1903, p. 3.

⁵⁶ Vasile Netea, *Circulația „Cazaniei” lui Varlaam în Transilvania*, în „Revista muzeelor”, nr. 4, 1971, p. 333 – 336; Dimitrie Poptămaș, *O seamă de cărți...*, în „Vatra”, 2, nr. 12, decembrie 1972, p. 18.

din care nu ne-au mai rămas exemplare dar, care, după inventarul alcătuit de Iacob Popa din Blaj, pe baza rapoartelor din anul 1922 – 1923, mai exista în localitățile Așintiș, Hădăreni, Orosfaia și Vaidacuta.

3. Evoluții și momente culminante în circulația cărții românești (1673 – 1750)

După perioada de avânt tipografic din vremea lui Matei Basarab și Vasile Lupu, urmează din nou o perioadă de stagnare a tiparului în toate țările române, care va dura aproape 25 de ani (1656 – 1673). În a doua jumătate a secolului al XVII-lea însă, din îndemnul mitropolitului Dosoftei al Moldovei, al domnitorilor cărturari munteni Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu, prin prestigioasa activitate a lui Antim Ivireanu și Mihai Ștefan, începe un nou avânt de scoatere de sub teacurile tipografiilor din Iași și București, apoi din Belgrad, Buzău și Snagov, a noi traduceri de cărți în limba română.

În timp ce în Țara Românească și Moldova cultura românească dobândește noi valențe, populația românească din Transilvania devine obiectul unor puternice presiuni de convertire la calvinism și catolicism, în raport cu înclinația principilor ardeleni. La aceasta se adăugau și intențiile Austriei de a-și consolida stăpânirea asupra Transilvaniei după pacea de la Zenta (1697), prin crearea „statului catolic”. Orientarea spre populația românească s-a datorat imposibilității de acționare în rândul calvinilor, unitarienilor și luteranilor în convertirea la catolicism. Așa se întâmplă că, după multe presiuni, atrași de promisiunile de ordin social și economic, administrativ și militar, în 1698, se petrece acea scindare în rândul bisericii ortodoxe din Transilvania, sub mitropolitul Atanasie Anghel, cunoscuta „unire cu Roma”, care își va lăsa amprente serioase

în toată evoluția materială și spirituală a românilor din Transilvania. La baza unirii stăteau promisiunile de scoatere a populației române din situația de tolerată și acordarea aceluiași privilegii cu populația catolică, lucru care nu s-a împlinit. Atrăși în această cursă, în ținutul de pe cursul de sus al Mureșului o parte din comune au aderat la unire mai mult formal prin reprezentanții bisericii, deoarece majoritatea credincioșilor s-au declarat să rămână în legea lor la fel ca și cei din Țara Bârsei și Țara Oltului. Unirea unei părți din populație cu biserica Romei nu poate fi privită îngust, ca o acțiune de dezbinare sau de asimilare a populației românești din Transilvania, așa cum nu putem nega rezultatele pozitive ale propagandei luterane și calvine și, ulterior, și în scrieri, care ne-au redat limba română în locul celei slavone în oficierea serviciului divin. Trebuie avut în vedere rolul mare pe care îl avea religia ca aproape singurul mijloc de dezvoltare a civilizației românești în acea perioadă. Eugen Lovinescu arăta, în *Istoria civilizației românești*, că „oricât de înșelate ar fi fost speranțele politice puse în acest act și oricare ar fi fost jocul diplomatic al Austriei în Transilvania, importanța lui culturală domină întreaga chestiune a Unirii: prin contactul cu însăși obârșia neamului nostru, cu Roma, ni s-a întipărit conștiința națională”⁵⁷, suflu care predomină aproape întreaga viață a Transilvaniei secolului al XVIII-lea. Programul de aderare a românilor la unire era cuprins în cele 15 puncte din diploma de la 19 martie 1701, prin care se asigură bisericii și preoților uniți privilegiile bisericii și preoților catolici concretizate în: scutire de orice dare, de vămi, de dijme după pământurile bisericesti și de orice sarcini⁵⁸. Privind rezultatele unirii din punctul de vedere politic și cultural, ele se vor manifesta mai târziu odată

⁵⁷ E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, Ediție, Studiu introductiv și note de Z. Ornea, București, Editura științifică, 1972, p. 74.

⁵⁸ D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, Ediție nouă, refăcută, București, Editura științifică, 1967.

cu apariția personalității lui Inocențiu Micu Clain, care va jalona direcțiile de acțiune ale națiunii române în perioada care va urma.

Sub aspectul circulației și răspândirii cărții de ritual bisericesc în Transilvania nu se produc schimbări. Se folosesc aceleași tipărituri apărute în țările române, fără nici o modificare a ritualului garantat în condițiile unirii. Mai mult decât atât, tipografiile din Iași, București, Snagov și Râmnic își sporesc tirajele pentru a transmite exemplare fraților lor din Transilvania. În cadrul legăturilor culturale ale Țării Românești cu Transilvania, Constantin Brâncoveanu îl trimite pe Mihai Ștefan (Iștvanovici) la Bălgrad unde tipărește, în anul 1699, *Bucoavna* și un *Chiriacodromion* chiar în timpul lui Atanasie Anghel. *Bucoavna* care era folosită și pentru învățarea scrisului și cetitului propovăduia „cele șapte taine ale bisericii răsăritului”⁵⁹, iar *Chiriacodromionul*, „rânduiala dogmelor ce ține și poruncește pravoslavnică a Bisericii a Răsăritului”⁶⁰.

Între tipăriturile venite de peste munți și utilizate în ritualul religios, care se mai păstrează și în zilele noastre în multe localități, sau sunt atestate documentar, amintim: *Evangheliar* (Snagov, 1697) la Daia și Luduș; *Apostol* (Buzău, 1704) Șomoștelnic și Luduș; *Antologhion* (Râmnic, 1705) la Filpișu Mic, Râpa de Jos, Valea și Iobăgeni; *Octoih* (Târgoviște, 1712) la Șăulia de Câmpie, Sântandrei, Budatelec, Deaj, Petrilaca, Sâncrai și Sânmihaiu de Câmpie; *Liturghii* (Târgoviște, 1713) la Jabenita, Adămuș, Agrișteu, Dătășeni, Dateș, Deag, Luduș, Petriș și Troița; *Octoih* (București, 1720) Șerbeni, Chețani și Miheș, numărul lor crescând în deceniile următoare.

⁵⁹ B.R.V., Tom. I, p. 369.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 376.

Pentru a putea urmări mai bine prezența cărții vechi românești, dăm mai jos următorul tabel despre existența unor tipărituri, fiecare deceniu al acestei perioade scoțând în evidență existentul la inventarierea din anul 1969 (E) și exemplarele atestate documentar din inventare vechi și lucrări apărute (AD), total (T) și locul tipăririi:

Deceniul	1681 – 1690			1691 – 1700			1701 – 1710		
Locul apariției	E	AD	T	E	AD	T	E	AD	T
IAȘI									
BUCUREȘTI	1	2	3				1		1
ALBA IULIA				9	10	19			
RÂMNIC					1	1	3	2	5
TÂRGOVIȘTE									
SNAGOV				1	2	3			
BUZĂU					1	1		2	2
TOTAL	1	2	3	10	14	24	4	4	8

Deceniul	1711 - 1720			1721 – 1730			1731 – 1740			1741 – 1750		
Locul apariției	E	AD	T	E	AD	T	E	AD	T	E	AD	T
IAȘI												
BUC.	2	2	4	13	6	19	5	7	12	29	25	54
ALBA I.												
RÂMNIC							5	7	12	21	16	37
TÂRGOV.	13	14	27									
SNAGOV												
BUZĂU										2	1	3
TOTAL	15	16	31	13	6	19	10	14	24	54	43	97

Din această statistică, cuprinzând prezența unor tipărituri din principalele centre tipografice ale Țărilor Române până la apariția tipografiei din Blaj (1750), se poate observa circulația sporită numeric a tipăriturilor bucureștene, râmnicene și târgoviștene. Dacă în deceniul opt al secolului al XVII-lea găsim numai 3 tipărituri, numărul lor crește în primele decenii

ale secolului următor la 97, în deceniul cinci al secolului al XVIII-lea, depășind substanțial chiar numărul tipăriturilor blăjene din deceniile următoare.

Autoritățile greco-catolice nu au interzis cărțile ortodoxe cu excepția *Învățăturii bisericesti pentru cele 7 taine* apărută la Râmnic, prohibită prin canoanele sinodului din 1725 care stipula, în punctul 4, că „ori unde se vor găsi în țara Ardealului fie la mireni fie la popa, de la toți să se ia”⁶¹. Măsuri de oprire a circulației tipăriturilor din Țara Românească și Moldova au fost luate abia mai târziu de către guvernul Austriei pentru a împiedica relațiile politice, economice și culturale dintre acestea, în vederea consolidării stăpânirii lor aici. Aceste măsuri au fost consfințite prin decretul din 23 noiembrie 1746, prin care se interzicea orice import de cărți din Principatele Române. Autoritățile vamale erau îndrumate să sechestreze cărțile încă la frontieră, iar autoritățile administrative să le confişte la oricine s-ar găsi, fie preot, sau mirean⁶². Cu toate aceste măsuri, cărțile găseau deschise căile din potecile tănuite ale codrilor fără nici o întrerupere. Punctele cele mai importante de pătrundere a cărților pe Valea Mureșului erau situate în nord-estul zonei spre granițele învecinate cu Moldova, prin localitățile Bilbor, Tulgheș, Voșlobeni și Frumoasa, localități românești cu bogate tradiții culturale. Aflăm din însemnările de pe un *Apostol* (București, 1683), păstrat la Voșlobeni că „Această sfântă carte, ce să zice Apostol, l-au dat Finea log. lui Lepădat ca să-i fie de învățătură lui, iar mie de pomană și părinților miei. Leat 7212. Eu Finea logofet, 7212. Scris-am a treie zi ale Rusale. De la bunul Dumnezeu sănătate poftesc. Dumniile voastre, părinților mei și

⁶¹ **Ioane M. Moldovan**, *Acte sinodali ale besearecei romane de Alb'a Iulia și Faragasiu*, date de lumină de.... Tomul II, p. 110.

⁶² **Bunea Augustin**, *Episcopii Petru Pavel Aron și Dionisie Novacovici sau istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764*, Blaj, 1902, p. 357.

celor dimpreună. Amin”⁶³. După cum reiese din acest text, Finea, originar din Voșlobeni, ajunge logofăt în Moldova, iar în 1804 dăruiește acest Apostol lui Lepădat, cântăreț la biserica de aici.

Asupra legăturilor directe cu Moldova avem și mărturia de pe un *Minei* slavo-român (Buzău, 1698), ajuns, în cele din urmă, la Timișoara, pe care o însemnare, descifrată de P.P. Panaitescu, ne spune că „Acest Mineu s-au dat de Neagul Vel Cap/itan/ za Cazaci din Țara Românească la mân/as/tioara ce să zice Toplița din Țara Ungurească / de desupt era scris și apoi sters. Moldovenească / de la hramul Văvedenia, unde și minierul să / stea / La leatul 7219 /1711 / Mart... d/ni”⁶⁴. Această inscripție privind localizarea Topliței în Moldova sau Țara Ungurească vine în sprijinul afirmației lui N. Iorga care, susținea că hotarele Moldovei erau mult mai în spre apus, și că pe la Toplița „se arată și azi vechiul hotar”⁶⁵. Atât obiceiurile cât și stilul celor mai vechi clădiri atât din Toplița, cât și din Bilbor atestă o vădită influență moldovenească. La fel și portul. Schimbările de hotar s-ar datora energicului guvernator ardelean Buccow care, în 1761, afirmă că acesta ar fi fost pământ încălcat de moldoveni.

După tipăriturile bucureștene care au avut cea mai mare circulație în zonă, pe loc de frunte se situează cele râmnicene. Înființată de eruditul cărturar Antim Ivireanul, tipografia de aici înflorește sub episcopii Damaschin și Inochentie prin tipărirea de noi traduceri și lupta pe care o duc pentru introducerea limbii române ca limbă de cult în locul celei slavone, luptă îndreptată și împotriva curentului grecesc. Tipăriturile

⁶³ **Nicolae Sulică**, *Contribuții la vechimea elementului românesc...*, în „Reînvierea”, nr. 2, p. 22.

⁶⁴ **P.P. Panaitescu**, *Însemnări de pe cărțile bisericești românești* (greco orientale) din Timișoara, în „Revista istorică”, 8, nr. 10/12 oct. – dec. 1922, p. 210 – 202.

⁶⁵ **N. Iorga**, *Istoria românilor în chipuri și icoane*, Craiova, Ramuri, f.a., p. 140.

râmnicene se disting prin acuratețea limbii folosite și circulația lor foarte intensă în special în Banat și Transilvania. În timpul ocupației Olteniei de către Austrieci (1716 – 1739), episcopul Râmnicului, Damaschin, solicită curții de război austriece încuviințarea de a distribui cărțile românești în Ardeal și Banat, dar este refuzat. Existența totuși a numeroase tipărituri atestă prezența și în zonă a unei însemnate cantități de carte între care *Antologhion*, 1705 (1 ex.), *Triod*, 1737 (4 ex.), 1745 (3 ex.); *Triod*, 1731 (1 ex.); *Octoih*, 1742 (4 ex.); *Penticostar*, 1743 (4 ex.); *Cazanii*, 1748 (4 ex.). Circulația cărții râmnicene primește un nou avânt în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

4. Circulația cărții românești în perioada de afirmare a tiparului blăjean (1750 – 1780)

Rescriptele din 1746 – 1747, date din ordinul împărătesei Maria Tereza, nu puteau opri total avalanșa de cărți din Principatele Române către Transilvania. Ele erau necesare în primul rând ofierii serviciului religios. De aceea, la intervențiile vlădicăi Petru Pavel Aaron, se dă încuviințare pentru înființarea unei tipografii românești la Blaj, care să satisfacă cerințele spirituale ale românilor uniți. Tipografia a fost adusă, cu ani în urmă, de către Inocențiu Micu Clain din vechile rămășițe ale tipografiilor din Alba-Iulia și Sebeș. Prima carte tipărită iese de sub teascurile tipografiei în anul 1750 și este o circulară: „*Ideea care spre mai mare folos sau așezat pentru scăderea cărăușilor și sălașurilor celor fără plată în Țara Ardealului*”⁶⁶. În scurt timp, tipografia de aici trece la

⁶⁶ **Zenovie Pâclișanu**, *Tipografia din Blaj*, în „Boabe de grâu”, București, 5, nr. 2, februarie 1934, p. 105 – 108. După alte surse, tipografia ar fi fost pusă în funcțiune mai devreme: în 1748 (Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești*) sau 1747 – 50 (Jako Sigismund). *Începuturile tipografiei din*

tipărirea principalelor lucrări de rit bisericesc utilizabile atât în bisericile catolice, cât și în cele ortodoxe. De fapt, meșterii tipografi și xilografi erau veniți, în majoritate, din Țările Române și respectau în bună măsură conținutul și ținuta tradițională ortodoxă. Tipografia din Blaj va asigura tipărirea în limba română atât a literaturii bisericești, cât și a regulamentelor și a circularilor în limba română. Între lucrările de mare tiraj din care s-au păstrat numeroase exemplare se numără: *Strastnic*, 1753 (23 ex.); *Octoih*, 1760 (11 ex.); *Evangelie*, 1765 (19 ex.), *Apostol*, 1767 (5 ex.); *Penticostar*, 1768 (37 ex.), *Triod*, 1771 (28 ex.) ș.a.

Cu toată activitatea tipografiei din Blaj nu scade din intensitate circulația tipăririlor bucureștene și râmnicene. O situație a inventarierii din anul 1969 este concludentă în acest sens:

Locul tipăririi	1751 - 1760	1761 - 1770	1771 - 1780
București	8	33	4
Râmnic	2	20	2
Blaj	38	93	79

După cum reiese de mai sus, în deceniul șase, numărul publicațiilor scade datorită restricțiilor impuse de decretele din anii 1746 – 1747, ca numărul lor să crească vertiginos în deceniul al șaptelea: București 33 și Râmnic 20, după care, din nou se ajunge la o scădere bruscă. Această scădere, în deceniul opt, se datorește reinnoirii decretelor Mariei Tereza de restricționare, la insistența episcopului unit, în 6 iunie 1768. În noua hotărâre se prevedea: 1) „Să nu se mai îngăduie introducerea în Transilvania a cărților românești din țările străine” și 2) „Cărțile teologice ce se vor tipări în tipografia

Blajului să fie cenzurate de episcopul și de „teologul” său, iar cele „politice” de guvernul provinciei”, hotărâre comunicată episcopului de guvernatorul ardelean la 21 iulie 1768⁶⁷. Cu toate acestea, tipăriturile continuă să sosească, fapt dovedit prin plângerea episcopului, din 9 noiembrie 1771, către guvern, în care se arată că Transilvania e invadată de cărți din Țările Române, care strică și rosturile tipografiei din Blaj. La această plângere guvernul răspunde, în 11 ianuarie 1772, prin încredințarea episcopului pentru ca să „cerceteze și dacă va găsi la credincioșii săi cărți bisericești aduse de peste munți să le confiște și să le ardă în loc secret, dacă se va afla că astfel de cărți se găsesc în mâinile neuniților să-i comunice lui, guvernatorului, numele acestora, ca să poată lua măsuri pentru distrugerea lor”⁶⁸.

În majoritatea lor, cărțile care veneau din Țările Române erau religioase. Prin prezentarea grafică, litera îngrijită și acuratețea limbii pe de o parte, iar pe de altă parte, prin lipsa de cărți pentru românii ortodocși de aici, se impunea necesitatea aducerii lor. Dar aceste cărți nu semănau numai așa-zisul „cuvânt al Domnului”. Predosloviile și cuvântul către cititori erau adevărate disertații de istorie a neamului românesc. Remarcăm mineele traduse și tipărite între 1776-1780 sub episcopii Chesarie și Filaret – cărți tipărite în cea mai curată limbă românească și care îndemnau la folosirea limbii române în biserică. Tălmăcirea cărților este considerată una din problemele cele mai însemnate ale timpului. Între cele trei veacuri însemnate ale Țării Românești – se spune în prefața *Mineiului* pe noiembrie (Râmnic, 1778) – „Un veac au fost întru carele s-au luptat cu războaie; altul întru carele s-au început zidirile mănăstirilor celor Domnești; altul între carele s-au început tălmăcirea cărților după slovenie pe limba

⁶⁷ *Ibidem*, p. 106.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 106 – 107.

românească”⁶⁹. Multe referiri fac trimiteri la istoria românilor din cele trei țări, din cele mai îndepărtate timpuri până la vitejia domnitorilor Țării Românești. Între tipăriturile râmnicene de circulație mai mare se numără *Antologhion*, 1766 (14 ex.), *Penticostar*, 1767 (3 ex.), *Triod*, 1761 (2 ex.), exemplare care ne-au rămas măturie până în zilele noastre.

De intensitate mai mare în circulație s-a bucurat cartea de București. Firește, devenit centru politic și administrativ al Țării Românești, legăturile cu Transilvania sunt facilitate de interesele comerciale cu implicații și asupra schimburilor culturale. Astfel, cărțile cu cea mai mare circulație din această perioadă în zonă, sunt: *Evanghelia*, 1760 (8 ex.), *Antologhion*, 1766 (3 ex.), *Cazanii*, 1768 (20 ex.).

De remarcat faptul că, în această perioadă ca și în cea următoare, va scădea la minim prezența în zonă a cărților tipărite în Moldova. Ici colo se mai întâlnește câte o carte ca de ex. *Antologhion* (Iași, 1755) Sântu; și *Evanghelie* (Iași, 1762) Glodeni.

Cu toate măsurile de îngrădire a legăturilor culturale între Țările Române, acestea au continuat să existe. Cartea rămâne, fără întrerupere, principala sursă de culturalizare. Apariția tipografiei din Blaj ca și intensa activitate din această perioadă a dat un nou imbold afirmării spirituale a poporului român, deschizând o nouă epocă în istoria culturii ce se va impune la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, epoca luminilor.

5. Cartea românească tipărită în epoca luminilor

Sfârșitul secolului al XVIII-lea marchează profunde transformări pe plan economic, politic și cultural în

⁶⁹ B.R.V., Tom. II, p. 227.

Transilvania. Ideile lui Inocențiu Micu Clain, semănate în urmă cu aproape o jumătate de veac, prind împlinire abia acum. Întreaga literatură este pusă în sprijinul luptei pentru emanciparea poporului român, pentru scuturarea lanțurilor iobăgiei. Răscoala populară din 1784, condusă de Horea, Cloșca și Crișan, cu profunde urmări și în localitățile de pe Valea Mureșului, deschide un șir de noi forme și tendințe de luptă și afirmare a poporului român, evidente și în domeniul vieții spirituale. Se ridică o pleiadă întreagă de cărturari, care își vor pune ideile în slujba propășirii sociale și naționale a poporului român. Acest program politic va fi formulat în cunoscutul memoriu *Supplex Libellus Valachorum...* având la bază ideile formulate de Inocențiu Micu Clain⁷⁰, dar adoptat, cu ani în urmă, la noile condiții de către fruntași intelectuali de mare prestigiu, între care Samuil Micu Clain, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ion Budai-Deleanu, Ioan Piuariu Molnar, Iosif Mehesi, ș.a.

Dacă până la această dată, literatura tipărită era de factură religioasă, mișcarea iluministă își pune de acum amprenta noilor idei. Opere lingvistice, gramaticale, manuale, dicționare, prelucrări de lucrări filosofice, știință popularizată, istorie vor lua locul literaturii religioase. Noi centre vor primi privilegiile de a tipări cărți în limba română. Între ele, se numără capitala imperiului, Viena, unde frecventau școlile mulți tineri români. Aici, tipografia lui Iosif Laurențiu de Kürzbök va primi, în anul 1770⁷¹, aprobare pentru tipărirea de cărți românești. În 1780, la Buda, începe tipărirea cărților în limba română și tipografia crăiască⁷². Privilegiu pentru tipărirea de cărți românești mai obțin și Martin Hochmesiter (1783) și Petru Bart (1789) ambii

⁷⁰ x x x *Din istoria Transilvaniei*, ediția a II-a, București, Editura Academiei R.S.R., p. 279.

⁷¹ **Mircea Tomescu**, *op.cit.*, p. 100.

⁷² **Veress Andrei**, *Tipografia românească din Buda*, în „Boabe de grâu”, 3, nr. 12, decembrie 1932, p. 593 – 612.

din Sibiu⁷³. Paralel cu aceste centre tipografice, își va continua activitatea tipografică, în ritm destul de susținut, Blajul, cu profilul său religios și didactic.

Interesul pentru cartea românească devine din ce în ce mai mare și datorită dezvoltării impetuoase a învățământului. Numai în scaunul Mureșului existau, încă în anul 1778, după cum rezultă dintr-o conscripție a preoților și învățătorilor uniți și neuniți, 39 de școli dintre care 16 ortodoxe și 23 unite⁷⁴. Numărul lor se ridică mai târziu în epoca iozefinistă la 72 de unități⁷⁵ în zonă. Un rol deosebit în dezvoltarea învățământului l-a avut Gheorghe Șincai, care înființează aici nu mai puțin de 27 de școli⁷⁶.

Pe lângă învățământul organizat, confesional sau de stat, frunzașii români, intelectualitatea își puneau întreaga lor capacitate de muncă în slujba luminării poporului îndreptându-și astfel atenția și înspre păturile de jos. Deosebit de semnificativ este exemplul lui Petru Maior care, mai ales în cei cincisprezece ani cât era paroh al Reghinului și protopop al Gurghiului, s-a preocupat foarte mult de inițierea celor care nu știau să scrie și să citească, făcând mult bine, așa cum mărturisea, vorbind la persoana a treia, în „*Răspuns la cârtire*”: „prin toate satele au rânduit și au întetit feciorii și fetele, mici și mari să meargă la diacul besearicii a învăța; și părinților le-au poruncit ca să facă pe fiii săi ceale ce au învățat să le procetească acasă în toate zilele... Cu această mijlocire învățară și părinții de fiii săi auzind adeseori... Mergea Petru Maior prin

⁷³ **Nicolae Sulică**, *Contribuții la vechimea elementului românesc...*, în „Reînvierea”, nr. 2, p. 17.

⁷⁴ **Nicolae Albu**, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, „Lumina”, 1944, p. 202.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 243 – 244.

⁷⁶ **Traian Popa**, *Începutul școlii românești în vechiul Scaun al Mureșului*, Conferință ținută la adunarea generală a învățătorilor din județul Mureș, Tg. Mureș f.a., p. 14; Idem, *Monografia orașului Târgu-Mureș*, Tg. Mureș, „Corvin”, 1932, p. 255 – 256.

sate, unde, adunând pruncii, făcea examen... Vara umbla pe câmpuri, prin păduri, unde știa că sunt adunați pruncii a paște vitele și văzându-i îi striga la dânsul, care, cunoscându-l îndată alergau cu toții acolo și el îi întreba de cele ce au învățat și din nou îi mai învăța și-i lumina”⁷⁷.

Tot în această perioadă, un mare avânt îl iau bibliotecile, constituite atât în colecții particulare, cât și școlare. Orașul Târgu-Mureș este locul înființării unei valoroase biblioteci de cultură europeană prin strădania contelui Samuil Teleki, receptiv și la unele cărți românești apărute în limbile de circulație internațională. Între ele se numără lucrarea lui N. A. Mavrocordat, *Despre datorii* (Lipsca, 1722), ale lui Dimitrie Cantemir, *Istoria Imperiului Otoman* vol. I – II (Paris, Barois Fils, 1743) și *Descrierea Moldovei* (Frankfurt și Leipzig, 1711), a lui Molnar Jihan, *Deutsch-walachische Sprachlehre* (Viena, 1778), *Petiția Românilor din Transilvania*, cu note istorico-critice de I.C. Eder (*Supplex Libellus Valachorum Transilvaniae...*, Cluj, 1791), *Biblia* (Blaj, 1795), Șincai Georgius *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* (Buda, 1805) sau G. Lazăr, *Versuri la logodirea împăratului Franz I. cu Ludovica* (Viena, 1808).

Interes mai mare pentru cărți românești este manifestat și din partea bibliotecii Colegiului Reformat. Lipsa unor școli cu predare în limba română determină pe mulți frunțași români de a-și purta copiii la școlile confesionale catolice sau reformate. Este cazul chiar al lui Gh. Șincai pe care, în anul 1766, îl găsim elev la Colegiul Reformat din Târgu-Mureș, unde a învățat limba maghiară și latină, avându-l ca profesor pe Kovasznai Sandor, autor al unui curs de istorie universală în limba latină bazat pe lucrările lui Suetonius, Dio Casius, Eutropius ș.a.,

⁷⁷ **Eugen Nicoară și Vasile Netea**, *Figuri mureșene*, Târgu-Mureș, “Progres și cultură”, 1933, p. 19.

având bogate informații despre istoria Daciei⁷⁸. Istoria Daciei, așa cum o cunoaște Șincai de la profesorul său, îi va servi ca sursă de pornire în cercetările istorice de mai târziu.

Iată deci, că nu întâmplător, biblioteca Colegiului Reformat din Târgu-Mureș achiziționează, în această perioadă, o serie întreagă de lucrări românești, în parte procurate la Sibiu, prin scoaterea la licitație publică a bibliotecii umanistului Köleseri Samuel (1663 – 1732). Între cărțile vechi ale bibliotecii Colegiului se află: *Catechismul Calvinesc* (unicat, Alba-Iulia, 1648), Meletie Sirigul, *Întâmpinare la principiile catolice și la chestiunile lui Chiril Lucaris și Dositeiu, Patriarhul Ierusalimului* (București, 1690), Ioan Comnen, *Proschinitarul Sfântului Munte* (Snagov, 1701), Ștefan Brânvoveanu, *Cuvânt panegiric la martirul Ștefan* (București, 1701), *Maxime filozofice* (Târgoviște, 1713), Chrisant, *Despre oficii, clerici, etc...* (Târgoviște, 1715), Ion Damaschin, *Arătare credinței ortodoxe* (Iași, 1715), N. Mavrocordat, *Despre datorii* (București, 1719) ș.a. Aceste lucrări au fost achiziționate de bibliotecarul Ștefan Nagy pentru a servi ca material documentar cadrelor didactice, dar și uzului elevilor, în special români, care frecventau colegiul.

Și bibliotecile din mănăstirile catolice dispuneau de cărți românești. Cunoscuta mănăstire a franciscanilor de la Călugăreni (Valea Nirajului), care posedă o frumoasă bibliotecă cu profil dogmatic, între alte cărți dispunea și de Ioannes Damascenus, *Opera philosophica et theologica* (Blaj, 1763) și Samuil Micu Clain, *Acatist* (Sibiu, 1801).

Între lucrările de circulație în localitățile din zonă, în afară de obișnuitele cărți de cult religios, întâlnim și astăzi sau sunt atestate documentar lucrările lui Samuil Micu Clain: *Propovedanii... la îngropăciunea oamenilor morți* (Blaj, 1784) la Adrian și Daia, *Teologia Moralicească* (Blaj, 1796) la

⁷⁸ L. Koczianyi, Kovasznai Sandor, în *Profiluri mureșene*, vol. II, Târgu-Mureș, 1971, p. 39.

Glodeni, Dumbrava, Milășel, Răzoare, Voivodeni; *Theologia dogmatică și moralicească...* (Blaj, 1801) la Dâmbu și Voșlobeni, *Taina pocăinței* (Blaj, 1801) la Cuștelnic; *Taina Euharistiei* (Blaj, 1802) la Cuștelnic; Ciculara lui Iosif II, *Înștiințare despre reglementarea sărbătorilor la uniți și neuniți* (Blaj, 1804), lucrări ale lui Petru Maior între care *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți și Didahiile* (Buda, 1809) la Chimitelnic, Cornești, Subpădure, Suseni și Ungheni, *Predice* vol. I – III (Buda, 1810 – 1811) la Căpuș, Chețani, Laslău Mare, Petelea și Bozed.

Pe lângă numeroasele cărți devenite instrumente de educare și instruire, o largă circulație au avut-o calendarele, în special, cele de la Buda. Ele atrăgeau mai mult masele prin bucățile de lectură scurte, istorioare, precum și pentru partea calendaristică și administrativă. Nu au intrat însă în patrimoniul bisericilor, ci au rămas din generație în generație în unele gospodării. Nu de mult a fost descoperit un exemplar pe Valea Gurghiului, în localitatea Cașva, *Calendarul pe anul 1830* a lui Ștefan Neagoe, exemplar incomplet, dar care este foarte important datorită rarității sale.

6. Informații și mărturii de epocă din cărțile vechi românești

Urmărirea răspândirii și circulației cărții este strâns legată de cunoașterea generală a patrimoniului național de carte și prelucrarea lui științifică, prin descifrarea notelor așternute în decursul timpului.

Cărțile cumpărate cu truda unor cetățeni erau predate parohiilor, întărite cu semnăturile unor martori, sub blestem pentru cel ce ar îndrăzni le înstrăineze. Cu toate acestea, multe din ele își urmau preotul de la un sat la altul sau serveau mai multe parohii. Cărțile au devenit adevărate cronică peste timp, în care pana preoților și diecilor a înregistrat cu micală pe

forzați, pe marginea albă a filelor sau la sfârșit de capitole, evenimente și fenomene dintre cele mai importante, care reflectă întreaga receptivitate și spiritualitate a poporului român în decursul timpului. Adevărate mărturii de epocă sau alte informații deslușesc interesul unor oameni simpli pentru a avea cărți pe înțelesul lor, efortul pe care îl făceau în acest sens, ca și depănarea atâtor realități trăite, scrise într-o limbă plină de claritate și limpezime.

Suntem departe de a cunoaște în totalitate aceste mărturii datorită dispersării lor și condițiilor de păstrare nu întotdeauna cele mai fericite. Introducerea și generalizarea alfabetului latin a scos cu timpul din uz cartea de rit bisericesc veche, acestea rămânând doar mărturie strămoșească și nu în toate cazurile, negăsindu-și locul convenit de păstrare. Noile biserici de cărămidă au pus în umbră pe cele de lemn, acestea rămânând părăginite cu toată literatura religioasă pe care o aveau, supuse fenomenelor naturale de degradare. Pasiunea pentru bibliofilie, care ia amploare pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, odată cu ideea de înregistrare a cărții românești vechi, a făcut ca multe exemplare să fie smulse din locurile în care și-au făcut datoria de veacuri, ajungând în posesia bibliotecilor personale sau de stat, muzeelor, arhivelor sau colecțiilor particulare. Am avut la îndemână un mare număr de cărți existente în colecțiile Bibliotecii Județene Mureș (Secția documentară, colecțiile speciale și fondul Teleki Bolyai), peste 200 de volume achiziționate în decursul timpului, majoritatea cu circulație în zonă, de la *Cartea românească de învățătură...* (1643) până la cele din 1830. Ca limbă folosită pentru imortalizarea unor evenimente sau fenomene întâlnim în majoritatea cazurilor limba română și rareori slavona, latina ori maghiara. Însemnările se referă în special la cumpărarea și donarea cărților, posesori, date meteorologice, ajutor dat bisericii, ca și unele evenimente de ordin istoric, datate din secolul al XVII-lea până la începutul celui de al XX-lea. Cele ulterioare le-am

considerat mai puțin importante datorită mijloacelor moderne de informare în limba română, în special, amplorii pe care o ia presa.

a) Mărturii din surse indirecte

Câteva studii și lucrări consacrate cărților vechi românești ne dau posibilitatea de a evidenția unele din cele care au circulat în zonă, dar nu se mai păstrează aici. Merită a fi amintită circulația câtorva dintre ele, în special pentru notele ce le conțin, descifrate cu migală, pasiunea și competența unor pasionați cercetători de cultură românească.

Sebastian Stanca⁷⁹ descifrează de pe un exemplar din *Cartea românească de învățătură...*, monumentală tipăritură a mitropolitului Varlaam, importante date privitoare la circulația ei. În secolul XVIII, cartea îi aparținea lui „Ioan Delkan de la Marea Neagră”, preluată, apoi, de popa Costandin din Stupini, care a dus-o la Jidvei, de unde o vinde lui Pescar Oprea din Milaș cu 13 florinți. În anul 1799, cartea o găsim la Budiu de Câmpie, după cum reiese dintr-o altă notă: „Această carte am cumpărat Lodoșan Ioan din Budiu drept 24 florinți și au dat la Bogata... Scris-am eu în Budiu popa ot Pop în luna Fevrazi 27 zile 1799”⁸⁰. Cartea servea cele două parohii din Bogata și Budiu de Câmpie, ca, în 1812, să rămână preotului următor care însă o vinde, în 1818, lui Popa Ioan din Iceland pe 10 florinți. Acesta o vinde preotului Andrei Bucur din Bercheș (18 ian. 1856), de unde migrează în Soporul de Câmpie (1856), Frata, ca apoi să ajungă în Muzeul Episcopiei Ortodoxe din Cluj (1927)⁸¹.

⁷⁹ **Sebastian Stanca**, *Cărți călătore*, în „Revista teologică”, 25, nr. 1/2, ian. – febr. 1935, p. 19 – 23.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 20.

⁸¹ *Ibidem*, p. 21.

De pe un exemplar din *Îndreptarea legii* (Târgoviște, 1652), păstrat la Biblioteca „V. A. Urechia” din Galați, aflăm că, în secolul al XVIII-lea, a aparținut lui Popa Petru, feciorul lui Crilu sin Mihail ot (din n.n.) Liscov (Lescovița, în Banat), semnătură care este întărită de protopopul Gheorghie din M/ureș(Wasarheiu (=Târgu-Mureș), fiind, apoi, cumpărat cu banii lui Bratu Barbu (40 de florinți) și dăruită bisericii din Poplaca (Sibiu), după mărturiile protopopului Sava Popovici din Rășinari⁸².

Pe un alt exemplar din aceeași lucrare găsită în Deag, aflăm, dintr-o însemnare din 1687, că a fost cumpărată de un „fciior” pe nume Dumitru de la Mănăstirea Neamț „în bani gata 200. Și o au cumpărat în zilele lui Costandin voevod Pis Mța Feovrie 25 leat 7195”. După o altă însemnare, cartea de pravile ajunge la Drugănești, în anul 1706: „Această sfântă și dumnezească pravilă este a popii Radului, nepotul popii lui Stănică de la Drugănești. I-a rămas de la dânsul această pravilă și am scris eu popa Radu în zilele prea luminatului Domn Io Costandin Brâncoveanu voevod în casa popii Radului celui bătrân de la Potlopi, Feovrie 20 leat 7214”. După această dată, în anul 1718, cartea de pravile ajunge în Transilvania, satul Scroafa (Stejerel, Zarand), în 1741, la Vidra, apoi la Poșaga, de unde trece („călătorește”) în satul Deag⁸³.

Alte cărți din zonă au ajuns în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare din București. Între ele se află și o *Evangelhie* (București, 1682) exemplarul b. care, după tipărire, a fost dată Mitropoliei din Târgoviște, de unde, în 1692, ajunge să fie cumpărată de popa Stoica din Fântâni. De aici, cartea trece în Sarpatoc (=Glodeni), de unde, în 25 septembrie 1783, este cumpărată de popa Ion din Avrig⁸⁴.

⁸² G. Hâncu, *op.cit.*, p. 18.

⁸³ Sebastian Stanca, *op.cit.*, p. 22 – 23.

⁸⁴ *Cartea veche românească în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare București*, p. 25 – 26.

Pe un *Chiriadromion* (București, 1732), într-o însemnare, din jurul aceluiași an, se scrie că „Această Păoucenie o-m luot di la Simion diacu din Chimitelenic cu 19 florinți eu popa Pașcu...” iar pe *Evanghelia* (București, 1742) se scrie că „O-u cu/m/parat de la popa Niculaie din Eghersec”⁸⁵ cel unit, anu 1772 Ghenari. Și cine s-ar scula să ee de la popa David sau de la fii lui /să fie afurisit/... mătușa Anisie cu 12 florinți și o-u dat pomeană pentru sufletul său și a fiu sau pomia/nă/ și a tot neamul dumisale. Si o au dat nepotu-său popi/i/ David de la nana⁸⁶, ca să o stăpânească el și fii lu/i/ de față fii/n/du și popa Iuonu de la Miheș, popa Nicolae de la Eghesăcu, popa Toader, Egărsăcu”. *Evanghelia* (București, 1750) a aparținut bisericii din Urisiu de Sus și a fost cumpărată la scurt timp după apariție (1757) pe spesele oamenilor din localitate⁸⁷.

Tot în fondurile de carte românească veche ale Bibliotecii Centrale Universitare – București se mai află un *Octoih* (Blaj, 1760) fostă proprietate a bisericii din Potoc, o *Evanghelie* (Blaj, 1765) a bisericii unite din Miheșu de Câmpie, un *Octoih* (blaj, 1770) care a aparținut bisericii din Hodac, precum și un *Polustav* (Blaj, 1808), fostă proprietate a preotului Mihail Moldovan din Vaidacuta.

În Biblioteca „G.T. Kirileanu” se găsesc două cărți deosebite pentru însemnările ce le dețin privind circulația în cele trei Țări Române. În spiritul acestei afirmații vine și *Liturgierul* (Târgoviște, 1713) care, pe la 1776, la 63 de ani de

⁸⁵ Eghersec = Cornățel (Egerseg, Egerszeg) cf. Coriolan Suciu: *Dicționar istoric al localităților din Transilvania* vol. I, p. 116.

Identificarea cu Egherșita, cătun contopit cu satul Ciuc-Sângeriu, de către Aurora Ilieș în lucrarea de mai sus nu corespunde realității. Satul Cornățel este înglobat azi la Sâncraiu de Mureș.

⁸⁶ Nana (?) = Nazna. Localitate descifrată greșit (nana) și care este învecinată cu Sâncraiu de Mureș și Cornățel.

⁸⁷ *Cartea veche românească în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare București...*, p. 61.

la apariție, se găsea la mănăstirea Pângărați, unde a învățat „ereu Damian, rânduiala Sfintei Liturghii”. Înainte, cartea s-a aflat în Valea Mureșului la Mănăstirea din Toplița după însemnarea: „Această (...) Liturghie ce iaste românească s-au dăruit la sfânta Mănăstire la Topliți...” iar după aceea ajunge la Neamț „Sfintei biserici ot Neamțului”⁸⁸.

Cartea lui Samuil Micu Clain *Propovedanie...* (Blaj, 1784) tipărită la Blaj în 1784, aparține lui popa Danielu din Nadășa⁸⁹, de la care o cumpără Petru Maior, pe atunci protopop al Gurghiului. De aici ajunge la Corbu în proprietatea lui Simion Cojocar, apoi la Bistricioara și în sfârșit la Călugăreni.

b) Mărturii din surse directe

Consemnări istorice. Una dintre cele mai valoroase mărturii istorice care atestă permanenta legătură a domnilor munteni cu oameni de știință din Transilvania ne-a rămas înscrisă în prima ediție a lucrării lui Nicolae Mavrocordat, *Despre datorii* (București, 1719). Sunt cunoscute relațiile domnitorului cărturar Constantin Brâncoveanu cu Samuel Köleseri, secretar gubernial al Transilvaniei. Aceste relații aveau să se mențină și sub primul domn fanariot Nicolae Mavrocordat, relații care s-au cimentat în perioada 1716 – 1719 când domnitorul era internat la Sibiu⁹⁰. Pe forzațul lucrării, Samuel Köleseri a transcris o splendidă dedicație latinească a domnitorului muntean care, se spune, că ar fi însoțit acest frumos dar, după cum reiese chiar din textul însemnării „Celsisimus Principis Autor hujus Libri misit Bukuresto Samueli Köleseri Secretario Guberniali Transilvanico, cum

⁸⁸ **Mircea Filip**, *Idem*, p. 47.

⁸⁹ Nadășa este localitate în apropierea Reghinului și nu poate fi confundată cu Nadeș de lângă Sighișoara. Nadășa era în protopopiatul lui Petru Maior.

⁹⁰ **Jako Sigismund**, *Legăturile bibliofile și științifice cu Muntenia ale lui Samuel Köleseri*, în „Revista bibliotecilor”, 25, nr. 6, ian. 1969, p. 374.

annexa Epistola hujus tenoris”. În continuare este trecut textul dedicației în care domnitorul își exprimă prietenia și stima („Ut amicitia et existimatio mea”) arătând apoi că această lucrare a elaborat-o în anii de captivitate de la Sibiu („Libellum a me in Transilvania compositum”) beneficiind și de ajutorul cărturarului ardelean. Tot prin el, N. Mavrocordat obține facilitarea reeditării lucrării la Lipsca în anul 1722⁹¹. Această carte ajunge la Târgu-Mureș în biblioteca Colegiului Reformat în urma vinderii prin licitație publică a averii lui Köleseri Samuil, autorul lucrărilor privitoare la zăcămintele de aur din Transilvania, *Auraria romano-dacica* (Sibiu, 1817) și Țara Românească, *Auraria romano-dacica una cum valachiae* (Posonii și Cassoviae, 1780).

O altă însemnare, de întindere însă mai mare, existentă într-un exemplar din *Supplex Libellus Valachorum...* (Claudiopoli, 1791), consemnează versiunea în limba maghiară a unei petiții înaintate Împăratului după revoluția din 1848 – 1849, al cărei text nu a fost cunoscut până acum. Deosebit de important este faptul că exemplarul a aparținut juristului Mike Sandor, care, socotind acest memoriu ca o continuare a luptelor românilor pentru revendicări naționale și sociale, îl alătură unuia mai vechi, dar care nu primise rezolvare din partea autorităților guvernamentale. Petiția este întocmită la data de 11 martie de către Timotei Cipariu, urmat de 17 semnături și înaintată Împăratului la data de 18 martie 1850. Este cunoscut faptul că, în acest răstimp, un mare număr de intelectuali români se aflau la Viena, când se împlinea un an de la un alt șir de memorii în urma cărora drepturile românilor rămăseseră sub formă de promisiune. Petiția folosește multe date și elemente din cele anterioare. În ea se subliniază că această națiune „cu pierderile cele mai mari de averi și sânge, rezistând până la urmă, victorios și glorios / ... / nu numai că nu-și poate

⁹¹ **Corneliu Dima-Drăgan**, *Ex Libris*, București, Editura Litera, 1973, p. 367.

câștiga... recunoașterea meritelor și a credinței sale, ci dintre toate popoarele întinsului imperiu austriac aceasta este singura care lânțește fără considerație... aceasta este singura care și după sfârșitul războiului civil asupra căruia și ea a avut o influență hotărâtoare, se întristează și oftează”. Sunt, apoi, prezentate durerile arătând că „pământul natal a fost acoperit cu rug și cenușe” pierzându-și fiii, casele au rămas fără acoperișuri, bântuind sărăcia și mizeria, ajunși de batjocură altor națiuni, chiar de cea învinsă. Dreptatea promisă a fost aplicată în rândul națiunilor din monarhie mai puțin pentru populația română. În continuare se dau cifre privind superioritatea populației românești, față de cea săsească, care vor a se contura într-o „țară săsească”, sau, în unele zone, cu populația românească preponderentă față de cea maghiară. Acest lucru se întâmplă în condițiile în care națiunea română este de drept pe pământul Transilvaniei, iar celelalte au venit și s-au așezat aici mai târziu. Drept „răsplată” s-a ajuns la o stare când limba germană este introdusă în administrație până în cele „mai de jos officii”. Acestea erau motivele pentru care delegații credincioși ai națiunii române s-au prezentat din nou în fața Tronului Maiestății Sale, solicitând a „decide cât mai repede asupra stării națiunii române printr-o milostivă patentă”.

În încheiere este trecut și răspunsul Maiestății Sale formulat în câteva rânduri: „Vă asigur că dorința echitabilă a națiunii române care a făcut atâtea voi împlini-o cu siguranță. Prin Consiliul meu de miniștri voi prezenta un proiect și dumneavoastră puteți fi siguri că națiunii i se va da satisfacție”. Șirul speranțelor se prelungește și de astă dată, iar luptele pentru emancipare națională vor găsi noi și noi forme culminând mai târziu cu cunoscuta acțiune Memorandistă.

Revoluția de la 1848 este consemnată în *Biblia* (Blaj, 1795), care a aparținut Urisiuului de Jos, din apropierea Reghinului, într-o notă care semnaleză că la „1848 mare revoluție a fostu”.

Mărturii privind cumpărarea cărților. Marea minune a tiparului a dus la scăderea substanțială a costului de carte prin posibilitățile de multiplicare rapidă și tipărirea unui număr de exemplare care să satisfacă cererea. Cărțile erau de obicei cumpărate prin asocierea mai multor fruntași ai satelor sau de către o familie și era predată sub blestem „pentru a nu se înstrăina” colectivității (parohiei). În majoritatea cazurilor, preotul sau diacul consemna pe primele pagini în partea de jos albă pe donatorul ei cu contribuția respectivă. Moneda în care era cumpărată cartea diferă de la sursă la sursă. Aflăm de pe un exemplar al *Cărții românești de învățătură...* (1/b) că a fost cumpărat cu 10 taleri în anul 1712, iar un altul (1/3) cu 130 pențe în anul 1663, pe timpul craiului Ardealului Apaffi Mihaly. *Cazaniile lui Ilie Minal* (București, 1742) a fost cumpărată în anul 1760 cu 13 florinți. Pentru cumpărarea *Penticostarului* (București, 1743), acordat bisericii neunită din Săcădat, au contribuit Toader Stancă (6 florinți), Onea Pie (2 florinți), Maria Preioaie (2 florinți), Pascu Peton (2 florinți), Nastasie Onionasu (2 florinți), la care a ajutat cu un împrumut de doi florinți și preotul Ioan One Călin, în total 16 florinți. O însemnare de pe *Antologhion* (Râmnic, 1752) arată că a fost procurat cu 20 zloți de preotul bisericii și dăruit parohiei din Budiu (Papiu Ilarian), în anul 1763, iar *Evanghelia* (București, 1760), pentru biserica din Apold, a fost cumpărată cu 15 florinți, în 1765.

Date importante aflăm și despre compactarea cărților ajunse la deteriorare. *Evanghelia* lui Antim Ivireanu (Snagov, 1698), „deslegată fiind”, a fost compactată în anul 1836 pe cheltuiala unui ctitor. În Târgu-Mureș exista la jumătatea secolului trecut un atelier care efectua lucrări de legătorie respectând ținuta specific românească, caracteristică prin tablele de lemn învelite în piele maro cu motive imprimate, ferecat în alamă argintată, lucru care îl aflăm dintr-o însemnare de pe un *Evangheliar* (București, 1760), aparținând parohiei din

Agrișteu și pentru care, prin colectă, s-a plătit suma de 21 Rfl și 15 cr.

Consemnări de fenomene ale naturii (meteorologice, hidrologice și geologice). În toate timpurile au existat fenomene ale naturii care au impresionat sau au acționat asupra psihicului populației, cu atât mai mult, cu cât la acele timpuri explicarea și înțelegerea lor era legată de dogmele bisericesti. Oamenii erau supuși acestora ca reprezentând „voia” sau „pedeapsa” divinității. Majoritatea însemnărilor au fost legate de prelungirea sau scurtarea iernii, inundații sau cutremure de pământ, fenomene cu repercusiuni, în special, asupra vieții oamenilor. Fiecare dintre ele păreau ieșite din comun, motiv pentru care consemnarea lor în carte era un act de datorie pentru urmași.

Pe *Cartea românească de învățătură...* (6/c), care a circulat în jurul Câmpeniului, se notează, în 1830, că în zilele de 8 – 10 septembrie „au fost plouat tot mereu sau povorât foarte groaznic cât nu sau mai pomenit că sau tăiat peste toate luncile”. Este vorba probabil de inundarea luncilor Arieșului producând pagube materiale considerabile locuitorilor. Alți ani au fost foarte secetoși, prin unele locuri, după o notă pe *Apostol* (Buzău, 1704), făcută de cantorul din Velț, Dumitru Baba reieșind că, în anul 1904, datorită secetei „au fost fân și bucate puține de totu” încât nu au putut ierna vitele. Prin multe sate s-a primit porumb de la stat. Tot acesta face o însemnare pe *Liturghie* (Râmnic, 1767), în care se arată că „În anul 1895 iarna a fost fără zăpadă până în Martie când a venit o zăpadă care după ce s-a topit a umplut pământul cu apă așa că am întârziat cu semănatul cucuruzului fiind pământul prea plin de apă iar apoi au început vânt mult au uscat pământul cel arat și ne arat, am semănat cucuruz și la 15 mai, vitele nici la Rusalii nu avea ce mânca. Holdele însă au fost rare. Cucuruzul a fost

bun tulleii doar necopt de ajuns. Vinu mult dar cam apăsător și cu prețul de 1 florin. Fân puțin – vitele ieftine, grâu curat 1 florin”.

Iarna slabă pe Târnava Mică a fost în anul 1866 după o notă de pe *Liturghii* (Blaj, 1775) în care se spune că „În 1866 martie 9 zile au cântat broaștele, adică în ziua de 40 de sfinți. Într-acest an pe 25 martie au fost înfloriți pomii cei roditori. Pe 24 iunie s-au mâncat pâine nouă și s-a început secerișul peste tot pe Sf. Petru”, iar în continuare se mărturisește că „Anul acesta a fost bogat încât mai bun pe la noi nu se pofteste”, ca apoi tot aici o consemnare de la 1877 menționează că „după o ploaie îndelungată în 23 mai s-au vărsat apele întru asemenea de mult/că/ nu sau pomenit, au făcut stricăciuni mari și Târnava noastră (Târnava Mică, Agrișteu)”.

Un cutremur de pământ este menționat la Adămuș în „anul 1880 Septembrie 21 duminica la 7 ore” pe un exemplar din *Liturghii* (București, 1726).

Alte consemnări. La începutul secolului XIX învățământul românesc din Transilvania era deja destul de bine organizat atât prin școli de stat, cât și confesionale. Cu toate acestea, el nu cuprindea toate localitățile din lipsă de școli, dar și de dascăli. Cărțile bisericești au servit și în această perioadă procesului de învățare a scris-cititului, activitate desfășurată, în special, de dieci. Timpul în care se făceau aceste exerciții era în postul Paștilor, când muncile câmpului lipseau și se ducea o viață sedentară. Așa, de exemplu, o notă de pe *Cartea românească de învățătură...* consemnează că în „Anii domnului 1819 au învățat Marian Toader carte în sfântul și marele post al Paștilor martie în 31 de zile slavă domnului să-i fie amin”, notă care se repetă și în anul 1820.

Cărțile bisericești au servit și notării unor probleme economico-financiare. Adeseori sunt consemnate contracte de vânzare cumpărare, donații de bani pentru ajutorarea parohiei, și chiar împrumuturi de bani cu dobânda „care se compete”. După un timp aflăm, de pe lucrarea de mai sus, că un împrumut

făcut în anul 1824 de 30 de zloți a expirat în 1830 reprezentând 113 zloți.

Preocuparea lui Ștefan Moldovan de a întocmi un catalog al cărților românești încă la 1834 este consemnată cu m.p. „Inscribitur Cathalogo Librorum Ecclesia M. Kiralyfalvensis (Crăești, 23 oct. 1834) pe *Chiriacodromion* (Bălgrad, 1699).

Am folosit însemnări din cărțile ajunse în patrimoniul bibliotecilor. Ele pot fi mult extinse în urma unor cercetări asupra exemplarelor din localitățile zonei.

7. Păstrarea și valorificarea patrimoniului de carte veche românească

Satele și comunele noastre rămân în continuare principalele deținătoare de carte veche românească. O imagine incompletă asupra lor o avem din inventarierea făcută în anul 1969 în județul Mureș, care cuprinde în bună parte zona studiată. S-a găsit, cu această ocazie, un număr de 137 de titluri, în 735 de exemplare, dispersate în 175 de localități. Având în vedere deseale frământări sociale ale populației, jefuirea și incendierea a numeroase biserici și mănăstiri românești, în special de către trupele generalului Buccow (1761), ca și urmările răscoalei țărănești de sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan, iar, mai târziu, înfruntările armate din anii revoluției de la 1848/1849, fără să mai amintim acțiunile de scoatere a numeroase exemplare în vederea întregirii patrimoniului bibliotecilor publice, numărul cărților continuă să rămână încă destul de mare. Un exemplu este convingător în elucidarea unor situații privind soarta cărților din protopopiatul Mureș. În 27 mai 1852, parohul Elie Farago din Târgu-Mureș înainta un memoriu împăratului pentru obținerea de ajutoare materiale în vederea refacerii distrugerilor din timpul revoluției. Menționând localitățile, el declară pagubele precum și valoarea

lor. De remarcat că, printre obiectele de cult religios (clopote, vase și veșminte), sunt evidențiate și cărți, după cum urmează:

-**Sângeorgiu de Mureș** – s-au jefuit vasele sfinte, cărțile bisericii și tot ce a fost în biserică;

-**Band** – au jefuit două rânduri de veșminte, un horologieru (Orologhion), o psaltire și au zdrobit toate din biserică

-**Șincai** – 2 ciasloave;

-**Ungheni** – toate vasele, veșmintele, toate cărțile, clopotele și sculele.

-**Șăușa** – cărțile;

-**Lechincioara** – tot ce a fost în biserică;

-**Tofalău** – toate cărțile.

Ca o dovadă a grijii pentru carte în perioada următoare este cuprinderea lor în inventarele bisericii. Am avut prilejul să răsfoiesc inventarele păstrate pentru 27 de parohii (unite), bogate în carte veche, întocmite între anii 1855 – 1880. Datele cuprinse în aceste inventare, întocmite din ordinul mitropolitului Alexandru Șuluțiu, permit cunoașterea exactă a situației existente la aceea dată prin cuprinderea principalelor elemente în vederea identificării (titlu, loc de apariție și an) și chiar detalii în unele cazuri. Iată cum arăta un asemenea inventar din cercul Mureșului, comuna Bozed⁹²:

C ă r ț i :

a) Una *Evanghelie* legată în folio și tipărită în Blaj sub stăpânirea Mariei Teresii cu binecuvântarea fostului episcop Gregoriu Maior la anul 1776.

b) *Apostolieru* legat în folio și tipărit la Blaj sub Imp. Francescu a 2 lea în Eppia Ioanne Babb în anul 1802.

c) *Triod* legat în folio și tipărit în Blaj – Imp. Maria Theresia cu binecuvântarea celor mai mari - la anul 1771.

d) *Strastnicu* legat în folio – tipărit în Blaj sub Imp. Maria Theresia cu binecuvântarea mai marilor la anul 1773.

⁹² *Ibidem*, dos. 1, p. 81 – 82.

e) **Penticostarion** legat folio și tipărit în Blaj – sub Imp. Maria Theressi cu binecuvântarea mai marilor la anul 1768.

f) **Liturghie** legată în 4° și tipărită în Blaj, sub Imp. Maria Theresia cu binecuvântarea mai marilor la anul 1775.

g) **Catavisier** legat în 8° și tipărit în Blaj cu binecuvântarea Excelenței Gregorie Maior la anul 1777.

h) **Ciaslov** legat în 8° fără prefacie.

i) **Predica** lui Petru Maior legat în 4° și tipărită la Buda în 1810.

j) **Minei** legat în folio – tipărit în Blaj sub Iosif al 2 – lea cu binecuvântarea lui Grigore Maior Episcopului la anul 1781.

k) **Octoin** legat în 4° tipărit în Blaj, sub Imp. Franciscu a 2 – lea cu binecuvântarea excelenței Ioanne Bob anul 1825.

Disponem și de un inventar al cărților vechi românești din protopopiatul ortodox al Târgu-Mureșului, întocmit de protopopul Partenie Trombitaș, în baza ordinului consistoriului de la Sibiu din 1872, care înregistra 341 de cărți în 19 parohii⁹³.

Nr.crt.	Comuna	Volume	Anul celei mai vechi tipărituri
1.	Berghia	21	1753
2.	Bandul de Câmpie	15	1746
3.	Egerszeg (=Cornățel)	18	1698
4.	Sângeorgiu de Pădure	25	1713
5.	Icelandul Mare	18	1706
6.	Corunca	15	1791
7.	Petea	22	1689
8.	Malomfalău (=Morești)	24	1746
9.	Medesfalău (=Mureșeni)	26	1720

⁹³ **Nicolae Sulică**, *Contribuții la vechimea elementului românesc...*, „Reînvierea”, 1, nr. 1, p. 21.

10.	Cristurul de Mureș	16	1749
11.	Mureș Oșorhei (=Târgu-Mureș)	10	1731
12.	Sângeorzul de Mureș	23	1742
13.	Moșuni	5	1779
14.	Veța	19	1815
15.	Chibelea (Ivănești)	4	1708
16.	Oarba de Mureș	25	1706
17.	Nazna	31	1726
18.	Sâmbenedicul (=Bolintineni)	32	1768
19.	Acasfalăul (=Acățari)	2	1813

Unele cercetări privind prezența și circulația cărților vechi românești încep abia după 1918, în urma îmfăptuirii idealului de unitate națională, prin Unirea Transilvaniei cu România. Între cei care s-au preocupat de identificarea, prezența și circulația cărților vechi amintim pe Elie Câmpeanu, ale cărui cercetări au fost furnizate în special Bibliotecii Centrale din Blaj, și pe Aurel Filimon, care publică *Contribuții la bibliografia veche românească* în revista clujeană *Dacoromania*, aducând în două rânduri 50 de completări unor ediții sau titluri noi. Cărțile scoase de Aurel Filimon din localitățile zonei au fost vândute, o parte Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj, între anii 1924 – 1929 (57 vol.), iar altele au fost achiziționate după moartea sa (1964) de către Biblioteca Teleki-Bolyai. Urmărind publicațiile vândute Bibliotecii Universitare din Cluj am reușit să identific, după registrele inventar, un număr de 22 de titluri oferite și achiziționate în anul 1925⁹⁴, după cum urmează:

⁹⁴ Extras din inventarele Bibliotecii Centrale Universitare Cluj-Napoca pe anii 1924 – 1925, p. 17 – 18.

- 25 februarie 1925:
1. *Liturghii*, Târgoviște, 1713 500 lei
 2. *Liturghii*, București, 1728 500 lei
 3. *Octoih*, Râmnic, 1763 500 lei
 4. *Evanghelie*, București, 1760 500 lei
- 12 mai 1925
- (10) 1. Climent Ep. Râmnic. *Circulară* (1837 – 1849) 500 lei
 - (11) 2. *Liturghier*, Blaj, 1756 500 lei
 - (12) 3. *Psaltire*, Râmnic, 1764 500 lei
 - (13) 4. *Antologhion*, Râmnic, 1737 500 lei
- 24 iunie 1925:
- (17) 1. *Penticostar*, Râmnic, 1743 500 lei
 - (18) 2. *Penticostar*, București, 1743 500 lei
 - (19) 3. *Evanghelie*, București, 1723 500 lei
 - (20) 4. *Octoih*, București, 1730 400 lei
 - (21) 5. Ioanis Damaceni: *Opera ph. Blaj*, 1760 400 lei
 - (22) 6. *Alexandria*, Sibiu, 1794 400 lei
 - (23) 7. *Theloghie dogmatică*, Blaj, 1811 400 lei
- 4 noiembrie 1925
- (29) 1. *Catavasier*, Blaj, 1762 4.000 lei
 - (30) 2. *Penticostar*, Blaj, 1768
 - (31) 3. *Molitvenic*, Blaj, 1757
 - (32) 4. *Triod*, Blaj, 1771
 - (33) 5. *Acatistier*, Blaj, 1774
 - (34) 6. *Catavasier*, Blaj, 1824
 - (35) 7. *Teolog dogm. și moralicească*, Blaj, 1801

O atenție deosebită merită preocupările profesorului N. Sulică din Târgu-Mureș care publică în anii 1937 – 1938 un studiu amplu în revista târgumureșeană „Reînvierea”, intitulat *Contribuții la istoria vechimei elementului românesc și a circulației cărții românești în regiunile săcuizate*, cuprinzând județele Mureș, Odorhei, Ciuc și Trei Scaune. Lipsa unor date privind existența cărților în această parte a țării, care după cum

menționa a fost semnalată de N. Iorga în călătoria sa dinaintea Primului Război Mondial prin Ardeal, când publică *Studii și documente*, cercetarea îl face să insiste mai mult asupra unor probleme de continuitate românească pe aceste locuri pe baza literaturii istorice apărute până la el. Studiul are merite și pentru faptul că aduce argumente trecutului istoric românesc, prin prezența a numeroase cărți în comunele și satele din secuime, legând prezența lor de trecutul cultural al acestor locuri.

O acțiune mai mare încununată de succes a fost inventarierea cărților vechi românești din satele județului. Rezultatele, deși incomplete, ne permit să tragem și anumite concluzii privind titlurile lor, numărul de exemplare, proveniența sau intensitatea circulației lor în diferite perioade istorice:

După tipografii:

Nr. crt.	Locul de apariție	Nr. de titluri	Nr. de volume (ex.)
1.	Blaj	46	489
2.	București	29	103
3.	Râmnic	23	61
4.	Sibiu	11	22
5.	Buda	10	21
6.	Iași	8	17
7.	Alba-Iulia	1	9
8.	Brașov	4	4
9.	Târgoviște	2	3
10.	Buzău	1	2
11.	Neamț	1	1
12.	Snagov	1	1
	TOTAL:	137	735

Pentru a cunoaște trecutul cultural și pentru o mai bună conservare a cărților vechi, Biblioteca Județeană a continuat să-și îmbogățească colecțiile sale prin achiziții și donații atât la secția Teleki Bolyai, cât și în cadrul Secției de colecții speciale. Numărul lor ajunge acum la 160 de titluri în peste 200 de exemplare, reprezentând întreaga evoluție a tiparului de la apariția *Cărții românești de învățătură* până la cele din 1830.

Mănăstirea de la Blaj

Prezența și circulația vechilor tipărituri românești în zona superioară a Văii Mureșului

Topografia /164	De- cade	1681- 1690	1691- 1700	1701- 1710	1711- 1720	1721- 1730	1731- 1740	1741- 1750	1751- 1760	1761- 1770	1771- 1780	1781- 1790	1791- 1800	1801- 1810	1811- 1810	1821- 1830	TOTAL
Iași	10							2	1	1			1	1	1		17
București		1		1	2	13	5	29	8	33	4	5	1			1	103
Alba Iulia			9														9
Râmnic				1			5	21	2	20	2	9	1				61
Târgoviște					3												3
Buzău								2									2
Blaia							1	1	38	93	79	43	43	76	103	12	489
Sibiu												1	7	8	5	1	22
Șnagov			1														1
Buda													1	14	6		21
Brașov														2	1		4
Neamț															1		1
TOTAL	10	1	10	2	5	13	11	55	49	147	85	58	54	101	107	15	733

Pentru prima dată, în anul 1974, parte din ele au fost expuse publicului larg de vizitatori într-o expoziție ordonată cronologic pe secole, cuprinzând peste 100 de titluri de tipărituri, fotocopii și hărți. Organizată în sălile Bibliotecii Județene, expoziția „*Cartea românească veche*” în bibliotecile din județul Mureș s-a bucurat de aprecierea a numeroși vizitatori⁹⁵.

Aprecierile și îndemnurile ne confirmă importanța alcătuirii unui catalog cumulativ de carte veche românească din zona superioară a Văii Mureșului. Poate că lucrarea noastră, rezultat al unor preocupări mai vechi, cu toate neajunsurile ei, să constituie un prim pas. O dorim realizată, cât mai completă și în cât mai scurt timp, considerând că în acest fel ne vom îndeplini o obligație de cinste pentru cei care doresc să aprofundeze trecutul cultural al strămoșilor.

8. Contribuții la bibliografia românească veche

Cercetarea prezenței și circulației vechilor cărți românești din zona superioară a Văii Mureșului ne-a deschis posibilitatea identificării unor tipărituri necunoscute până acum în literatura de specialitate. Ele nu figurează în *Bibliografia românească veche*, Tomurile I – IV, și nici în contribuțiile ulterioare adunate într-un volum de către Daniela Poenaru, în anul 1973.

Acestea vor face obiectul unui studiu mai amănunțit, contribuind astfel la întregirea patrimoniului de tipărituri vechi românești. Ele sunt următoarele:

⁹⁵ Vezi și: **D. Poptămaș**, *Cartea românească veche în bibliotecile județului Mureș*, în „Steaua roșie”, 26 (5110), 1 septembrie 1974, p. 3, precum și condica de impresii care se păstrează la Biblioteca județeană.

1. A doua poruncă a răsculaților români, Sibiu,

1784 (Circulară)

Se promet 30 de zloți ungurești celor care vor preda autorităților pe răsculați, iar care îi vor tăinui vor fi pedepsiți cu tragerea în țeapă. Dată la 18 noiembrie 1784.

Tipar negru 30 x 42 cm.

2. Despre general Pardou, Viena, 1706 (Circulară)

Se prelungeste în numele împăratului termenul de grațiere a dezertorilor de la 1 mai la 30 decembrie 1806. Ordinul este semnat de către Arhipovățuitorul Carol, Prea Marele General al Oaștilor împărătești.

Tipar negru 38 x 46 cm.

3. Carte de Slobozenie (1810 – 1819) Karte de Szlobozenie

Foai imprimată pe ambele fețe: pe una, împărțită în patru compartimente, se află imprimate foi de concediu (bilete) pentru ostași în permisie, în vederea rezolvării unor probleme personale. Foile de concediu sunt în limbile germană, latină, maghiară și română. Ele au fost utilizate în perioada 1810 – 1819 după imprimare „Szau dat en ... ziua... 181...”

4. Carte aposolicească, Buda, 1824

Apostolicească carte //a// presfințitului // Evlavie Papa al VII , în care se afurisește societatea cea de obste // a carbonarilor.// În Buda // cu tipariul Kreescei Universitate Ungurești din Pesta. // 1824.

Sfârșit file 7

Dat în Roma la Sfânta Marie cea mai mare, în anul intrupării Domnului o mie opt sute două zeci, și unu 12. Septembrie, a Patriarhatului nostru în anul 22 Kaid: Pro_Datariu X. Kard: Konsalvi. – Sau văzut în Curie, D. Testa, în locu + de plumb F. Davizariu. În ziua, luna și anul mai sus zis, această Karte Apostolicească sau lipit și sus vestit la ușile Besericilor lateralei, Vaticanei și Liberianei, precum și Cancelariei Apostolicești, a Curii Inocențiale și înalte

obicinuite locuri prin mine Vințenție Venalia Kus: Apos. Feli Cataleaci Mag: Kurs:

3733. 1822 Acestei Cărți Apostolicești, în cât cuprinderea ei drepturilor și orânduieilor crăești nu să împotrivesțe, Placetul Crăiesc să dă In Conziliumul Cancelariei Crăiești de Curte Ungariei în Viena 22 Martie 1822 ținut. Nicolae Rainer s.p.

5. Circulară, Blaj, 1826

Ioan Bobb// cu Mila lui Dumnezeu prin Țara Ardealului, și părțile ei împreuna-//te, Rumânilor, Grecilor, Rușilor, Sârbilor și tuturor celor // de legea Greceacă drept credincioșilor Vlădica Făgărașului. Iuli-// lor în Domnul Fiilor noștri celor Duhovinicești dar și pace dela Dumne-/zeu Părintele îndrurarilor iară de la noi Arhierească blagoslovenie. / Blaj Noiembrie 1826 (S) Al tău De bine voitriu Părinte. Vlădica Ioan m.p.

În final: Aceasta primiduo fără zăbavă vei strânge Preoții, și o / vei vesti îndemnindui și in numele nostru, și pentru mântuirea / sufletelor îndemnându-i ca norodul cu tot diadinsul să îndemne / la pocăință învățândul cele de lipsă care Besearică despre ertare/ le învață, și indatorindui ca mai sisscrisăle.

Tipar negru, 3 pagini, 37 – 23.

III. CARTEA ROMÂNEASCĂ VECHE ÎN ZONA SUPERIOARĂ A VĂII MUREȘULUI

NOTĂ EXPLICATIVĂ

Catalogul colectiv, cuprinde cartea veche românească tipărită (1508 – 1830), existentă sau atestată documentar cu circulație în zona superioară a Văii Mureșului. Existenta a fost stabilită pe baza inventarierii pe teren, efectuate în anul 1969. Cele atestate documentar în majoritate sunt identificate în inventare vechi (1855 – 1880) ale parohiilor care se păstrează în fondurile Arhivelor statului din Târgu-Mureș.

Titlurile (convenționale) sunt stabilite în conformitate cu Bibliografia Românească Veche, dându-se în final, tomul, pagina, numărul de înregistrare și descriere. Punct de plecare în constituirea catalogului au fost fondurile de carte existente în Biblioteca Județeană Mureș, la care se adaugă și notele, existentul pe teren, iar apoi cel atestat documentar. Titlurile care nu se mai păstrează în zonă le-am notat cu asterisc (*).

Abrevieri:

BRV- Ion Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu:
Bibliografia Românească Veche 1508 – 1830, Tom

I – IV, București, 1903 – 1904.

DPC- Daniela Poenaru, *Contribuții la bibliografia românească veche*, Târgoviște, 1973.

NSC- Nicolae Sulică, *Contribuții la istoria vechimei elementului românesc și a circulației cărții vechi românești în regiunile săcuizate*, în „Reînvierea”, 1, nr. 1, nov. 1937, p. 11 – 22 și /2/, nr. /2/, ian. – mart. 1938, p. 11 – 29.

(PI)- Inventarele întocmite de Iacob Popa în baza rapoartelor trimise de parohiile gr. cat. între 1921 – 1922 (Fil. Arh. Stat, Blaj, fond Mitrop. Biserica Română Unită, Dosar 6575/1933 și 5603/1936) cf. Octavian Rotar și Cornel Tatai: *Contribuții la cunoașterea și răspândirea cărții românești în Transilvania* (manuscris)

Pos- Posesor

Bj – CS – Biblioteca Județeană Mureș – Colecții Speciale

Bj – TB – Biblioteca Județeană, Secția Teleki-Bolyai

S- Starea fizică a exemplarului

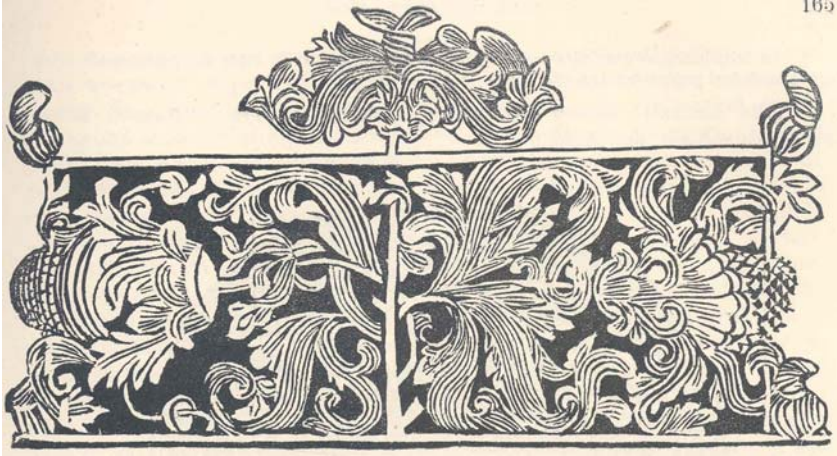
Ex- Existent la inventarul din anul 1969

AD- Atestat documentar (arhivă, studii, articole etc.)

PD- Colecția: Dimitrie Poptâmaș

BOR- Biserica Ortodoxă Română una și aceeași în toate timpurile, Sibiu, 1968

CATALOG COLECTIV ȘI NOTE

***1. Evangheliar** (Macarie), Târgoviște, 1512.

Exemplar găsit de Elie Câmpeanu în județul Ciuc, / protopopiatul Gheorgheni / probabil în localitatea Voșlobeni. N. Sulică mărturisește că a găsit încă un exemplar în scaunul Mureșului / fără a menționa localitatea/

(Vezi N.S.C.)

BRV. I, p. 9 – 20 (3)

***2. Liturghier – Diaconar**, tipărit de diaconul Coresi (Brașov, 1570)

Exemplarul este descoperit de Elie Câmpeanu în părțile Giurgeului și este împrumutat profesorului N. Sulică care îl cercetează, rezultatele sale fiind publicate în lucrarea, N. Sulică *O nouă publicație românească din secolul al XVI-lea: Liturghierul Diaconului Coresi*” tipărit la Brașov, în 1927. Autorul nu a mai restituit cartea proprietarului (din însemnările lui Elie Câmpeanu pe un

exemplar din cartea lui N. Sulică păstrată la Biblioteca Județeană).

BRV, IV, p. 8 (9)

***3. Tâlcul evangheliilor și Molitvenic** (Coresi), Brașov, 1564.

A fost găsit în comuna Săbad (Voiniceni) de unde este predat de preotul de aici, Vasile Dănilă, lui I.M. Moldovan, de unde ajunge la Biblioteca Centrală din Blaj (Vezi: N.S.C.)

BRV, I, p. 49 – 50 (13)

***4. Psaltire slavo-românească**, tipărită de diaconul Coresi, 1577

Un exemplar a fost descoperit la sfârșitul secolului trecut în comuna Voșlobeni (lângă Gheorgheni). Exemplarul este cumpărat de către Academia Română prin Ion Bianu de la Elie Câmpeanu la suma de 400 coroane în anul 1905 (vezi: L. Moldovan, *Despre proveniența în Biblioteca Acad. R.S.România a Psaltirei slavo-române de la 1577*. În: Studii și cercetări de documentar și bibliologie, Vol. 8, nr. 4, p. 515 – 517)

BRV, I, p. 63 – 65 (19)

***5. Evangheliar** (Lorinț Diac), Bălgrad (Alba-Iulia), 1579

Exemplarul a fost găsit în scaunul Mureșului de către N. Sulică, după afirmațiile sale „tipărit probabil de diaconul Lavrentie” în 1569. Probabil o confuzie cu anul 1579 (Vezi: N.S.C.)

BRV, I, p. 75 – 79 (24)

6. Carte românească de învățătură... Iași, 1643

a) **Pos:** Bj – TB

S: Lipsește pagina de titlu și trei file nenumerate de la începutul volumului. Legătură în piele pe tăblii de lemn. Achiziționat.

Pe forțaț:

„Gavril Hango” presbiter ortod. rom. Spiritual la penitențiarul reg. Ung. Regn. Din Gherla 23 apr. 1909”

b) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, restaurat. Achiziționat.

f. 67 și urm.

„Sia Kniga zovetoe ucitnoe Kupil (?) monogo trătnei Ere K nikolai u moldovscoi Zemli Za=10=talerer.vădni... Nicolae Voevod Vleato 7217/1712”

f. 100:

„Sia Kniga ucitalnaia ot moldavscoi zemli ot selo șerbești (?) ... vleat 1712”

c) **Pos:** Bj – CS

S: Lipsă foaia de titlu, paginile nenumerate și filele 1 – 9. Provine din biblioteca profesorului Ion Chinezu.

f. 22 și urm.

„A ciaszte Kárte au fost en... la Beszerike de Sz K/erișoara” (Scărișoara)

f. 25

„Turțu Petru, Turțu Floarea”

f. 26 și urm.

„Dobra On, Rentsa, Butye Todor, Ispas Petru, Koszte Macavei és Tomá; Dobra Glygorye, Butye Florya, Petran ... Părbure Mikeylle, Poska Iuan” au ajutat la Beseryke P.P.E 723=1800=(numele sunt de la începutul sec. XIX, în grafie română chirilică, maghiară și germană)

f. 50 și urm.:

„O prea sfântă troiță mântuiește pre noi tatăl fiul Duhul sfânt mântuieștene pre noi = 1822=”

f. 54:

„Această Sfântă Kazanie sau cumpărat fiind p/opă/ din Kâmpeni: (indescifrabil)

f. 74:

„Sunt numerotate rândurile în limba maghiară”

„et, ket, három, négy, ött, hat, het, Nyolz, Kletz, Tiz, Tizenket” (ș.a.m.d. cu multe greșeli)

f. 85:

„Szilye (?) Bălgrád, Zalathnai, Abrud Banya”

f. 199:

„Această S/fântă/ Karte iaste făcută de 180 de ani. În anul 1823 să află de 180 de ani”

f. 209:

„Nro 88 Czedula mundinis junie die 16 1826 Colonus Bones Gyoorgye e Poszeszione Aftola... Dovesi colono Popa Todor e Poszeszione Girda” (Gârda)

f. 246:

„Am fecut Kontretus luj Bete Ișvenucu Ku Bete Ion Raveica de 35 de zloți Mai 28 de zile ano 1824”

f. 249 și urm.:

„Această sfântă carte să află făcută de 181 de ani în anul 1824”

f. 251:

„Morian Tolomei au începutu a lucra pe casă in anul o 1823 iunie în 4”

f. 162:

„Anul domnului 1820 în sfântul și marele post a paștilor sau învățat Morian Toader carte” / după care face o serie întreagă de exerciții/

f. 287:

„Al doilea 29 fever 1832 Teodor Morian m.p. Szkerisoara (Scărișoara) 28 October Anno 1832”

f. 294:

„Sintsenia Beserits Gyrzy de Sus (Gârda de Sus) Ano 1824”

f. 318:

„Spune Ponci Germano (?) că datorează lui Morian Simione Kr. 30... zloți fiind față martorii... Gheorghie... Tolomei. Anul 1824 iunie în 8 zile”

„Această datorie sau sumat intro 113 zloți pe anul 1830”

f. 327:

„Ani domnului 1819 sau învățat Morian Toader carte în sfântul și marele postu a paștilor martie în 31 de zile slavă domnului săi fie amin”

f. 333:

„Această S/fântă/ Beserică sau Sfințit la 3 Octomvrie ano 1818 fiind arhireu... Moța paroh Teodoru Pașca...”

f. 363:

„Pro 1830 Die 8=⁰ 9=⁰ és 10=⁰ Die Szektember au fot plouat tot mereu sau povorât forte groznic cât nu sau mai pomenit ke száu teyat peszte toate Luncsile”

f. 364:

„La 21 Die Augustz Am pusz funia noi la clopotul csel m/are/ Simyon Dát costă csia vete mie pentru ke dat Altul... Geina la Târgul Szimpetrului”

f. 364:

„Pro 1830 Szektember 23=⁰ Au repausat Bely Alyesendroaie”

f. 365:

„Popa Gyorge și Szimion pe vreme la Zua Domnului XC Esztendör 1820”

f. 384:

„Pasoleniet Oțta i Pospesenie spat i săsrăniat stogo duha sueza sie sftăsănie Kniga e gatsia ucitel nasă dii krala del schii Apefi Mihai Paskiî Piscupî sa=sa izaplaii Filip i dade 130 penz ipostasi să krikov e e Hram Arhanghla Mihaila e e să selo Kâmpeni

Aste octoproda ili ponosit ot sego mesta ili otdali să drugi mesta, dagondet proclați i afurisit ot sfântî Oțți iesa Nichii trii istă (?) apslă i vasea sfântî Amin. In ștecto beat cetati i sea cniga da pomenaetsia si i pomeni (13 ?) dșaria Sirgo Ioan i ienaet mpada i sin ep Filip ienaet o Pterca i sin on Gligo

Maria pi Mța mrag să dni chip văleat 1663, Pisa a Gheorghie ot vlaš keizeli meșșinâi să diete – Mihail Diiac.

d) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar incomplet, restaurat cu multă migală prin transcriere a unor pagini cu tuș imitând originalul. Foaia de titlu, frumos scrisă cu litere chirilice cu tuș negru și roșu. Foarte multe însemnări au fost tăiate la compactare, rămânând numai oglinda paginii.

Ex: Adămuș; Cornești; Cuștelnic; Dumbrava; Gănești; Hădăreni; Jabenîța; Maiorești; Mura Mică, Oroiu; Pogăceaua; Răzoare; Sâmpetru de Câmpie, Sângeorgiu de Câmpie, Solovăstru, Șapartoc.

AD: Culpiu (1870); Orosfaia (PI); Milășel (PI; A.P.); Râciu (Șematismul, 1900); Sânmărtinu de Câmpie (PI); Idicel Pădure (FM)

BRV. I, p. 137 – 143 (45)

7. Noul Testament. Bălgrad (Alba-Iulia), 1648

a) **Pos:** Bj – TB

S: Lipsă pagina de titlu și de la sfârșit f. 325 – 330

Legătură deteriorată în piele pe tăblii de lemn.

Achiziționat

Pe forzațul de la început:

„Ezen könyvet revén... énok (?) Nemes (?) Kuptsa Ilisie De ... Falva most áll ki e Iklod bere... Doboka Vármegyey Folyo 1841 november 13 Én az ujj Testament Evangelia és Szent Apostolok”

„A lui Fersedi Gavriș 1852”

„Această carte a lui Fersedi József au căpătat on anu 1863”

Pe forzațul de la sfârșit:

„Kupcea Moisi 1842”

b) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet care provine din biblioteca profesorului Ion Chinezu (cu autograf)

Pe fila de gardă:

„Pentru biblioteca seminarului „Andreas” donată de preotul Teodor Burz”

f. 186:

„Anul domnului 1743”

c) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar incomplet, lipsă filele de la început până la f. 4; 131 – 195; 197 – 290. Achiziționat.

d) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar incomplet. Începe cu fila 14 și sfârșește cu 301, în stare foarte slabă. Achiziționat.

Ex: Ulieș (P); Sângeorgiu de Câmpie (P); Muzeul Județean Târgu-Mureș

AD: Ațintiș (PI); Hădăreni (PI); Orosfaia (PI); Vaidacuta (PI)

BRV. I, pag. 165 – 170 (54)

8. Catechismul calvinesc. Bălgrad (Alba-Iulia), 1648

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet în stare bună. Provine din biblioteca Colegiului Reformat, Târgu-Mureș. Unicat.

BRV. I, p. 160 – 164 (53)

9. Psaltire. Bălgrad (Alba-Iulia), 1651

Pos: Bj – TB

S: Lipsesc de la început 18 file nepaginate și 36 numerotate, iar de la sfârșit 112 foi numerotate ff. 189 – 300. Lipsă și filele 174, 175, 176. Exemplar deteriorat, incomplet

BRV. I, p. 184 – 190 (60)

* **10. Evanghelie.** București, 1682

AD: Văleni (1872)

BRV. I., p. 246 – 250 (74)

11. Apostol. București, 1683

Ex. Sânpetru de Câmpie

AD: Agrișteu (PI); Voșlobeni (N.S.)

BRV. I, p. 258 (76)

12. Biblia. București, 1688

Pos: Bj-TB

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură în piele pe tăblițe de lemn. Achiziționat.

Pe dosul copertei din față:

„Sodfronius hieromonahus et eclesiarrhus Kosie Anno Domini 1757”

Pe ultima pagină:

„dionisius Acuavia Santé deus, Santéfortis Santei mortalio miserenobis”

BRV. I, p. 281 – 291 (86)

13. Molitvelnic. Bălgrad (Alba-Iulia), 1689

Pos: Bj – TB

S: Lipsă pagina de titlu și o filă nenumărată de la începutul volumului.

14. Meletie Sirigul. Întâmpinare la principiile catolice și la chestiunile lui Chiril Lucaris și Dositeiu. Patriarhul Ierusalimului. Manual în contra rătăcirii calvine. București, 1690 (l. greacă)

Pos: Bj – TB

S: Exemplar în stare bună, complet. Provine din biblioteca Colegiului Reformat din Târgu-Mureș.

BRV. I, p. 298 (90)

15. Pravoslavnica Mărturisire. Traducere de Radu Greceanu, Buzău, 1691.

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună.

BRV. I, p. 321 – 324 (92)

16. Evanghelie. Snagov, 1697

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură în piele.

Pe fila de gardă:

„În anul 1895 prin Februariu a picatu nea aproape de (1) metru și sa făcutu frigu mare. O atare nea nu au pomenitu oamenii de multă vreme. Aiudulu de Sus în 20 februarie 1895. Aurelian Pascu preotu gr.cat.”

„Aciastă s/fântă/ Evanghelie de tot deslegată fiind din nou sau legat prin cheltuiala in... a S/fintei/ besearici Titor Groza Pătru 1836, 8 aprilie”.

A doua filă de gardă:

„Însemnare. Cum să cetești Evanghelia...” / cu un tabel pentru toate duminicile scris pe două pagini datat la anul 1763/

Ex: Ogra

AD: Daia (PI); Luduș (PI)

BRV.I, p. 343 – 344 (103)

17. Mineiul. Luna lui septembrie. Tipărit de Episcopul Mitrofan, Buzău, 1698.

Pos: Bj – TB

S: Lipsesc filele cu nr. 2 – 16 (inclusiv) și 138 – 139 (sfârșitul volumului). Achiziționat.

BRV.I, p. 365 – 369 (111)

18. Chiriadromion. Bălgrad (Alba-Iulia), 1699

a) **Pos:** Bj – TB

S: Lipsește de la sfârșit ultima filă. Legătură în piele cu tăblițe de lemn. Achiziționat.

Pe forzațul din față:

„August (?) 1919 Gheorghe Zeces cantor”

b) **Pos:** P.D.

S: Exemplar incomplet. Lipsă foaia de titlu și paginile nenumerotate.

f. 56 și urm.:

„Inscibitur Cathalogo Librorum Ecclesia M. Kiraly falvensis p. Stephanum Moldvai m.p. Archi. Farago en 1834 die 23 oct.”

f. 62:

„Ani 1737 Feur 11 zile Aciastă carte o au cumpărat eu popa Zarie din Craifalău (Crăiești) dela popa Ivan din Moișe (Moișa) derept 16 florini”

f. 70 și urm.:

„Această sfântă carte au dato popa Ionascu din Samsud (Șincai) cans *lau mărit* pre... popa Scefan Ruciul (Râciul) o au datu pentru... preutease și pentru a sale rudenie și părinți pomană să le fie pre fine în ru loc iară popa Stefan să să ustenească cu ustuneala sfintei leturghii pentru pomana lor popei Ionașcu / Anul de la zidirea lumii 7213 iar de la Hristos 1705... iunie 10.

Ex.: Ațintiș; Bahnea; Dătășeni; Iclânzul; Mădăraș; Petea; Râpa de jos; Șardu Nirajului; Subpădure.

AD: Balda (PI); Cozma (PI); Crăiești (PI); Daia (PI), Dâmbu (PI); Lăureni (1867); Luduș (PI), Sânpaul (PI); Sardu (PI); Șăușa (PI).

19. Apostol. Buzău, 1704

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură originală în piele pe table de lemn. Achiziționat.

Pe fila de gardă, față:

„Dumitru Baba cantor din anu 1900”

f. 178:

„...Scrisam eu popa din Futac (Somoștelnic) Anul 1718”

Pe fila de gardă, spate:

„În științe se fie despre anul secetosu anului secetosu au fost în anii 1904 în decursul veri/i/ nau plouat fără numai puținu nau fost fânu și bucate puține de totu numai Dumnezeu stie cum am petrecutu iarna cu vite. Cucuruziu au venitu de la statu prin multe sate. Scrise prin Dumitru Baba Cantoru din Velțiu”

AD: Luduș (PI)

BRV. I, p. 454 – 457 (144)

20. Ivan Comnen. Proschinițarul Sfântului Munte. Snagov, 1701 (1. greacă)

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet stare bună. Provine din biblioteca Colegiului Reformat Târgu-Mureș.

BRV. I, p. 422 – 423 (129)

21. Ștefan Brâncoveanu. Cuvânt panegiric la martirul Ștefan. București, 1701 (1. greacă)

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună. Achiziționată prin licitație publică de către biblioteca Colegiului Reformat din Târgu-Mureș din Biblioteca lui Köléseri Sámuil (1663 – 1732)

Pe forzațul din față:

„Liber Bibliothecae Collegii Reformatorum Wassarhelyensis A/nn/o MDCCLXXXIV. Biblioth. Steph. Nagy m.p.

Pe dosul filei de gardă din spate:

„Sech. 28 leat 7210 Această cârtică ce întrânsa cuprinde și descoperă răbdările de munci ale sfântului Arhidiacon Ștefan întâi, mărturisitor și răbdător de munci pentru domnul nostru Is. Hs. Făcută e această spre lauda sfinției sale de luminatul Ștefan

fiu al Preacreștinului și opera strălucitorului domnului nostru Ioan Costandu v.v. Voevod care sau hărăzit tuturor în dar; și mie lui Gheorghica lui Vasilea sau hărăzit aceasta de Kir Manul Apostol”

BRV. I. p. 421 – 422 (128)

22. Antologhion. Râmnic, 1705

Ex: Filpișu Mic; Râpa de Jos; Valea.

AD: Iobăgeni (1877)

BRV.I. p. 462 (147)

23. Octoih. București, 1709

Ex: Adămuș

BRV. IV.

24. Octoih. Târgoviște, 1712

Ex.:Șăulia de Câmpie; Sântandrei

AD: Budatelec (PI); Deaj (PI); Petrilaca (PI); Șincai (1866, PI); Sânmărtinu de Câmpie (PI)

BRV. I. p. 449 (162)

25. Liturghii. Târgoviște, 1713

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună.

Pe dosul copertei din față și pe următoarele 4 foi, precum și dosul copertei din spate, se află o serie de însemnări făcute în limba română cu litere chirilice. Ultima dintre aceste însemnări referindu-se la rit poartă data de „18 iulie 1728”.

b) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, cu legătură originală și foarte multe însemnări greu de descifrat datorită gradului de deteriorare.

Ex. Jabenita

AD: Adămuș (PI); Agrișteu (PI); Dătășeni (BOR); Dateș (PI); Deag (PI); Luduș (PI); Petriș (BOR); Troița (1867).

BRV. I. p. 487 (164)

26. Maxime filosofice. Târgoviște, 1713 (l. greacă)

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Achiziționat de către fosta bibliotecă a Colegiului Reformat din Târgu-Mureș între anii 1775 – 1776, prin licitație, din biblioteca lui Köleseri Sámuil.

Pe forzațul din față:

„Liber Bibliothecae Collegii Reformato-
Wásárhelyesins/Ann/ o 1784 Biblioth. Stephanus Nagy m.p.

BRV. I. p. 489 – 492 (166)

27. Chrisant. Despre officii, clerici, etc. Târgoviște, 1715 (l. greacă)

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Provenit din biblioteca Colegiului Reformat din Târgu-Mureș.

Pe forzațul din față:

„Liber Bibliothecae Collegi Reformato-
Wásárhelyesins/ Ann/ o MDCCLVVVIV Biblioth. Steph.Nagy
mpria

BRV. I. p. 499 – 500 (173)

28. Ioan Damaschin. Arătare credinței ortodoxe. Iași, 1715 (l. greacă)

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Achiziționat prin licitație publică de către fosta bibliotecă a Colegiului Reformat din Târgu-Mureș din biblioteca lui Köleseri Sámuil (1663 – 1732)

Pe dosul copertei din față:

„Liber Collegii Reformato-
Anno MDCCLXXXIII
Biblioth. Stephano Nagy m.p.

Pe foaia de titlu și urm.:

„Ex libris Leondani Papazogli (?) De Arta qem donavi
Reverendissimo/D/omi/no Episcopo Râmnicensi Damasceno-
Anno 1723 aprilii 27.

Pe verso forzațului din spate:

„Magnifico ac Conciliaris Sacrae majestatis D/omi/no
Elise Stirbei nec oculus in carta; nec manus in acra”

„Această carte (?) a... Grigorie”

BRV. I. p. 501 (174)

29. Liturghie. Iași, 1715

Pos: Bj – TB

S: Exemplar incomplet. Începe cu pag. 11 și se termină la pag. 466. Text slavonesc. Achiziționat.

BRV. I. p. 63 – 64 (171)

30. N. Mavrocordat. Despre datorii. București, 1719 (l. greacă)

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură în piele, achiziționat de biblioteca Colegiului Reformat din Târgu-Mureș din biblioteca lui Köleseri Sámuil

Pe fila de gardă:

„Liber Bibliothecae Collegii Reformatorum
Wásárhelyesins Anno MDCCLXXXII Biblioth Stephano Nagy
m.pr/opr/ia

Pe verso foi de gardă:

„Celsissinus Princeps Autor hujus libri, misit Bukuresto
Samueli Köleseri Secretario Guberniale Transilvanico cum
annexa epistola hujus tenoris: Ut amicitia et estimatio mea cum
honoratam Ipsins frero personam clarius patent, mitto Illa Dva
Libellum a ne in Transilvania compositum, hic autem de facto
typis mandatum, pergratum expectaus responsum, qui acceptus
fuerit et utrum eruditam mentem delectare valeatt. București die

28 ian. St. N. 1720 Illus. Dva ad offerior partissimus Jo Nicolaus Mavrocordatus de Scarlatti”

BRV. II. p. 1 – 2 (178)

31. Octoih. București, 1720

Ex: Mureșeni (Târgu-Mureș); Șerbeni

AD: Chețani (BOR); Miheș (BOR)

BRV. II. p. 24 (179)

32. N.A. Mavrocordat. Despre Datorii. Lipsca, 1722 (l. latină și greacă)

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare foarte bună, din biblioteca lui Samuil Teleki

BRV. II., p. 19 (181)

33. Evanghelie. București, 1723

Ex: Adămuș; Aluniș; Cipău; Cuci; Deag; Grindeni; Oroii; Sălcud

AD: Chimitelnic (1879); Sănmărghita (BOR)

BRV. II. p. 21 (182)

***34. Catavasier.** București, 1724

Tofalău (1868)

BRV. II., p. 22 (184)

35. Catechism. Sâmbăta Mare, 1726

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Provine din biblioteca Colegiului Reformat Târgu-Mureș

Pe verso copertei din față:

„1760 Pro Usu Fr. T. A. Ord. M. Con/ven/tum donatus in Forro a Duo Perill N. Faragó”

„Inscriptus Catalogo Librorum Residentiae Wasarhely
ord. Min... 1824”

AD: Adămuș (PI); Deag (PI); Iara (PI)

BRV. IV. p. 225 – 233 (190)

36. Triodion. București, 1726

Ex.: Bord; Dătășeni; Laslău Mare; Șardu Nirajului

AD: Agrișteu (PI); Băla (PI); Sânmărtinu de Câmpie (PI)

BRV. II. p. 33 – 34 (195)

37. Liturghii. București, 1726 (?)

Pos: PD.

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură originală

Fila de gardă:

„In anu 1880 Sectemvrie 21 duminica la 7 ore sau
cutremuratu pământul la Sf. Slujbă. Ioan Popoviciu Paroh în
Adămuș administrator din Chincius”

38. Liturghie. București, 1728

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună. Achiziționat.

AD: Mădăraș (1873)

BRV. II. P. 35 (196)

39. Euhologhion, București, 1729

Ex: Suplac

AD: Orosia (PI)

BRV. II. p. 36 (199)

***40. Liturghie.** București, 1729

Șardu Nirajului (1873)

BRV. IV., p. 51 (65)

41. Triod. Râmnic, 1731

a) **Pos:** Bj – TB

S: Lipsă de la începutul cărții 2 foi nenumerotate, precum și filele 2, 3, 302, 314, 315, cu numeroase greșeli de paginație. Achiziționat.

Pe verso cap. din față:

„Preot F.N. Darărescu 1919 februar 12 după eliberarea țării de nemți”

b) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar incomplet, lipsesc 4 file nenumerotate, foaia de titlu cu numeroase greșeli de legătură. Achiziționat.

Pe f. 37:

„Această carte este din comuna Cozieni (?) dată de preotul Păun ... cântărețul D. Poppa”

Ex: Șoard

AD: Viișoara (PI)

BRV. II. p. 42 – 45 (204)

42. **Chiriadromion.** București, 1732

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, cu legătură de piele. Provine din colecția lui A. Filimon.

Ex: Băla; Căpușu de Câmpie; Cipău; Ogra; Ungheni

AD: Băla (PI); Căpușu de Câmpie (PI); Chimitelnic (1879); Cucerdea (PI); Ernei (1868); Grindeni (PI, BOR); Sânger (PI)

BRV. II., p. 45 – 47 (205)

*43. **Liturghii.** Râmnic, 1733

Căpușu de Câmpie (PI)

BRV. II., p. 48 (208)

44. **Antologhion,** Râmnic, 1737

Ex: Cornești; Deleni; Șăulia de Câmpie

AD: Balda (PI); Bistra (PI); Luduș (PI); Grindeni (BOR);
Sânămărtinu de Câmpie (PI); Șăulia (PI)

BRV. II. p. 52 (215)

45. Liturghie. București, 1741

Ex: Sânpetru de Câmpie

AD: Papiu Ilarian (PI)

BRV. II. p. 55 (220)

***46. Catavasier.** București, 1742

Dateș (PI)

BRV. II. P. 56 (222)

47. Cazaniile lui Ilie Minat. București, 1742

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare foarte bună, legat în piele.
Achiziționat.

Pe forzațul din față:

„Să se știe că sau cumparat această carte cu 13 florinți și sau cumpărat de robul lui Dumnezeu Gavrilă și au stătut popa Petru tânărul de pomenire în anul 760, 20 aprilie Popa Petru din Surdiaș”

f. 1 – 6:

„Această carte carele... Miniat am cumparat-o eu preotul Constantin... parohiei... și am dat pe dânsa 12 florinți și am cumpărat dela protopopul Petru Petrovici din Surdiaș și martori au fost protopopul Ioan din Belința 779 februarie in 14.

f. 10:

„Am ieșit la... preoției cu Petr. Theodorovici în 14 zile a lui iunie 1812 și am fost trimis de Excelenția Sa Domnul Episcop Ștefan... se administruie parohia ... de la August 1812 până când va fi voia Preamilostivului Dumnezeu. În Maelele (?)... 30 octomvrie 1823. Petr. Theodorovici... Parohia...”

BRV. II. p. 57 – 60 (223)

48. Evanghelia. București, 1742

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, legat în piele.

Achiziționat.

b) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură originală în piele pe table de lemn

Pe foaia de titlu:

„1765”

f. 16:

„Orosfae” (Orosfaia)

Ex: Ibănești; Pănet; Suseni; Vaidei.

AD: Dumbrava (PI); Ernei (1868); Ibănești (BOR); Ideciu (BOR); Luduș (PI) (BOR); Odorhei (PI); Șard (PI); Sărmașu (PI); Șincai (PI); Tofalău (PI, 1868); Sângeorgiu de Mureș (1866)

BRV. II. p. 60 – 61 (224)

49. Octoih. Râmnic, 1742

Pos: Bj – TB

S: Lipsă ultima foaie nenumerotată de la începutul volumului. Legat în piele ornamentată. Provine din col. A. Filimon.

Ex: Luduș; Mădăraș; Morăreni; Vătava

AD: Pogăceaua (PI)

BRV. II. p. 62 – 64 (227)

50. Apostol. București, 1743

Ex: Filea; Maiorești; Șomoștelnic

AD: Pogăceaua (PI)

BRV. II. p. 64 (229)

51. Apostol. Buzău, 1743

Ex: Deag; Glodeni

AD: Dătășeni (BOR)
BRV. II. p. 65 (230)

52. Cantemir D/imitrie/. Istoria Imperiului Otoman. Vol. I – II. Paris, Barois Fils, 1743

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare foarte bună, în coligat (vol. I cu II). Legătură în piele. Achiziționat de Teleki Samuel.

BRV. II. p. 66 – 70 (231)

53. Penticostar. București, 1743

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, cu multe greșeli de numerotare. Legătură în piele ornamentată. Provine din colecția lui A. Filimon.

Forzațul din față:

„Această carte sau cumpărat de la acești oameni de pe un loc care l-au fost dat Omului Toader Stancă florinți șase de pomană bisericii. Onea Pie a dat doi florinți, Maria Preoaiie măriași doi, Pascu Peton măriași doi, Nastasie Iononașu măriași doi. De aici înainte sau plătit și este a bisericii Săcădate cei neunite. Preotul Ioan One Calin a ajutat împrumut doi florinți”.

Ex: Coroiul Mic; Hodac; Ibănești Pădure; Iceland; Maiorești; Șăulia de Câmpie; Șerbeni

AD: Crăiești (PI); Mureșeni (Târgu-Mureș, BOR); Șăulia (PI)

BRV. II. p. 70 – 72 (232)

54. Penticostar. Râmnic, 1743

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Provine din colecția A. Filimon.

Ex: Ibănești Pădure; Luduș; Șerbeni; Zau de Câmpie

AD: Bistra (PI); Daia (PI); Sânbenedic (PI); Sânmărtinu de Câmpie (PI, BOR); Șard (PI)

BRV. II. p. 73 – 76 (233)

55. Psaltire. Iași, 1743

Ex: Chețani

AD: Ibănești (BOR)

BRV. II. p. 76 (234)

56. Antologhion. Râmnic, 1745

Pos: Bj – TB

S: Exemplar incomplet, lipsă filele 261, 279, 323.
Achiziționat

Ex: Abuș; Giuluș; Orșova

AD: Cozma (PI); Giuluș (PI); Sânmărtinu de Câmpie (PI)

BRV. II. p. 80 – 83 (237)

57. Octoih. București, 1746

Pos: Bj – TB

S: Exemplar deteriorat. Achiziționat.

Pe verso paginii de titlu:

„En ugy mint Domahidi Kántor Márkus András vettem eztt a könyvet 12 rf-kért 1761-ik esztendőben”

Pe a doua filă liminară și urm:

„Hunc libri pertinet Giorgius Markos Kántor”.

Și o altă mențiune cu litere chirilice care nu a putut fi descifrată datată în anul 1761.

Ex: Deag

AD: Chețani (PI); Pogăceaua (PI)

BRV. II. p. 93 (249)

58. Evanghelie. Râmnic, 1746

Pos: Bj – TB

S: Lipsă filele 50 și 89. Exemplar în stare bună, legătură semi-piele. Achiziționat.

Ex: Saschiz

AD: Cornești (PI); Lăurenii (1867); Lunca (AP); Pogăceaua (PI); Sântana de Mureș (1873)

BRV. II. p. 88 – 92 (246)

***59. Liturghie.** București, 1746 (7254)

Șincai (1866)

BRV. IV. p. 59 (91)

***60. Catavasier.** Râmnic, 1747

Orosia (PI)

BRV. II. p. 94 (252)

61. Liturghie. București, 1747

Ex: Ceuașu de Câmpie

AD: Căpușu de Câmpie (PI)

BRV. II., p. 98 (254)

62. Triod. București, 1747

Ex: Deag; Dumbrava; Sânmărtinu de Câmpie; Șerbeni; Urisiu de Jos

AD: Adămuș (PI); Balda (PI)

BRV. p. 102 (261)

63. Triodion. București, 1746/1747

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură piele. Achiziționat.

BRV. IV. (93)

64. Molitvenic. Râmnic, 1747

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, provine din colecția lui A. Filimon.

f. 145 și urm:

„Aceasta carte numită Molivenic mi o daruito onoratul domn protopop Nicolae Maneguț mie Georgie Huruban din Coronca sau semnat în 28 aprilie 1896 Georgie Huruban”

BRV. II. 101 – 102 (259)

65. Cazanii. Râmnic, 1748

Ex: Chinciuș; Gănești; Morăreni; Șoimuș

BRV. II. p. 105 – 106 (263)

66. Paraclitic (Octoih), Iași, 1749

Ex: Răstolița

AD: Voșlobeni (N.S.C.)

BRV. II. p. 109 (269)

67. Evanghelie. București, 1750

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, legat în piele ornamentată. Achiziționat.

Ex. Cerghizel; Herepea; Hodac; Maiorești; Odrihei; Petelea; Râpa de Jos

AD: Cornești (PI); Culpiu (1870); Ercea (PI); Milășel (PI); Tirimioara (PI)

BRV. II. p. 113 (275)

68. Octoih, Râmnic, 1750

Ex: Boiu Sat; Cucerdea; Deda; Idicel Sat (P. 1976); Orosia

AD: Șard (PI)

BRV. II. p. 113 – 118 (277)

69. Minologhion... Mineiu...(?), Blaj, 1751

Ex: Dâmbu; Hetiur
AD: Bărdești (1869); Sămărghita (1873)
BRV. IV. p. 71 (106)

70. Ceaslov. Blaj, 1751

Ex: Sânișor
BRV. IV. p. 70 (105)

71. Antologhion. Râmnic, 1752

Pos: Bj – CS

S: Exemplar incomplet, deteriorat, fără început și sfârșit
f. 1 și urm:

„Această carte anume Minei este a besericii Romano-Unită din Budiu de Câmpie. Scrisam la anulul 1858 ianuarie 30 zile Basiliu Popu Parocu”

f. 48 și urm:

„Această prealuminată carte anume Minei... am cumpărat cu 20 de zloți de la Popa Ionascu de la care fecioru popei Gheorghe și oau înmănat Marii noastre beserici... cine va îndrăzni să o streineze de la Sfânta Beserică sau să o fure să fie supt afureisenia a 352 de părinți sfinți și să muncească... Popa Gheorghie. Budiu martie 27 zile 1763”

Ex: Săcal

AD: Crăiești (PI, BOR); Daia (PI); Socol (PI)
BRV. II. p. 120 – 121 (281)

***72. Penticostar.** Iași, 1753

Voșlobeni – Exemplar incomplet (1938)

(Reînv. p. 22)

BRV. II. p. 123 – 125 (289)

***73. Penticostar.** Iași, 1753

Pogăceaua (PI)

BRV. II. p. 123 – 125 (289)

74. Strastnic. Blaj, 1753

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare slabă. Achiziționat.

b) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar incomplet, lipsă foaia de titlu și p. 3 – 4.

Legătură recondiționată 1971.

f. 1 și urm:

„Acest Strastnic sau dat din craiasca milă... (lipsă fila)...
gărașului (Făgărașului) pe seama besearici/i/ cea unită din
Iclănzăl la anul 1781 iulie 21”

Ex: Beica de Jos; Bernadea; Boziaș; Cipău; Comori;
Cucerdea; Daia; Giuluș; Grindeni; Luduș; Miercurea-Niraj;
Valea; Moșuni; Mureșeni; Odrihe; Oroiu; Petrilaca;
Porumbeni; Râpa de Jos; Sâniacob; Socol; Subpădure; Suseni;
Șăulia de Câmpie

AD: Ernei (1868); Chimitelnic (1896); Crăiești (PI); Deaj
(PI); Iclănzal (PI); Milășel (PI); Orosfaia (PI); Sămărghita
(1873); Tofalău (1868)

BRV. II. p. 126 (290. IV. p. 245 – 247 (290))

75. Antologhion. Iași, 1755

Ex: Sântu

BRV. II. p. 126 – 130 (293)

76. Liturghii. Blaj, 1756

Ex: Petelea

AD: Lăscud (PI); Sămărghita (1873); Voșlobeni (N.S.C.)

BRV. II. p. 134 (300)

***77. Psaltire.** București, 1756

Dumbrava (PI)

BRV. II. p. 135 – 136 (301)

***78. Molitvenic.** Blaj, 1757

Ernei (1868); Sard (PI)
BRV. II. p. 141 (306)

79. Liturghie. Râmnic, 1759

Pos: Bj – TB

S: Exemplar incomplet, deteriorat. Achiziționat.

Ex: Târnăveni

BRV. II. p. 146 – 147 (314)

80. Evanghelie. București, 1760

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Achiziționat.

f. 20 și urm:

„Să să știe că această sfântă evlie este a lui popa Ioan din
... 18 florinți... la anul 1766 de la

b) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet. Provine din colecția A. Filimon.

f. 57 și urm:

„Să se știe precum această Sfântă Evanghelie oua
cumpărat... Apold de... cu 15 florinți oua dat Stei besearici...
neunite... Apold... ca săi fie lui și neamului lui de pomenire în
veac iar cine s-ar ispiti so desrădăcina de la numita beserică să-i
fie de afurisenie de cei trei părinți sfinți dela... la anul domnului
1765 ghenarie”

Pos: Bj – CS

S: Exemplar incomplet, stare bună

f. 57 și urm:

„In știință să fie tuturor pentru aceasta... carte
ev/an/gh/e/ia, care o am cumpărat en Doelie (?) Tuiart (?) lui
Danciu Nicolae din... și o las în mâna lui Popa Ioan, după
moarte... să fie pre fii pre nepoții lui Popa Ioan și de să va... din
legătoare ei sai aibă grijă ca de a lor săo tocmească deci cu
limbă de moarte las așa ca din seminția mea... nimenea să naibă
put/e/re sau a zice că au parte la această carte fără numai a ceti

mai susnumere (?) pentru că nimenea alți nau dat banii fără numai eu singur 15 florinți și cineva... aceasta din mâna lor să fie afurisit și poreclit (?) de... părinți ... de la anul 1786”

f. 2:

„Din cărțile besearicii românești din Ghierla”

„anul domnului 1785”

c) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, stare bună, restaurat, legătură în piele ferecată în alamă argintată pentru uzul ritului gr. catolic.

Pe spatele foii de titlu:

„Aceasta Santa carte s-au legatu intru aceasta cipu in Aunulu 1852 Martie în 23 de zile la Wasarhely/Târgu-Mureș/ și s-au plătitu dintru al megii și de cătră următoarele persoane i.e. dintre al Megii sau dat 9 Rfl.

1. Romanu Petru din Balavasaru2 Rfl 30 ch.

2. Zgirgu Dumitru2 Rfl 30 ch.

3. Radu Ioan tânărulu1 Rfl -

4. Ilie Nyélá1 Rfl -

5. Nagy Michailu parochu al Cyicmandrului1 Rfl -

6. Roman Sija15 ch.

7. Sârbu Stephanu4 Rfl -

8. Csaico Petre din Fületelnicu1 Rfl -

9. Buda Ioanu- 50 ch.

Pentru legătură am plătitu 21 Rfl și 15 cr.

Aceasta sau însemnat întru pomenire vecinică de mine subscrisul Georgie Viciu m.p. Parochu Greco Cath. Agrișteului”

Ex: Boiu Sat; Deag; Luduș; Răzoare; Sămărghita; Sighișoara; Șoimuș

AD: Milaș (PI); Poarta (PI); Șăulia (PI); Șăușa (PI); Șopteriu (PI); Troița (1867); Voșlobeni (NSC)

BRV. II. p. 149 (319)

81. Octoih. Blaj, 1760

Ex: Ațintiș; Bernadea; Cuștelnic; Gănești; Hădăreni; Lunca; Lunca Bradului; Moșuni; Suplac; Suseni; Urisiu de Jos

AD: Dumbrava (PI); Ercea (PI); Șilea (PI); Zau de Câmpie (PI)

BRV. II. p. 152 (322)

82. Triod. Râmnic, 1761

Ex: Deda; Răstolița

AD: Ațintiș (PI); Milășel (PI); Săcalu de Pădure (BOR)

BRV. II. p. 156 (326)

***83. Catavasier** București (1761)

Hădăreni (BOR)

BRV. IV. p. 77 (122)

84. Evanghelie. Iași, 1762

Ex: Glodeni

AD: Gheorgheni (BOR)

BRV. II. p. 159 (330)

***85. Catavasier.** Blaj, 1762

Șăulia (PI)

BRV. IV. p. 77 – 79 (125)

***86. Octoih.../** Blaj (?), 1762

Lunca (AP)

BRV. IV. p. 79 (127)

87. Ioannes Damascenus. Opera philosophica et teologica,
Blaj, 1763 (latinește)

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună. Provine de la biblioteca franciscanilor din Călugăreni

b) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună. Achiziționat.

BRV. IV. p. 322 (333)

***88. Octoih,** Râmnic, 1763

Culpiu

BRV. II. p. 161 (334)

89. Psaltire. Râmnic, 1764

Pos: Bj – TB

S: La începutul volumului lipsesc 4 file din Predoslovie și 3 de la sfârșit. Achiziționat.

AD: Șardu Nirajului (1873)

BRV. II. p. 163 (340)

90. Cazanie. București, 1765

Ex: Bărdești

BRV. II. p. 163 (341)

91. Evanghelie. Blaj, 1765

Ex: Ațintiș, Beica de Sus; Cecălaca; Ceuașu de Câmpie; Chețani; Chiheru de Jos; Cornești; Crăciunești; Cucerdea; Culpiu; Deda; Nazna; Oroii; Porumbeni; Sâniacob; Sânmihaiu de Câmpie; Șardu Nirajului; Șincai; Urisiu de Jos

AD: Bistra (PI); Căpuș (PI); Daia (PI); Dumitreni (PI); Lechința (PI); Orosia (PI); Sămărghita (1873); Șilea (PI)

BRV. II. p. 164 (342)

92. Simon, Arhiepiscopul Tesalonicului. Voroavă de întrebări și răspunsuri întru Hristos. București, 1765

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare foarte bună. Achiziționat.

b) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Achiziționat, 1962

BRV. II. p. 166 (344)

93. Antiologhion. Râmnic, 1766

a) **Pos:** Bj – BT

S: Exemplar incomplet. Lipsă de la sfârșit p. 278 – 572

b) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Achiziționat

f. 519:

„Să presmuoacă și să cinstească soborul sfinților mai marilor voivozi Mihail și Gavril... 1788”

f. 522 și urm:

„De la biserica Sftii Voivozi din parochia Repciune, comuna Hangu ca semn de frăție și dragoste se trimite această carte ce se numește obstei fratelui nostru întru Hristos Preot pentru a se intorna în Basarabia unirea și cultul religiod în limba română conform ordinului Protoereu motivat de înalt Prea Eftitulu Mitropolit Moldovi Sucevei și Baserabiei Paroh D. Matasan 1918 iulie”

Ex: Boziaș; Chețani; Cuștelnic (2 ex.); Deag; Glodeni; Hădăreni; Mădăraș; Moșuni; Nadășa; Răstolița; Seuca; Sântu; Valea Izvoarelor; Vidrasău

AD: Așintiș (PI); Lunca (AP); Milaș (PI); Sânmihaiu de Câmpie (PI)

BRV. II. p. 170 (345); IV. p. 251

94. Orologhion (adecă) Ciaslov. Blaj, 1766

Ex: Orșova

BRV. II. p. 170 (346)

95. Antologhion. București, 1766

Ex: Chimitelnic, Deda, Maiorești

AD: Pogăceaua (PI); Răzoare (PI, BOR); Tirimioara (PI)

BRV. IV.

96. Maria Tereza. Ordonanță în contra ciumii. Blaj, 1766
(Foaie volantă)

Pos: Bj – BT

S: În 10 articole dată la 25 aug. 1766 în care se dă dispoziția de a se efectua controlul igienic preventiv contra ciumii locuitorilor de pe graniță.

BRV. IV. p. 82 (140)

97. Apostol. Blaj, 1767

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, cu multe greșeli de paginație, și care nu corespund cu cele semnalate de Bianu și Hodoș. Achiziționat, 1972.

Ex: Băița; Crăciunești; Nadășa; Petelea; Urisiu de Jos; Luieriu (P. 1976)

AD: Băla (PI); Căpuș (PI); Cozma (PI); Dumitrești (PI); Lechința (PI); Milaș (PI); Milășel (PI); Ogari (1868); Sămărghita (1873); Sânmărtinu de Câmpie (PI); Tg. Mureș (1867); Urisiu de Jos (PI)

98. Liturghie. Râmnic, 1767

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură originală în piele ornamentată pe suport de lemn

Pe fila de gardă:

„În anul 1895 – erna a fost fără zăpadă până în Martie când a venit o zăpadă care după ce sa topit a umplut pământul cu apă așa că am întârziat cu semănatul cucuruzului fiind pământul prea plin de apă iar apoi au început vent mult au uscat pământul cel arat și ne arat am semănat cucuruz și la 15 mai vitele nici la rosale nu aveau ce mânca. Holdele inse au fost rare. Cucuruzul a fost bun tuteii dar necopt de ajuns. Vin mult dar cam apăsător și cu prețul de 1 fl. Fân puțin – vitele eftine. Grâu curat 1 fl.”

/După o altă însemnare cartea a aparținut bisericii din Velt/.

AD: Orosia (PI)

BRV. IV. p. 173 (350)

99. Penticostar. Râmnic, 1767

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare foarte bună, legătură în piele pe table de lemn. Achiziționat.

Pe verso copertei:

„Acest penticostar iaste al sfintei bisearici din Râul Sadului scrisam cu Constandin... dascăl în Râul Sadului, 14 aug. 1828”.

„Acest Penticostar iaste al S. besearici... Râul Sadului cei ne unize Hramul Sfinților... Mihail și Gavril Scrisam eu Petru Grigorie dascăl la Râul Sadului in anul 1834 aug. 18... fostam dascăl la acest sat”...

Ex: Chimitelnic; Glodeni; Sânmărtinu de Câmpie; Idicel Sat (P. 1976)

AD: Ațintiș (PI)

BRV. II. p. 173 – 174 (351)

100. Cazanii. București, 1768

Ex: Bogata; Cerghid; Chețani; Cornești; Crăiești (Târnave); Cuștelnic; Hodac; Iceland; Laslău Mare; Lăscud; Orosia; Porumbeni; Rușii Munți; Saschiz; Seuca; Sfântu Gheorghe; Sâniacob; Valea Izvoarelor; Vidrasău; Vânători

AD: Bărdești (1869); Berghia (BOR); Daia (BOR); Gănești (BOR); Papiu Ilarian (PI)

BRV. II. p. 177 – 178 (356)

101. Penticostar. București, 1768

Ex: Beica de Sus; Berghia; Dumbrava; Morăreni; Porumbeni; Răzoare; Socol; Vânători

AD: Orosia (PI)

BRV. II. p. 183 (359)

102. Penticostar. Blaj, 1768

a) **Pos:** Bj – TB

S: Lipsă primele patru file. Exemplar în stare foarte slabă. Legătura în piele, uzată. Achiziționat, 1961.

b) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, stare bună, legătură în piele pe table de lemn

f. 2 și urm:

„Să se știe că Acest Pentacostarion iaste cumparat de popa Georgie Țeran parohul neunit dela Nichia Adeveresc en Coratoriu Bisărecii Ion Crăciun (?) Protopot Tarțe Andone Constantin... Anul 1797 Decembrie 11 zile”

/Exemplarul se află după o notă de la pagina 10 la „biserica unită din Budiu”/

Ex: Bahnea; Beica de Sus; Cașva; Cecălaca; Cerghid; Chețani; Comori; Cornești; Cucerdea; Cuștelnic (2 ex.); Daia; Deag; Deleni; Dâmbu; Gâmbuț; Grebeniș; Gornești; Orosia; Orșova; Petelea, Râpa de Jos; Săcal; Sărmășel Sat; Sighișoara; Sângeorgiu de Câmpie; Sâniacob; Suseni; Șoimuș; Șomoștelnic; Tg. Mureș (P. 1976); Toldal; Urisiu de Jos; Urisiu de Sus; Valea Largă

AD: Apalina (PI); Balda (PI); Băla (PI); Bărdești (1869); Ercea (PI), Lăscut (PI); Lechința (PI); Milaș; Odrihei (PI); Pintic (PI); Răzoare (PI); Sărmaș (PI); Sânbenedic (PI); Sânmihaiu de Câmpie (PI); Socol (PI); Șincai (1866); Voșlobeni (NSC)

***103. Catavasier.** Blaj, 1769

Chimitelnic (1879)

BRV. II. p. 191 (364)

104. București, 1769 (1768)

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare foarte bună, legătură cu piele pe lemn. Achiziționat.

Ex: Mihai Viteazul

BRV. II. p. 192 (367) și IV. p. 252

105. Catavasier. Blaj, 1769, Ed. II-a

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună. Legătură în piele

Ex: Gornești; Petelea; Saschiz; Sâniacob; Urisiu de Sus

AD: Chimitelnic (1879); Milaș (PI); Voivodeni (PI)

BRV. IV. p. 251 (364)

106. Catavasier. Râmnic, 1769

Ex: Șardu Nirajului

BRV. IV. p. 87 (145)

107. Octoih. Blaj, 1770

Pos: Bj – TB

S: Exemplar incomplet, în stare foarte slabă. Achiziționat, 1972.

Ex: Ațintiș; Beica de Sus; Breaza; Cașva; Chiheru de Jos; Cipău; Comori; Cornești; Cozma; Culpiu; Dătășeni; Giuluș; Grindeni; Lechința; Maiorești; Morești; Ogra; Petelea; Pogăceaua; Rușii Munți; Sărmășel Sat; Sălcud; Sâniacob; Sânișor; Sânmihaiu de Pădure; Urisiu de Sus.

AD: Apalina (PI); Bărdești (1869); Milaș (PI); Sămărghita (1873); Sântana de Mureș (1873); Troița (1867); Voivodeni (PI)

BRV. II. p. 194 (371)

108. D. Cantemir. Descrierea Moldovei, Traducere de J.L. Redslob, Frankfurt și Leipzig, 1771 (l. germană)

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare foarte bună. Face parte din fondul constituit de S. Teleki

BRV. II. p. 196 – 197 (375)

109. Triodion, Blaj, 1771

Ex: Bahnea; Band; Cașva; Cecălaca; Chețani; Comori; Cornești; Cucerdea; Cuștelnic; Dătășeni; Deag; Deleni; Dâmbu; Glodeni; Grindeni; Hodac; Lechința de Mureș; Mădăraș; Morăreni; Nadășa; Orșova; Râpa de Jos; Sărmășel Sat; Somoștelnic; Solovăstru; Târgu-Mureș; Urisiu de Jos; Zau de Câmpie

AD: Apalina (PI); Bărdești (1869); Bozed (1855); Crăiești (PI); Milaș (PI); Pintic; Pogăceaua (PI); Răzoare (PI); Sărmașu (PI); Sângeorgiu de Mureș (1866); Sâniacob; Voșlobeni (NSC); Vaidei (PI); Voivodeni (PI)

BRV. IV. p. 89

110. Polustav. Ed. II, Blaj, 1773

Pos: Bj – TB

S: Exemplar incomplet, lipsă p. 1 – 17, iar de la sfârșit p. 587 – 598, fără legătură

BRV. II. p 203 nr. 381

111. Strastnic. Blaj, 1773

Ex: Chețani; Cornești (2 ex.); Crăiești (Târnave); Cuci; Gheja; Hodac; Jabenita; Luduș; Luieriu (P. 1976); Lunca; Mădăraș; Morăreni; Nadășa; Târgu-Mureș (2 ex.); Urisiu de Jos; Vețca; Zau de Câmpie

AD: Adrian (PI); Apalina (PI); Bărdești (1869); Bolintineni (1936); Bozed (1855); Căpușu de Câmpie (PI); Ercea (PI); Orsia (PI); Păsăreni (1936); Reghin (PI); Sânpaul (PI); Subpădure (PI); Șincai (1866)

112. Apostol. București, 1774

Ex: Deag

AD: Vaidei (PI), probabil de la 1784. Exemplar existent în colecția lui E. Man (Reghin)

BRV. II. p. 204 (384)

113. Evanghelie. București, 1775

Ex: Cucerdea; Laslău Mare

AD: Vaidei (PI)

BRV. II. p. 211 (390)

114. Liturghie. Blaj, 1775

a) **Pos:** Bj – TB

S: Lipsesc de la început paginile până la 23, iar de la sfârșit de la 199 – 210 și 213 – 223. Provine de la Colegiul Reformat din Sighetu Marmației

b) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, stare bună, legătură semi-piele

c) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, stare bună, legătură în piele

Pe forțaț:

„Georgii Viciu m.p. Anno 1853”

Pe fila de gardă:

„Dascălie”/pentru anii 1868 – 1879/

Pe fila de gardă din spate:

„Când se întâmplă paștile Data” /1862 – 1879/

„În 1866 martie în 9 zile au contatu broaștele adică în ziua de 40 de sfinți. Între acest anu pe 25 martie au fostul înfloriți toți pomii cei roditori. Pe 24 iunie sau mancatu pita noa, și s-au început secerișulu peste totu pe Sf. Petru... Anul acesta au fost bogatu în câtu mai bun pe la noi nu se poștește”

„În anulu 1877 dupăa una ploie indelungată în 23 maiu au versatu apele intru a semenea de multu nu sau pomenitu au făcutu stricăciuni mari și Târnavă noastră. G. Viciu m.p.”

„1877 mai în 30 anu semănatu porumbulu de la Biserica... cauza a fostu ploile cele multe G. Viciu /Agrișteu/

Ex: Boziaș; Brâncovenești; Chețani; Dâmbu; Hădăreni; Iclânzul; Luduș; Luieriu (P. 1976); Lunca Bradului; Porumbeni; Sânișor

AD: Adrian (PI); Agrișteu (PI); Bozed (1855); Chimitelnic (1879); Hădăreni (PI); Milaș (PI); Orșova (PI); Reghin (PI); Văleni (1872)

BRV. II. p. 212 (391)

115. Evanghelie. Blaj, 1776

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, legătură mucava. Achiziționat, 1972

Pe ultima filă liminară:

„Această sfântă evanghelie au daruito bisericii din Lipovei (?) cei pravoslovnice unite... jupanul Teodor Andreas (?) martie 1800”

b) **Pos:** P.D.

S: Exemplar complet, bine păstrat, legat în piele ornamentată

f. 1 și urm:

„Această sfântă Evanghelie au cumparat Palcu... cu fomeia ca să fie pomenire lor și la toată familia lor și au dat... 7 urmași să o fure sau să înstrăina să fie afurisit de 300 de sfinți și să i se verse mațele ...

c) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar incomplet, lipsă începutul, filele nenumerotate și sfârșitul

f. 1 și urm:

„Această sfântă Evanghelie au dato Domnul Lecman Gheorghe Bisericii din Rușii Munți în anul 1836”

Ex: Băița; Băla; Breaza; Cașva; Chinciuș; Cuștelnic; Dâmbău; Hetiur; Idicel Pădure (P. 1976); Lăscud; Moșuni;

Murgești; Săcal; Sângeorgiu de Mureș; Subpădure; Târgu-Mureș (P. 1976); Toldal; Valea Izvoarelor; Zau de Câmpie

AD: Bărdești (1876); Bozed (1855); Căpușu de Câmpie (PI); Dâmbu (PI); Lechința de Mureș (PI); Reghin (PI); Roteni (1936); Urisiu de Jos (PI)

BRV. II. p. 214 (394)

116. Octoih. Râmnic, 1776

Pos: Bj – TB

S: Exemplar în stare bună, legătură în piele pe tăblii de lemn. Achiziționat.

f. 78 și urm:

„Să se știe de rândul acesteia cărți anume Octoih la cumpărat Ion Suci... Sfintei biserici cei neunite Apoldului Mare de sus... anul 799 aprilie”

AD: Habic (BOR)

BRV. II. p. 217 (396)

***117. Apostol.** Blaj, 1776

AD: Bărdești (1869)

BRV. IV. p. 92 (158)

118. Antologhion. București, 1777

Ex: Adămuș

AD: Șard

BRV. II. p. 218 (398)

119. Catavasier. Blaj, 1777

Ex: Murgești, Vaida Valeriu

AD: Ațintiș (PI); Bistra (PI); Bozed (1855); Culpiu (1877); Sânbenedic (PI); Cheța (V.V.)

BRV. II. p. 220 (404)

120. Ceaslov. Iași, 1777

Pos: Bj – TB

S: Exemplar incomplet, în stare slabă. Legătură în piele, deteriorat. Achiziționat, 1969.

Pe verso copertei:

„Nehéz Jánosné Koronkában”

„Nehéz Miklosé ez a könyv 1837-ben”

„Sau scris în anul 1833 luna lui noiembrie 10 zile popa Alexandru... Parohul Fornodiei” (Hunedoara)

BRV. II. p. 221 – 222 (408)

121. Triod. Râmnic, 1777

Ex: Valea Largă

BRV. II. p. 222 (410)

122. Ceaslov. Blaj, 1778

Ex: Murgești

AD: Ercea (PI)

BRV. II. p. 225 (413)

123. Mineiul pe Noiembrie, trad. de Episcopul Chesarie, Râmnic, 1778

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, legătură în piele. Achiziționat, 1970

Ex: Saschiz

BRV. II. 226 – 228 (415)

***124. Cazanie.** București, 1778

Sântana de Mureș (1873)

BRV. IV. p. 93 (165)

125. Mineiul pe luna Dechemvrie, trad. de Episcopul Chesarie, Râmnic, 1779

Pos: Bj – TB

S: Exemplar incomplet, lipsă f. 229 – 231, legătură în piele pe table de lemn. Achiziționat, 1970.

BRV. II. p. 231 – 233 (419)

126. Clain-Șincai. Elementa linguae daco-romanae. Viena, 1780 (l. latină)

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet. Stare bună, cartonat. Provine de la biblioteca Col. Unitarian Cristuru Secuiesc

Pe foaia de titlu:

„Jakab Gergely”

BRV. II. p. 251 – 253 (430)

127. Mineiul pe Iunie, trad. de Filaret, Râmnic, 1780

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare foarte bună, legat în piele pe table de lemn. Achiziționat, 1964.

BRV. II. p. 260 – 262 (435)

128. Mineiul pe August, trad. de Filaret, Râmnic, 1780

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură în piele pe table de lemn. Achiziționat, 1962.

BRV. II. p. 265 – 267 (437)

***129. Psaltire.** Blaj, 1780

Agrîșteu (PI); Șard (PI)

BRV. II. p. 269 (441)

130. Cazanii. Râmnic, 1781

Ex. Bord; Cucerdea

AD: Zau de Câmpie (PI)

BRV. II. p. 271 (445)

131. Minologhion. Blaj, 1781

Ex: Band; Băița; Bărdășel; Cașva; Cipău; Chinciuș; Comori; Cornești; Dătășeni; Dumbrava; Fărăgău; Filea; Hodac; Jabenita; Laslău Mare; Morăreni; Petrilaca; Poarta; Râpa de Jos (2 ex.); Săcal; Sălcud; Șerbeni; Șomoștelnic; Stânceni; Suseni

AD: Apalina (PI); Băla (PI); Bozed (1872); Căpușu de Câmpie (PI); Dătășeni (PI); Deaj (PI); Dâmbău (PI); Iernut (AP); Sărmașu (PI); Sâncraiu de Mureș (PI); Sângeorgiu de Mureș (1866); Sânger (PI); Târgu-Mureș (1873).

132. Molitvenic, Râmnic, 1782

Ex: Bord; Corunca; Deag; Maiorești

AD: Cozma (PI); Dătășeni (BOR); Urisiu de Jos (PI)

BRV. II. p. 274 (453)

133. Penticostar. București, 1782

Pos: Bj – CS

S: Exemplar incomplet, lipsă foaia de titlu și predoslovie, legătura în piele pe table de lemn

Pe forțaț față:

„Proprietatea lui Ioan Popu preot gr. cat. În Agrișteu 15/6, 1902”

Ex: Ațintiș; Hetiur; Pănet

AD: Vaidei (PI)

BRV. II. p. 275 (454)

134. Șincai, Gergiu Gabriel. Prima principia latinae gramatice. Blaj, 1783

Pos: Bj – TB

S: Exemplar incomplet, stare bună

BRV. II. p. 282 (463)

135. Octoih. Blaj, 1783

Ex: Coroiul Mic; Deda; Glodeni; Iceland

AD: Dâmbu (PI); Tirimioara (PI)
BRV. IV. p. 96

136. Strastnic. Blaj, 1783

Ex: Daia; Sângeorgiu de Mureș

AD: Cecălaca (PI); Gheja (PI); Gâmbuț (PI); Odrihei (PI); Pogăceaua (PI); Sânmărtinu de Câmpie (PI); Șăușa (PI); Șardu (PI)

137. Apostol. București, 1784

Ex: Abuș; Vidrasău

AD: Deag (PI)

BRV. II. p. 284 (466)

138. Ceaslov. Râmnic, 1784

Pos: Bj – TB

S: Exemplar incomplet. Legătură în piele. Achiziționat f. 2 și urm:

„Acest ceaslov este al sfintei biserici de la Râul Sadului”

f. 48 și urm:

„Intru acest ceaslov am cetitu en Niculae Vestemeanu 1870”

BRV. II. p. 287 (471)

139. Samuil Clain/Micu/, Propovedanie... la îngropăciunea oamenilor morți. Blaj, 1784

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, legătură mucava. Achiziționat, 1970.

AD: Adrian (PI); Ercea (PI)

BRV. II. p. 287 – 288 (472)

140. Doroteiu. Cuvintele fericitului... Râmnic, 1784

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare foarte bună. Achiziționat
BRV. II. p. 288 (473)

141. Evanghelie. Râmnic, 1784

Ex: Boziaș

BRV. II. p. 289 (474)

142. Euhologhion. Blaj, 1784

Ex: Bahnea; Bărdești; Berghia; Bord; Dătășeni; Deag;
Dumbrava; Lunca; Morăreni; Șomoștelnic

AD: Dâmbu (PI); Gâmbuț (PI); Orșova (PI); Sânger (PI);
Tofalău

BRV. II. p. 290 (475)

143. A doua poruncă a răsculaților români. Sibiu, 1784
(foaie volantă)

Pos: Bj – TB

„Se promit 30 de zloți ungurești celor care vor preda autorităților pe răsculați, cei care îi vor tăinui vor fi pedepsiți cu tragerea în țeapă. Dată la 18 noiembrie 1784”. Provine din biblioteca Colegiului Reformat Târgu-Mureș.

***144. Ceaslov.** București, 1785

Mureșeni (Târgu-Mureș) (BOR)

BRV. II. p. 304 (487)

145. Penticostar. Râmnic, 1785

Ex: Mureșeni (Târgu-Mureș)

BRV. II. p. 309 (494)

146. Proclamația lui Iosif II pentru desființarea iobăgiei.
Viena (foaie volantă)

Pos: Bj – TB

S: Exemplar contrasemnat de Francisc Esterházi și Iosif Méhesi

BRV. II. p. 310 (495)

147. Antologhion. Râmnic, 1786

Ex: Cucerdea

BRV. IV. p. 99

148. Poslanie. Viena, 1787

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Legătură în semi-piele

Pe verso copertei din spate:

„Acest oua cumpărat popa... din Pereciu... în veci neamului Rumânilor... Popp Gheorghe din Periciu”

„Ezen szent könyv Isteni indulatából vettem Peretsenu Parochus Papp György eő kegyelme ugyan Peretsemben lakásában, eő Isten nevében o feralva az eő kegyelme maradékjának vagy gyermeknek Georgius Papp m.p.”

„Illustrissimo ac reverendissimo Domino Ioanni Babb Incitae Magnae Transilvaniae Principatum Episcopo Fogarasiensis Illustrissimo Inclito Domino ac Patrono Humilis Colendissimus Parochus Peretsensis Die 16 Ianuarii 1793”. (Dedicația se repetă apoi în l. română)

„Presentim exhibitor Popp Ioanos ex Possessiones O/lah/Nadas (Nadăș-Bihar) Inclitae Comitatus Solonok Medie ingreuniata...

BRV. II., p. 317 (512)

149. Molnar, Johan. Deutsch-walachische Sprachlehre. Viena, 1788

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, achiziționat de Samuil Teleki

b) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar din fondul bibliotecii Colegiului Unitarian, Cristuru Secuiesc

BRV. II. p. 324 – 326 (521)

150. Ceaslov. Sibiu, 1790

Ex: Laslău Mare

BRV. II p. 334 (534)

151. Psaltire. Sibiu, 1791

Ex: Apold

BRV. II. p. 642 (546)

152. Petiția Românilor din Transilvania, cu note istorico-critice de I.C.E/der/, Cluj, 1791

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar broșat, în stare bună. Provine din fondul bibliotecii Colegiului Reformat din Târgu-Mureș

Pe verso copertei din față:

„Liber biliothecae Illustrissimi Collegii Reformatorum Wasarhelyansis. Donavit Samuel Fogarasi. Ano 1828”

b) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar din biblioteca lui Teleki Samuil

c) **Pos:** Bj – TB

S: Alt exemplar în coligat. Tot de la Teleki Samuil

d) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, provine din biblioteca lui Mike Sándor

BRV. II. p. 343 – 344 (548)

153. Octoih. Blaj, 1792

Ex: Archita; Băla; Bolintineni; Filea; Hodac; Odrihei; Șăulia de Câmpie

AD: Iernut (PI); Mădăraș (1873); Reghin (PI); Socol (PI); Tg. Mureș (1873)

BRV. II. p. 349 (556)

154. Adunarea Cazaniilor. Viena, 1793

Pos: Bj – TB

S: Exemplar incomplet, stare bună. Achiziționat, 1971

AD: Bilbor

BRV. II. p. 350 – 351 (558)

155. Catavasier. Blaj, 1793

Ex: Vețca

AD: Bernadea (PI); Căpușu de Câmpie (PI); Chinciuș (PI); Reghin (PI); Sântana de Mureș (1873); Șilea (PI); Troița (1867)

BRV. II. p. 351 (559)

156. Molitvenic. Râmnic, 1793

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună. Achiziționat

BRV. II. p. 355 (566)

157. Polustav. Blaj, 1793

Ex: Dâmbău; Oroii; Șerbeni; Vaida Valeriu

BRV. II. p. 356 (567)

158. Apostol. Râmnic, 1794

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Legătura din piele deteriorată. Achiziționat, 1962.

Ex: Vânători

BRV. II. p. 356 – 357 (569)

159. Critil și Adronius. Iași, 1794

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Achiziționat

BRV. II. p. 359 – 361 (574)

160. Molitvenic. București, 1794

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună. Achiziționat, 1970

BRV. II. p. 366 – 367 (579)

161. Evanghelie. Râmnic, 1794

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Legat în piele pe tăblii de lemn. Achiziționat

BRV. II. p. 361 (576)

162. Anfilogie Hotiniul. De obște geografie, trad. după Buffier, Iași, 1795

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, achiziționat în anul 1969

BRV. II. p. 378 – 379 (594)

163. Biblia. Blaj, 1795

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună. Achiziționat

b) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar procurat de Teleki Samuel

c) **Pos:** P.D.

S: Exemplar incomplet, restaurat în anul 1970, lipsă

f. 6 – 17, 32 – 41

f. 41 și urm:

„Urisiu de Jos – pentru să fie pomenire așa... Nimene să nu o înstrăineze sub... mare afurisenie – Scrisam noi... preoții Szakats Gregorie m.p. Protopop a Eparhiei S... Popa Ion Parohul Kinceșului și cu popa Aron paroh Urisiui de Jos în Anul 1827. 7 Aprilie în Urisiu de Jos”

f. 55 și urm:

f. 190:

„Basiliu Moldovan m.p. Kinceșu 1896”

f. 343:

„Această Biblie este a bisericii Greco Cath. Urisiu de Jos 1875”

f. 351:

„1848 mare revoluție a fostu”

f. 102 (N.T.):

„Andrieu Trutza docente din Beica Română 1875”

Ex: Chețani; Cuștelnic, Gâmbuț; Idicel Sat; Lechința; Mădăraș; Morăreni; Răstolița; Târgu-Mureș; Suseni

AD: Adrian (PI); Alecuș (PI); Mădăraș (1873); Milășel (PI); Sămărghita (1873); Sângeorgiu de Mureș (PI); Tofalău (1868)

164. Micu (Clain) Samuil. Theologia moralicească. Blaj, 1796

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună. Achiziționat, 1964

Pe verso copertei din față:

„Această teologie iaeste amea Ioan Socaci (?) la A 1830”

Pe verso copertei spate:

„Această Karte Moralicească iaeste amea Ioan Szakats Paroh bisericei din satul Cuștelnic”

Ex: Glodeni

AD: Dumbrava (PI); Milășel (PI); Răzoare (PI); Voivodeni (PI)

BRV. II. p. 385 – 386 (600)

165. Liturghie. Sibiu, 1798

Ex: Bernadea; Daia; Glodeni; Mihai Viteazul; Nadășa; Râpa de Jos; Tg. Mureș – Mureșeni (P. 1976)

BRV. II. p. 403 (615)

166. Triod. București, 1798

Pos: Bj – TB

S: Exemplar incomplet. Achiziționat. După o însemnare pe f. 252 aflăm că „Este a monastirii Cernica (?) 1850...”

BRV. II. p. 404 – 410 (617)

167. Carte folositoare de suflet. București, 1799

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură originală din piele

Pe a treia filă nenumerotată

„Această carte este a popii Petre ot...”

BRV. II. p. 411 – 413 (619)

168. Loghica... Buda, 1799

Ex: Mihai Viteazul

BRV. II. p. 416 (622)

169. Carte folositoare de suflet... București, 1800

Ex: Șoard

BRV. II. p. 416 (624)

170. Triod. Blaj, 1800

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură originală în piele ornamentată pe table de lemn. După însemnările ce le are, a aparținut bisericii din Sântu.

Ex: Apold; Băița; Boziaș; Chețani; Cuștelnic; Deleni; Filpișu Mic; Idicel Sat; Lăscud; Lueriu; Oroii; Săcal; Sălcud; Sf. Gheorghe; Sâniacob; Socol; Stânceni; Șincai; Târnăveni; Zau de Câmpie

AD: Chimitelnic; Ercea (PI); Orosfaia (PI)

BRV. II. p. 420 (629)

171. Strastnic. Blaj, 1800

Ex: Idicel Sat

AD: Balda (PI); Bernadea (PI); Cozma (PI); Toldal (PI);
Troiața (1867); Voivodeni (PI)

BRV. IV. p. 115

172. Micu (Clain) Samuil. Acatist. Sibiu, 1801

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, provine de la fondul
cohen franciscan din Călugăreni

Pe verso copertei:

„Gregorii Papp”

BRV. II. p. 425 – 429 (633)

173. Micu Clain. Theologia dogmatică și Moralicească...

Blaj, 1801

Ex: Dâmbu

AD: Voșlobeni (NSC)

BRV. II. p. 429 (634)

174. Micu (Clain) Samuil. Taina Pocăinței. Blaj, 1801

Pos: Bj- TB

S: Exemplar complet, în stare foarte bună, achiziționat
prin Anticariat, Târgu-Mureș, în 1964

Pe verso cap. din față:

„Theolog ia dogmaticească și moralicească a mea Ioan...
(?) paroh la Cuștelnicu”

BRV. II. p. 430 (637)

***175. Apostol.** Blaj, 1801

Sângeorgiu de Mureș (1866)

BRV. IV, p. 116 (269)

176. Chiriadromion. București, 1801

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună. Achiziționat

D.P.C. p. 249 – 251

177. Apostol. Blaj, 1802

Ex: Ațintiș; Bord; Cașva; Chețani; Cipău; Criș; Culpiu; Cuștelnic; Filpișu Mic; Giuluș; Lăscud; Lunca; Petrilaca; Porumbeni; Răzoare; Șăulia de Câmpie; Șerbeni; Zau de Câmpie

AD: Bozed (1855); Ernei (1868); Lăureni (1867); Orosfaia (PI); Sântana de Mureș (1873)

BRV. II. p. 433 (644)

***178. Catavasier.** Blaj, 1802

Bolintineni (1936)

BRV. II. p. 434 (647)

179. Micu (Clain) Samuil. Taina Euharistiei, Blaj, 1802

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare foarte bună, achiziționat

Pe verso copertei din față:

„Theologhie dogmatică și moralicească iaste a me Ioan...

(?) Preot la Cus/telnic/

BRV. II. p. 434 (648)

180. Catavasier. Sibiu, 1803

Ex: Murgești

BRV. II. p. 445 (659)

181. Înfruntarea jidovilor. Iași, 1803

Ex: Chimitelnic

BRV. II. p. 445 (662)

182. Învățătură a vindeca boala sfrantului. Cluj, 1803

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, broșat. Achiziționat

BRV. II. p. 447 (663)

183. Mineiu Mare. Buda, 1804

Ex: Apold; Șoimuș

BRV. II. p. 449 (668)

184. M. Neustädter. Ultuirea vărsatului. Sibiu, 1804

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, stare bună, broșat

BRV. II. p. 450 (669)

185. Strastnic. Blaj, 1804

Ex: Bahnea; Bernadea; Deag; Fărăgău; Oroi; Păingeni;
Sânmihaiu de Pădure; Vidrasău

BRV. II. p. 452 (674)

186. Iosif II. Imperatul Austriei. Inștiințare despre reglementarea sărbătorilor la uniți și neuniți. /Blaj, 180, / Circulară /

Pos: Bj – TB

AD: Șincai (1866)

BRV. IV. p. 120

187. Ioan Bobb. Carte de învățăături creștinești, Blaj, 1805

Ex: Dătășeni; Petelea; Râciu; Subpădure

BRV. II. p. 454 (677)

188. Mineiu mare. Buda, 1805

Ex: Apold; Vaidei

BRV. II. p. 456 (681)

189. Octoih mic... Brașov, 1805

Ex: Hodac

BRV. II. p. 462 (683)

190. Orthographia latino-valachica. Cluj, 1805

a) **Pos:** Bj – TB

S: Provine din biblioteca Colegiului Unitarian, Cristuru Secuiesc

b) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare foarte bună, legat în piele, coligat cu alte lucrări în l. maghiară

BRV. II. p. 462 – 463 (684)

191. Penticostar. Sibiu, 1805

Ex: Apold; Boziaș; Cornești

BRV. II. p. 463 (685)

192. Șincai, Georgius. Elementa linguae daco-romanae sive valachicae. Buda, 1805 (latină)

a) **Pos:** Bj – TB

S: Provine din achizițiile lui Teleki Samuel

b) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură în piele

BRV. II. p. 464 (687)

193. Theofilact. Tâlcuire la cele patru Evanghelii. Iași, 1805

Pos: Bj – TB

S: Exemplar incomplet, lipsă pagina de titlu și trei file nenumerate precum și patru pagini numerotate. Achiziționat.

BRV. II, p. 466 – 471 (688)

D.P.C. 262 – 263 (688)

194. Ceaslov. Brașov, 1806

Ex: Apold

BRV. II, p. 477 (693)

195. Ioan Damaschin. Descoperire a... pravoslavniciei credințe. Iași, 1806

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, legătură în piele pe table de lemn

Pe forzațul din față:

„Această carte ce să numește Sfântul Ioan Damaschin este a lui Stefan... ce s-au cumparat la anul 1852 septembrie 24”

Pe primele 10 file liminare:

„Este cartea este a lui... monahul cel mic din monastire căldorușani”.

BRV. II, p. 482 – 485 (697)

197. Evanghelie. Sibiu, 1806

Ex: Adămuș; Valea

AD: Iobăgeni (1877)

BRV. II. p. 485 (699)

198. Despre general Pardou, Viena, 1806

Pos: Bj – TB

„Se prelungeste în numele împaratului termenul de grațiere a dezertorilor de la 1 mai la 30 dec. 1806. Ordinul este semnat de către Arhipovățuitorul Carol Prea marele General al Oaștilor împărătești”

Foaie volantă 38 x 46 cm

Tipar negru

199. Liturghii. Blaj, 1807

Ex: Bord; Ceuășu de Câmpie; Cipău; Crăiești; Dâmbău; Dâmbu; Gănești; Glodeni; Hădăreni; Hodac; Jabenița; Ibănești Sat; Luduș; Mădăraș (2 ex.); Oroii; Șăulia de Câmpie; Sânpetru de Câmpie; Valeriu P. Vaida (P. 1976)

AD: Ernei (1868); Iernut (AP); Iobăgeni (1877); Pintic (PI); Sângeorgiu de Mureș (1866); Sântana de Mureș (1873); Tg. Mureș (1873); Urisiu de Jos (PI); Voșlobeni (NS)

BRV. II, p. 502 (721)

***200. Ceaslov.** Blaj, 1808

Târgu-Mureș (1873)

BRV, p. 526 (737)

201. Octoih mic. Sibiu, 1808

Ex: Valea Largă

BRV. II, p. 534 (745)

202. G. Lazăr. Versuri la logodirea împăratului Franz I cu Ludovica. Viena, 1808

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, broșat. Provine din fondul lui Samuil Teleki

BRV. II, p. 531 – 532 (742)

203. Penticostar. Blaj, 1808

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, legătură de piele pe table de lemn. Achiziționat

Ex: Archita; Bord; Cipău; Dătășeni; Filea; Gănești; Hădăreni; Hodac; Mihai Viteazul; Papiu Ilarian; Petea; Petrilaca; Pietriș; Răstolița; Sălcud; Sf. Gheorghe; Sânmărtinu de Câmpie; Stânceni; Subpădure; Șoard; Vidrasău; Voivodeni

BRV. II, p. 534 – 535 (746)

204. Polustav. Blaj, 1808

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură executată în piele. Achiziții.

Pe forzațul din față:

„Biblioteca diecezană Oradea Mare Rodna”

f. 232:

„A lui Csüpe parohului... hirotonisit la anul 1843 septembrie 14”

Ex: Iceland

BRV. II, p. 535 (747)

205. Liturghii. Sibiu, 1809

Ex: Sângeorgiu de Pădure

BRV. III, p. 5 (764)

206. Petru Maior. Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți. Buda, 1809

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Achiziționat.

Ex: Chimitelnic; Cornești; Subpădure; Suseni; Ungheni

BRV. III, p. 6 – 10 (765)

b) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, legat în semi-piele.

Provine de la Colegiul Reformat din Sighetu Marmației.

c) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, legat în piele ornamentată, coligat cu Didahii

BRV. III, p. 6 – 10 (765)

207. Petru Maior. Didahii adecă învățături pentru creșterea fiilor. Buda, 1809

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar în stare bună, complet, legat în semi-piele.

Achiziționat.

b) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură în semi-piele. Provine de la Colegiul Reformat din Sighetu Marmației.

c) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, legat în piele ornamentată, coligat cu Propovedanii...

Ex: Cornești; Chimitelnic; Subpădure; Suseni; Ungheni

208. Psaltire. Blaj, 1809

Pos: Bj – TB

S: Exemplar incomplet. Lipsă paginile 209 – 210, 405 – 428, fără legătură. Achiziționat, 1961.

BRV. III. P. 13 (770)

209. /Vajda Demetrius/. **Cuvântări ținute în numele clerului greco-catolic.** Sibiu, 1809 (l. latină)

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, broșat. Provine din biblioteca Colegiului Reformat din Tg. Mureș

BRV. III. p. 15 (772)

210. Viețile sfinților din luna Octombrie. Mănăstirea Neamț, 1809

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, legat în copertă de carton. Poartă sigiliul „Cel mai mic între muritorii Ierom. Nicodim Mandita”

BRV. III. p. 15 – 20 (773)

211. Petru Maior. **Prediche...** vol I – III. Buda (1810 – 1811)

Ex: Căpuș; Chețani; Laslău Mare; Petelea

AD: Bozed (1855)

BRV. III. p. 22 (779)

212. Octoih mic. Brașov, 1810

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, legat în piele.
Achiziționat.

Pe verso forțațului:

„Acestu acatistu iaste a Bisericii comunii Meteșului”

BRV. III. p. 28 (782)

213. Euhologhion adecă Molitvenic. Brașov, 1811

Ex: Hodac

BRV. III, p. 45 (794)

214. Carte de Slobozenie (foaie volantă 23, 5 x 38 cm)

Pos: Bj – TB

Foaie imprimată pe ambele fețe, pe una care este împărțită în patru compartimente se află imprimate foi de concediu (bilete) pentru ostașii în permisie în vederea rezolvării unor probleme personale. Foile de concediu sunt în limbile germană, latină, maghiară și română. Ele au apărut în perioada 1810 – 1819 după imprimare „Szau dat en... ziua... 181...”

215. Octoih. Buda, 1811

Ex: Șoimuș

BRV. III. p. 47 (796)

216. Psaltire. Sibiu, 1811

Ex: Ibănești Sat

BRV. III, p. 54 (798)

217. Evanghelie. Buda, 1812

Ex: Murgești

BRV. III. p. 56 – 57 (807)

218. Petru Maior. Istoria pentru începutul Românilor în Dachia. Buda, 1812

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar incomplet.

Pe forzațul din față:

„Ex Libris Johannis Herlia Disunitus Parohus in Papo. Fel Kenyér... 1843... May am 12” (Vinerea-Hunedoara)

b) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, achiziționat

c) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, stare bună, provine din biblioteca profesorului Ion Chinezu

BRV. III. p. 57 – 61 (809)

219. Thomas a Kempis. **De urmarea lui Hristos.** Blaj, 1812

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, achiziționat, 1966

BRV. III. p. 62 (813) și IV. p. 291 – 294

220. **Viața și pildele lui Esop.** /Buda/, 1812

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură semi-piele, achiziționat

BRV. III, p. 70 – 71 (816)

221. **Regulament Silvic.** 1812

Pos: Bj – TB

Foaie volantă 32 x 5 cm. 8 pagini. Provine din biblioteca Colegiului Reformat din Tg. Mureș

BRV. IV. p. 135 (366)

222. **Triod.** Blaj, 1813

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură recondiționată, 1971

Pe fila de gardă:

„Această sfântă și Dumnezeiască și spre pocăință îndemnuitoare carte este la sfânta beserică cea unită a Gusului din indemn Dumnezeesc-ca să să poată cumpara au binevoit Mihail Grecu (?) cu fiul lui Georgie din Presaca... 20 Rfw. ca să se pomenească Dânșii și toată familia lor de Preoții Rusului la S/fântul/ Prestol... fiind prețul acestei/S/finte cărți 23 Rf. au binevoit Prealuminatul și Preasfințitul Domn Ioan Lemeni vlădica Făgărașului... In anul 1841 in Martie. Când sau și cumparat această/s/fântă/carte”

Ex: Archita; Berghia; Bernadea; Chinciuș; Cipău; Crăciunești; Dâmbău; Dumbrava; Fărăgău; Giuluș; Grindeni; Hădăreni; Herepea; Lunca; Maiorești; Mura Mare; Odrihei; Orosia; Râpa de Jos; Saschiz; Sălcud; Seuca; Sânger; Sântioana; Subpădure; Șardu Nirajului; Valea Izvoarelor; Vidrasău.

AD: Bolintineni (1936); Iernut (AP); Șăușa (1867); Sântana de Mureș (1873); Ungheni (1889); Voivodeni (1867)

223. Viețile sfinților din luna Martie. Mănăstirea Neamț, 1813

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, legat în semi-piele. Poartă pecetea „Cel mai mic între muritori Ier. Nicodim Mandita”

Pe fila de titlu:

„Din cărțile mele Arhimandrit Gr. Popa”

BRV. III. p. 87 (838)

224. Aghiamatoriu mic adică alegere a rândurilor... Iași, 1814

Ex: Sânmihaiu de Pădure

BRV. III. p. 94 (844)

225. Aposol. Blaj, 1814

Pos: Bj – TB

S: Exemplar incomplet, cu pagini copiate de mână, achiziționat

Ex: Adămuș; Apold; Bobohalma; Chinciuș; Cornești; Crăiești (Târnave); Cuci; Deleni; Dâmbău; Gănești; Hetiur; Ibănești Pădure; Lăscud; Oroiu; Săcal; Seuca; Socol; Stânceni; Șoimuș; Toldal; Viișoara

AD: Iernut (AP)

BRV. III. p. 95 (845)

226. Augustin Episcopul. **Kekragarion**, trad. de Gheorghe și Grigorie, Mănăstirea Neamț, 1814

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Achiziționat

BRV. III. p. 96 – 97 (846)

227. Liturghii. Sibiu, 1814

Ex: Band; Berghia; Cuștelnic; Petriș

BRV. III. p. 105 (853)

228. Euhologhion. Ed. III-a. Blaj, 1815

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar incomplet. Lipsă filele 3 – 8, 23 – 24, 155 – 156, 217 – 224, 254 – 257, 561 – 562. Achiziționat

b) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar incomplet, achiziționat, 1967

c) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare foarte bună, fost posesor pr. Pol Ioan (Târgu-Mureș)

AD: Sântana de Mureș (1873); Tg. Mureș (1873)

Ex: Cuștelnic; Hodac; Ivănești; Jabenita

229. Acatist... Blaj, 1816

Ex: Șardu Nirajului

BRV. III. p. 136 (895)

230. Apocalypsul. Buda, 1816

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, stare bună, broșat. Achiziționat

BRV. III. p. 136 (896)

231. Arătare... pre scurt a Dumnezeștilor dogme.

Mănăstirea Neamț, 1816

a) **Pos:** Bj – TB

S: Exemplar incomplet, în stare slabă. Achiziționat

b) **Pos:** Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, legătură recondiționată în 1971

Pe fila de gardă:

„Această carte este foarte folositoare. Dar cine nu va ceti întrânsa, nu va afla nimicu/1889 – 1890/

Ex: Săcalu de Pădure

BRV. III, p. 137 – 139 (898)

232. Triod. Buda, 1816

Ex: Morești

BRV. III. p. 157 (921)

233. Viața Sf. Vasile cel Nou. Râmnic, 1816

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, stare bună, legat în piele

Pe fila de gardă, în față:

„Să să știe că această carte este a lui Dumitru Tănase”

La sfârșit:

„George Pivazu dintre poporele care locuescu. Astăzi în Țierele care comăunu statului ungurescu”

BRV. III. p. 162 (925)

234. Evanghelie. Blaj, 1817

Ex: Ațintiș; Band; Bernadea; Chimitelnic; Chinciuș; Fărăgău; Papiu Ilarian; Periș; Petrilaca; Poarta; Seuca; Sânpetru de Câmpie; Subpădure; Șincai; Tg. Mureș; Vătava

AD: Iernut (AP); Mădăraș (1873)

BRV: III. p. 187 (940)

235. Strastinic. Blaj, 1817

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, fără legătură, achiziționat.

Ex: Băla; Chirileu; Coroiu Mic; Crăiești; Crăciunești; Cucerdea; Deleni; Dâmbu; Gănești; Grebenișu; Ivănești; Lechința de Mureș; Oroii; Oarba; Petelea; Poarta; Răzoare; Seuca; Sântioana; Sântioana de Mureș; Sf. Gheorghe; Șăulia de Mureș; Șincai; Șoimuș; Șomoștelnic; Tăureni; Ungheni (2 ex); Valea Izvoarelor

AD: Ogari (1868); Voivodeni (1867)

BRV. III. p. 189 – 190 (947)

236. Liturghii. Blaj, 1817

Ex: Răzoare

BRV. III. p. 194 (952)

237. Gessner Salomon. Moartea lui Avel. Buda, 1818

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, stare bună, legătură pânzată

BRV. III. p. 222 (981)

238. Leguirea lui Caragea. București, 1818

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, stare bună, poartă pecetea „Biblioteca St. D. Greceanu”

BRV. III. p. 225 (983)

- 239. Noul Testament.** Mănăstirea Neamț, 1818
a) **Pos:** Bj – TB
S: Exemplar incomplet, în stare bună, achiziționat
b) **Pos:** Bj – TB
S: Exemplar incomplet, deteriorat, achiziționat
BRV. III. p. 246 – 247 (992)
- 240. Legiuirea lui Caragea.** Viena, 1818 (l. greacă)
Pos: Bj – TB
S. Exemplar complet, în stare bună, achiziționat, 1971
BRV. III. p. 271 – 276 (1000)
- 241. Răsturnarea religiei Evreilor /Iași/,** 1818
Pos: Bj – CS
S: Exemplar complet, stare bună. Achiziționat
BRV. III, p. 276 – 279 (1001)
- 242. /Maior Petru/ Ortographia romana sive-valachica**
/Buda/, 1819
Pos: Bj – TB
S: Exemplar complet, în stare bună, achiziționat, 1964
BRV. II, p. 299 – 304 (1039)
- 243. Montan Georg. Geschichte der Wlachischen Nazion**
/Buda/, 1819
Pos: Bj – TB
S: Exemplar complet, în stare bună, provine din biblioteca Colegiului Reformat din Sighetu Marmăției
BRV. III, p. 308 – 309 (1042)
- 244. Agapie Criteanul. Minunile Fecioarei Mariei.** Râmnic,
1820
Pos: P. D.

S: Exemplar complet, în stare slabă, găsit la Simian Simion din Săliște

BRV. III, p. 325 (1063)

245. Psaltire. București, 1820

S: Exemplar complet, în stare bună. Achiziționat

BRV. III, p. 342 – 345 (1083)

246. Bucoavnă. Blaj, 1823

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, provine din biblioteca Colegiului Reformat din Târgu-Mureș

BRV. III, p. 406 (1174)

247. Macarie Ieromonah. Anastasimotoriu. Viena, 1823

S: Exemplar complet, stare bună, achiziționat, 1964

BRV. III, p. 414 – 417 (1183)

248. Macarie Ieromonahul. Theoreticon. Viena, 1823

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, achiziționat, 1969

BRV. III, p. 425 – 427 (1185)

249. Macarie Ieromonahul. Irmologhion. /Viena/, 1823

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, achiziționat, 1969

BRV. III, p. 417 – 425 (1184)

250. Molnar Ioan. Deutsch-Wallachische Sprachlebre. Sibiu, 1823 (l. germană)

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună. Provine din biblioteca Colegiului Reformat din Sighetu Marmației

BRV. III, p. 427 (1186)

- 251. Catavasier.** Blaj, 1824
a) **Pos:** Bj – TB
S: Exemplar complet, stare bună, achiziționat, 1961
b) **Pos:** Bj – TB
S: Exemplar complet, stare bună, achiziționat, 1962
BRV. III, p. 434 (1205)
- 252. Psaltire.** Mănăstirea Neamț, 1824
Pos: Bj – CS
S: Exemplar complet, în stare foarte bună, legătură în pânză
BRV. III, p. 443 – 444 (1216)
- *253. Carte apostolicească,** Buda, 1824
(Vezi contribuții la **BRV**)
- 254. Cantemir D/imitrie/ Descrierea Moldovei.** Mănăstirea Neamț, 1825
Pos: Bj – ZB
S: Exemplar complet, stare bună. Achiziționat, 1965
BRV. III, p. 454 – 458 (1234)
- 255. Casian Râmleanu. Două cuvinte.** București, 1825
Pos: Bj – TB
S: Exemplar complet, în stare bună, achiziționat
BRV. III, p. 459 (1237)
- 256. Dion Filozoful. Cuvinte.** Traducere de Ievache Papazoglu, București, 1825
Pos: Bj – TB
S: Exemplar complet, în stare bună, achiziționat
BRV. III, p. 460 (1239)
- 257. Lesicon româno-latino-german.** Buda, 1825

S: Exemplar complet, în stare bună. Achiziționat, 1964

Pos: Bj – TB

BRV. III, p. 460 – 464 (1240)

258. Octoih. Blaj, 1825

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, în stare bună, cu legătura recondiționată. După o însemnare de pe foaia de titlu a aparținut bisericii din Râpa de Sus

Ex: Chimitelnic; Crăiești; Cuci; Cuștelnic; Gheja; Hodac; Ivănești; Lueriu (P. 1976); Roteni; Râciu; Sântana de Mureș; Șardu Nirajului

AD: Bozed (1855); Voivodeni (1867)

BRV. p. 474 – 476 (1242)

259. Alexi, I. Gramatica Daco-Romană. Viena, 1826 (l. latină)

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, provine din fondul bibliotecii Colegiului Reformat (2 ex.) Târgu-Mureș

BRV. III, p. 482 – 484 (1266)

260. Dinicu Golescu. Adunare de pilde. Buda, 1826

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună. Achiziționat

BRV. III, p. 489 – 491 (1274)

261. Dinicu Golecu. Însemnare a călătoriei mele. Buda, 1826

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună. Achiziționat, 1962

BRV. III, p. 492 – 495 (1276)

262. Octoih cu catavasier. Buda, 1826

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, achiziționat
BRV. III, p. 514 – 516 (1284)

263. Octoih mic. Sibiu, 1826

Ex: Deleni

BRV. III, p. 516 (1285)

264. Typiconul. Buda, 1826

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună. Coligat cu Octoihul.
Achiziționat.

BRV. III, p. 523 (1292)

265. Oștire franțezilor în Rossia. București, 1826

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, achiziționat

BRV. III, p. 516 – 517 (1286)

266. Thornton, T. Starea Valahiei și a Moldovei. Buda, 1826

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, achiziționat

BRV. III, p. 518 – 523 (1291)

267. Vasile cel Mare și Grigore Bogoslavul. Cuvinte.
București, 1826

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, achiziționat

BRV. III, p. 523 – 524 (1293)

***268. Ceaslov.** Brașov, 1826

Târgu-Mureș (1873)

D.P. (155)

***269. /Circulară/. Blaj, 1826**

(v. contribuții)

270. Caian, Dem. **Predică despre statutul milităresc.** /Blaj/, 1827 (l. română și germană)

Pos: Bj – CS

S: Exemplar complet, stare bună, broșat

BRV. III, p. 527 – 528 (1301)

271. Ioan Gură de Aur. **Cuvinte.** București, 1827

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună. Achiziționat

BRV. III, p. 536 (1312)

272. **Psaltirea în Versuri.** Brașov, 1827

Ex: Vânători

BRV. III, p. 546 (1322)

273. **Acatistul Născătoarei.** Ed. II-a. București, 1828

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, stare bună, achiziționat

BRV. III, p. 568 – 569 (1356)

274. **Cazanii.** București, 1828

S: Lipsă ultima filă a cărții, stare bună, achiziționat, 1970

BRV. II, p. 573 – 575 (1361)

275. **Acatist.** Sibiu, 1829

Pos: Bj – TB

S: Exemplar complet, în stare bună, legat în piele ornamentată – cu multe însemnări indescifrabile la început și sfârșit pe coperta și foaia de gardă

BRV. III, p. 611 (1407)

- 276.** Weineccius. **Elemente de filozofie, logică și etică**, trad. de Eufrosiu Poteca, Buda, 1829
S: Exemplar incomplet, stare bună, achiziționat
BRV. III, p. 628 – 630 (1420)
- 277.** **Calendar românesc pe anul 1830.** Alcătuit de Șt. Niagoe, Buda
Pos: Bj – CS
S: Lipsesc primele file nenumerotate. Se termină la pagina 140. Provine din comuna Cașva
BRV. III, p. 580 (1475)
- 278.** Vasici-Ungureanu, Pavel. **Antropologia.** Buda, 1830
Pos: Bj – CS
S: Exemplar complet, stare bună. Achiziționat
BRV. III, p. 711 (1503)
- 279.** Văcărescu, Ion. **Poezii alese** /București/, 1830
Pos: Bj – TB
S: Exemplar complet, stare bună, achiziționat
BRV. vol. III, p. 712 (1504)

INDICE DE TITLURI

- A doua poruncă a răsculaților români.** Sibiu, 1784 – (143)
- Acatist...** Blaj, 1816 – (229)
- Acatist.** (Samuil Micu Clain) Sibiu, 1801 – (172)
- Acatist.** Sibiu, 1829 – (275)
- Acatistul Născătoarei.** Ed. a II-a. București, 1828 – (273)
- Adunare de pilde** (Dinicu Colesc). Buda, 1826 – (260)
- Adunarea cazaniilor.** Viena, 1793 – (154)
- Aghiazmatoriu mic adică alegere a rândurilor...** Iași, 1814 – (224)
- Anastasimatarium** (Macarie Ieromonah). Viena, 1823 – (247)
- Antologhion.** București, 1766 – (95); 1777 – (118)
- Antologhion.** Iași, 1755 – (75)
- Antologhion.** Râmnic, 1705 – (22); 1737 – (44); 1745 – (56); 1752 – (71); 1776 – (93); 1786 – (147)
- Antropologia** (Pavel Vasici-Ungureanu). B1830 – (278)
- Apocalypsul.** Buda, 1816 – (230)
- Apostol.** Blaj, 1767 – (97); 1776 – (117); 1801 – (175); 1802 – (177); 1814 – (225)
- Apostol.** București, 1683 – (11); 1743 – (50); 1774 – (112); 1784 – (137)
- Apostol.** Râmnic, 1794 – (158)
- Arătare credinței ortodoxe** (Ioan Damaschin). Iași, 1715 – (28)
- Arătare... pe scurt a dumnezeeștilor dogme.** Mănăstirea Neamț, 1812 – (231)
- Biblia.** Blaj, 1795 – (173)
- Biblia.** București, 1688 – (12)
- Bucoavnă.** Blaj, 1823 – (246)
- Calendar românesc pe anul 1830...** Buda – (277)
- Carte apostolicească.** Buda, 1824 – (253)

- Carte de învățători creștinești** (Ioan Bobb). Blaj, 1805 – (187)
- Carte folositoare de suflet.** /București/, 1799 – (167)
- Carte românească de învățătură...** Iași, 1643 – (6)
- Catavasier.** Blaj, 1762 – (85); 1769 – (105); 1777 – (119); 1793 – (155); 1802 – (178); 1824 – (251)
- Catavasier.** București, 1724 – (34); 1742 – (46); 1761 – (83)
- Catavasier.** Râmnic, 1747 – (60); 1769 – (106)
- Catavasier.** Sibiu, 1803 – (180)
- Catechism.** Sâmbăta Mare, 1726 – (35)
- Catechismul calvinesc.** Alba Iulia, 1648 – (8)
- Cazanie.** București, 1765 – (90); 1768 – (100); 1778 – (124); 1828 – (274)
- Cazanie.** Râmnic, 1748 – (65); 1781 – (130)
- Cazaniile lui Ilie Miniat.** București, 1742 – (47)
- Ceaslov.** Blaj, 1751 – (70); 1778 – (122); 1808 – (200)
- Ceaslov.** Brașov, 1806 – (194); 1826 – (268)
- Ceaslov.** București, 1785 – (144)
- Ceaslov.** Iași, 1777 – (120)
- Ceaslov.** Râmnic, 1784 – (138)
- Ceaslov.** Sibiu, 1790 – (150)
- Chiriacodromion.** Alba Iulia, 1699 – (18)
- Chiriacodromion.** București, 1732 – (42); 1801 – (176)
/Circulară/. Blaj, 1826 – (269)
- Critil și Adronius.** Iași, 1794 – (159)
- Cuvinte** (Dion Filozoful). București, 1825 – (256)
- Cuvinte** (Ioan Gură de Aur). București, 1827 – (271)
- Cuvinte** (Dion Filozoful). București, 1825 – (256)
- Cuvintele fericitului....** Râmnic, 1784 – (140)
- Cuvânt panegiric la martirul Stefan** (Stefan Brâncoveanu). București, 1701 – (21)
- Cuvântări ținute în numele clerului greco-catolic.** /Vaida Demetrius/, Sibiu, 1809 – (209)

- De obște geografic** (Amfilohie Hotinul). Iași, 1795 – (162)
- De urmare a lui Hristos** (Thomas de Kempis), Blaj, 1812 – (219)
- Descoperire a ... pravoslavniciei credințe** (Ioan Damaschin), Iași, 1806 – (195)
- Descrierea Moldovei** (D. Cantemir), Mănăstirea Neamț, 1825 – (254)
- Descrierea Moldovei** (D. Cantemir), Leipzig, 1771 – (108)
- Despre datorii** (N. Mavrocordat). București, 1719 – (30)
- Despre datorii** (N. Mavrocordat). Lipsca, 1722 – (32)
- Despre general Pardou...** Viena, 1806 – (198)
- Despre oficii, clerici, etc.** (Chrisant). Târgoviște, 1715 – (27)
- Deutsch-Walachische- Sprachlehre** (Molnar Ioan). Sibiu, 1823 – (250)
- Deutsch-Walachische-Sprachlehre** (Molnar Ioan). Viena, 1788 – (149)
- Didahii adecă învățături pentru creșterea fiilor** (Petru Maior). Buda, 1809 – (207)
- Doao cuvinte** (Casian Râmleanul). București, 1825 – (255)
- Elementa linguae daco-romanae...** (Clain-Șincai). Viena, 1780 – (126)
- Elementa linguae daco-romanae** (George Șincai). Buda, 1805 – (192)
- Elemente de filozofie logică și etică.** (Heinecciuș). Buda, 1829 – (276)
- Euhologhion.** Blaj, 1784 – (142); 1815 – (228)
- Euhologhion.** București, 1729 – (39)
- Euhologhion adecă Molitvenic.** Brașov, 1811 – (213)
- Evangheliar** (Lorința Diac) /Alba-Iulia/, 1579 – (5)
- Evangheliar** (Macarie). Târgoviște, 1512 – (1)
- Evanghelie.** Blaj, 1765 – (91); 1776 – (115); 1817 – (234)

- Evanghelie.** București, 1682 – (10); 1723 – (33); 1742 – (48); 1750 – (67); 1760 – (80); 1775 – (113); 1812 – (217)
- Evanghelie.** Iași, 1762 – (84)
- Evanghelie.** Râmnic, 1746 – (58); 1784 – (141); 1794 – (161)
- Evanghelie.** Sibiu, 1806 – (197)
- Evanghelie.** Snagov, 1697 – (16)
- Geschichte der Walachischen Nazion** (Montan Georg) /Buda/, 1819 – (242)
- Gramatica daco-română.** (Alexi. I.), Viena, 1826 – (259)
- Istoria Imperiului Otoman** (Cantemir D.). Paris, 1743 – (52)
- Irmologhion** (Macarie Ieromonahul). Viena, 1823 – (249)
- Istoria pentru începutul Românilor în Dachia** (Petru Maior). Buda, 1812 – (218)
- Infruntarea jidovilor** (Neofit). Iași, 1803 – (181)
- Insemnare a călătoriei mele** (Dinicu Golescu). Buda, 1826 – (261)
- Înștiințare despre reglementarea sărbătorilor la uniți și neuniți** (Iosif II). /Blaj/, 1804
- Întâmpinare la principiile catolice și la chestiunile lui Chiril Lucaris și Dositeiu...** (Meletie Sirigul). București, 1690 – (14)
- Învățătură a vindeca boala sfranțului.** Cluj, 1803 – (182)
- Karte de slobozenie.** f.l., 1810 – 1819 – (214)
- Kekragarion** (Augustin Episcopul). Mănăstirea Neamț, 1814 – (226)
- Legiuirea lui Caragea.** București, 1818 – (238)
- Legiuirea lui Caragea.** Viena, 1818 – (240)
- Lesicon româno-latino-german.** Buda, 1825 – (257)
- Liturghie.** Blaj, 1756 – (76), 1775 – (114); 1807 – (199); 1817 – (237)

- Liturghie.** București, 1726 – (37); 1728 – (38); 1729 – (40);
1741 – (45); 1746 – (59); 1747 – (61)
- Liturghie.** Iași, 1715 – (29)
- Liturghie.** Râmnic, 1733 – (43); 1759 – (79); 1767 – (98)
- Liturghie.** Sibiu, 1798 – (165); 1809 – (205); 1814 – (227)
- Liturghie.** Târgoviște, 1713 – (25)
- Liturghier-Diaconal** (Coresi). Brașov, 1750 – (2)
- Loghica.** Buda, 1799 – (168)
- Maxime filozofice.** Târgoviște, 1713 – (26)
- Mineiu Mare.** Buda, 1804 – 1805 – (183, 188)
- Mineiul (Luna lui Septembrie).** Buzău, 1698 – (17)
- Mineiul (luna noiembrie).** Râmnic, 1778 – (123)
- Mineiul (luna decembrie).** Râmnic, 1779 – (125)
- Mineiul (luna iunie).** Râmnic, 1780 – (127)
- Mineiul (luna august).** Râmnic, 1779 – (125)
- Minologhion... Mineiu** (?). Blaj, 1751 – (69)
- Minologhion,** Blaj, 1781 – (131)
- Minunile Fecioarei Maria.** Râmnic, 1820 – (244)
- Moartea lui Avel** (Gessner Solomon). Buda, 1818 – (237)
- Molitvenic.** Alba Iulia, 1698 – (13)
- Molitvenic.** Blaj, 1757 – (78)
- Molitvenic.** București, 1794 – (160)
- Molitvenic.** Râmnic, 1747 – (64); 1782 – (132); 1793 –
(156)
- Noul Testament.** Alba Iulia, 1648 – (7)
- Noul Testament.** Mănăstirea Neamț, 1818 – (239)
- Octoih.** Blaj, 1760 – (81); 1762 – (86); 1770 – (107); 1783 –
(135); 1792 – (153); 1825 – (258)
- Octoih.** București, 1708 – (23); 1720 – (31); 1746 – (57)
- Octoih.** Buda, 1811 – (215)
- Octoih.** Râmnic, 1742 – (49); 1750 – (68); 1763 – (88);
1776 – (116)
- Octoih.** Târgoviște, 1712 – (24)
- Octoih cu catavasier.** Buda, 1826 – (262)

- Octoih mic.** Brașov, 1805 – (189); 1810 – (212)
- Octoih mic.** Sibiu, 1808 – (201); 1826 – (263)
- Opera philosophica et theologica** (Ioannes Damascenus).
Blaj, 1763 – (87)
- Ordonanță în contra ciumii** (Maria Tereza). Blaj, 1766 –
(96)
- Orologhion (adică Ciaslov).** Blaj, 1766 – (94)
- Ortophaphia latino-valachica.** Cluj, 1805 – (190)
- Ortophaphia romana sive-valachica.** /Buda/, 1819 – (242)
- Oștirea franțezilor în Rossia.** București, 1826 – (265)
- Paracletic (Octoih).** Iași, 1749 – (66)
- Penticostar.** Blaj, 1768 – (102); 1808 – (203)
- Penticostar.** București, 1743 – (53); 1768 – (101); 1782 –
(133)
- Penticostar.** Iași, 1753 – (73)
- Penticostar.** Râmnic, 1743 – (54); 1767 – (99); 1785 –
(145)
- Penticostar.** Sibiu, 1805 – (191)
- Petiția Românilor din Transilvania...** Cluj, 1791 – (152)
- Poezii alese.** Ion Văcărescu. București, 1830 – (279)
- Polustav.** Blaj, 1773 – (110); 1793 – (157); 1808 – (204)
- Poslanie.** Viena, 1787 – (148)
- Pravoslavnică mărturisire.** Buzău, 1691 – (15)
- Predică despre statutul milităresc.** Blaj, 1827 – (270)
- Prediche...** vol. I – III (Petru Maior). Buda, 1810 – 1811 –
(221)
- Prima principia latinae Gramatices** (Sincai). Blaj, 1873
- Proclamația lui Iosif II pentru desființarea iobăgiei.**
Viena, 1785 – (146)
- Propovedanie ... la îngropăciunea oamenilor morți**
(Samuil Micu Clain). Blaj, 1784 – (139)
- Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți** (Petru
Maior). Buda, 1809 – (206)

- Proschinitarul Sfântului Munte** (Ioan Comnen). Snagov, 1701 – (20)
- Psaltire**. Alba-Iulia, 1651 – (9)
- Psaltire**. Blaj, 1780 – (129); 1809 – (208)
- Psaltire**. București, 1756 – (77); 1820 – (241)
- Psaltire**. Iași, 1743 – (55)
- Psaltire**. Mănăstirea Neamț, 1824 – (252)
- Psaltire**. Râmnic, 1764 – (89)
- Psaltire**. Sibiu, 1791 – (151); 1811 – (216)
- Psaltirea în versuri**. Brașov, 1827 – (272)
- Psaltire slavo-românească** (Coresi), 1577 – (4)
- Răsturnarea religiei evreilor** (Neofit). Iași, 1818 – (241)
- Regulament silvic**, 1812 – (221)
- Sztarea Valahiei și a Moldovei**. Thornton, T. Buda, 1826 – (266)
- Stratnic**. Blaj, 1753 – (74); 1773 – (111); 1783 – (136); 1800 – (171); 1804 – (185); 1817 – (235)
- Taina Euharistiei** (Samuil Micu Clain). Blaj, 1802 – (179)
- Taina Pocăinței** (Samuil Micu Clain). Blaj, 1801 – (174)
- Teologia dogmatică și moralicească** (Samuil Micu Clain). Blaj, 1801 – (173)
- Theologia moralicească**(Samuil Micu Clain). Blaj, 1796 – (164)
- Theoreticon** (Macarie Ieromonahul). Viena, 1823 – (248)
- Tâlcuire la cele patru Evanghelii**. Iași, 1805 – (193)
- Tâlcul Evangheliilor și Molitvenic** (Coresi). Brașov, 1564 – (3)
- Triodion**. Blaj, 1771 – (109); 1800 – (170); 1813 – (222)
- Triodion**. București, 1726 – (36); 1746/1747 – (63); 1747 – (62); 1769 – (104); 1798 – (166)
- Triodion**. Buda, 1816 – (232)
- Triodion**. Râmnic, 1731 – (41); 1761 – (82); 1777 – (121)
- Typiconul**. Buda, 1826 – (264)
- Ultuirea vărsatului** (Neustädter, M.). Sibiu, 1804 – (184)

- Versuri la logodirea Împăratului Franz I cu Ludovica**
(Gheorghe Lazăr). Viena, 1808 – (202)
- Viața Sf. Vasile cel Nou.** Râmnic, 1816 – (233)
- Viața și pildele lui Esop.** Buda, 1812 – (220)
- Viețile sfinților din luna Martie.** Neamț, 1813 – (223)
- Viețile sfinților din luna Octombrie.** Neaț, 1809 – (210)
- Voroavă de întrebări și răspunsuri...** București, 1765 –
(92)

INDICE DE NUME

Alexi, I.	- 259
Amfiloghie Hotinul	- 162
Andreas Teodor	- 115
Apaffi Mihaly	- 6
Augustin Episcopul	- 226
Baba Dumitru	- 19
Beli Alesandroaie	- 6
Bete Ion	- 6
Bete Istvănescu	- 6
Bianu Ioan	- 4
Bobb Ioan	- 148, 187
Brâncoveanu Ștefan	- 21
Buda Ioan	- 80
Buffier	- 162
Burz Teodor(preot)	- 7
Butye Flory (Buteanu Florea)	- 6
Caian, Dem	- 270
Câmpeanu Elie	- 1, 2, 4
Cantemir Dimitrie	- 52, 108, 254
Caragea (legiuirea)	- 238, 240
Casian Râmleanul	- 255
Chesarie (Episcopul Râmnicului)	- 123, 125
Chinezul, Ion	- 6, 7, 218
Ciaico Petru (Filitelnic)	- 80
Comnen, Ioan	- 20
Coresi (diaconul)	- 2, 4
Costandu Ioan	- 21
Constantin (sacăl în Râul Sadului)	- 99
Costea Macarie și Toma	- 6
Criteanul Agapie	- 244

Cupcea Ilisie	- 7
Cupcea Moisë	- 7
Damaschin (episcopul Râmnicului)	- 28
Damaschin Ioan	- 28, 87, 195
Danciu Nicolae	- 80
Dănilă Vasile (din Voiniceni)	- 3
Dărărescu, E.N.	- 41
Demetrius Vajda	- 209
Dion Filozoful	- 256
Dobra Glygore (=Grigore)	- 6
Dobra On	- 6
Doroteiu	- 140
Dositeiu (Patriarhul Ierusalimului)	- 14
Eder I.C.	- 152
Esop	- 220
Eszterhazi Francisc	- 146
Farago, N.	- 35
Feresdi Gavriș	- 7
Feresdi Iozsef	- 7
Filaret (episcopul Râmnicului)	- 127, 128
Filimon, Aurel	- 42, 49, 53, 54, 64, 80
Fogarasi Samuel	- 152
Franz I (Împaratul Austriei)	- 202
Gheorghe și Grigore	- 226
Golescu, Dinicu	- 260, 261
Greceanu, Radu	- 15
Greceanu, St. D.	- 238
Greco Mihail (din Prisaca)	- 222
Grigore Bogoslavul	- 267

Groza Pătru	- 16
Hango Gavril	- 6
Heineccius	- 276
Herlea Johannis (din Vinerea)	- 218
Huruban Georgie	- 64
Ilie Nela	- 80
Ioan Gură de Aur	- 271
Ionașcu (preot în Șincai)	- 18
Iosif II (Împăratul Austriei)	- 146, 186
Ispas Petru	- 6
Jakab Gergely	- 126
Köleseri Samuel	- 21, 26, 28, 30
Lazăr Gheorghe	- 202
Lecman Gheorghe (Rușii Munți)	-115
Lemeni Ioan	- 222
Lörinț (diac)	- 55
Lucaris Chiril	- 14
Macarie (tipograful)	- 1
Macarie Ieromonah	- 247 – 249
Maior Petru	- 206, 207, 211. 218, 242
Mandita Nicodim (Ieromonah)	- 210, 223
Managuț Nicolau	- 64
Marcus Andras	- 57
Marcus George	- 57
Maria Tereza (Împărăteasa Austriei)	- 96
Matasan D.	- 93
Mavrocordat Nicolae	- 30, 32

Mehesi Iosif	- 146
Meletie Sirigul	- 14
Micu, (Clain) Samuilnu am timp	- 126, 139, 164, 172 – 174, 179
Mihail (diac)	- 6
Mike Sandor	- 152
Minat Ilie	- 47
Mitrifan (episcopul)	- 17
Moldovan, I.M.	- 3
Moldovan Liviu	- 4
Moldovan Ștefan	- 18
Moldovan Vasile	- 163
Molnar Ioan	- 149, 250
Montan Georg	- 243
Morian Simion (din Câmpeni)	- 6
Marian Toader (idem)	- 6
Marian Tolomei (idem)	- 6
Nagy Mihail (din Țicmandru)	- 80
Nagy Stephanus (Târgu-Mureș, Colegiu Reformat)	- 21, 26 - 28, 30
Nehéz Ianosné (din Corunca)	- 120
Nehéz Miklos (idem)	- 120
Neustädter M.	- 184
Niacoe (editor, Buda)	- 277
Onea, Călin Ioan	- 53
Onea Pie	- 53
Onionașu Nastasie	- 53
Papazoglu Ievache	- 256
Papazoglu Leonardi	- 28
Papp Gregorii	- 172
Pardou (general)	- 198

Pascu Aurelian (din Aiud)	- 16
Pașca Teodor	- 6
Părbure Mihăilă	- 6
Păun (din Cozieni)	- 41
Peton Pascu	- 53
Petru (popă în Surdiaș)	- 47
Petru Grigore (dascăl în Râul Sardului)	- 99
Pivazu George	- 233
Pol Ioan	- 228
Pop Vasile (Budiu)	- 71
Popa Aron	- 163
Popa Gheorghe (din Budiu)	- 71
Popa Grigore (Arhimandrit)	- 223
Popa Ioan (din Comori)	- 163
Popa Ioan (din Cuștelnic)	- 174, 179
Popa Ionașcu (din Budiu)	- 71
Popa Todor (Gârda de Jos)	- 6
Popovici Ioan (din Adămuș)	- 37
Popovici Petru	- 47
Popp Gheorghe (Periciu)	- 148
Poppa D. (din Cozieni)	- 41
Popu Ioan (din Agrișteu)	- 133
Poska Ioan	- 6
Poteca Eufrosin	- 276
Preioaie Maria	- 53
Radu Ioan	- 80
Redslob, f.l.	- 108
Roman Petru (din Bălăușeri)	- 80
Roman Sia (idem)	- 80
Simian Simion	- 244
Simion (Arh. Tesalonicului)	- 92
Sârbu Stefan	- 80

Socaci Ioan (din Cuștelnic)	- 164
Stancă Toader	- 53
Suciu Ioan (din Apold)	- 115
Sulică Nicolae	- 1–2, 3, 5
Szakats Grigore	- 163
Șincai Gheorghe	- 126, 134, 192
Ștefan (martirul)	- 21
Știrbei Elie	- 28
Tarțe Andone Constantin	- 102
Tănase Dumitru	- 233
Teleki Sámuel	- 31, 52, 108, 149, 152, 163, 192, 202
Theodorovici Petr.	- 47
Theofilact	- 193
Thomas a Kemps	- 219
Thornton T.	- 266
Truța Andrei	- 163
Țeran Georgie	- 102
Țurțu Floarea (Câmpeni)	- 6
Țurțu Petru (idem)	- 6
Vasici-Ungureanu Pavel	- 278
Vasile cel Mare	- 267
Văcărescu Ion	- 279
Vestemeanu Nicolae	- 138
Viciu George (Agrișteu)	- 80, 114
Zeces Gheorghe	- 18
Zgirgu Dumitru	- 80

INDICE GEOGRAFIC

Abrud	- 6
Abuș	- 56, 137
Adămuș	- 6, 23, 25, 33, 35, 37, 62, 118, 197, 225
Adrian	- 111, 114, 139, 163
Agrășteu	- 11, 36, 80, 114, 129, 133
Aiud	- 16
Alba-Iulia	- 5 – 9, 13, 18
Alecuș	- 163
Aluniș	- 33
Apalina	- 102, 107, 109, 111, 131
Apold	- 8, 115, 151, 170, 188, 191, 194, 225
Archita	- 153, 203, 222
Ațintiș	- 7, 18, 81, 82, 91, 93, 99, 107, 118, 133, 177, 234
Bahnea	- 18, 102, 109, 142, 185
Balda	- 18, 44, 62, 102, 171
Band	- 109, 131, 234, 227
Băița	- 97, 115, 131, 70
Băla	- 36, 42, 97, 102, 115, 131, 153, 235
Bălăușeri	- 80
Bărdești	- 69, 90, 100, 102, 107, 109, 111, 115, 117, 131, 142
Bălgrad v. Alba Iulia	
Beica de Jos	- 74
Beica de Sus	- 91, 101, 102, 107, 163
Belința	- 47
Berghia	- 100, 101, 142, 222

Bernadea	- 74, 81, 155, 165, 170, 185, 222, 234
Bilbor	- 154
Bistra	- 44, 54, 91, 118
Blaj	- 3, 69 – 70, 74, 76, 78, 81, 85 – 87, 91, 94, 96-97, 102-103, 105, 107, 109-111, 114-115, 117, 119, 122, 129, 131, 134-136, 139, 142, 153, 155, 157, 163-164, 170-171, 173-175, 177-179, 185-187, 199, 200, 203, 204, 208, 219, 222, 225, 228, 229, 234-236, 246, 251, 258, 269-270
Bobohalma	- 225
Bogata	- 100
Boiu Sat	- 68, 80
Bolintineni	- 111, 153, 178, 122
Bord	- 36, 130, 132, 142, 177, 199, 203
Bozed	- 102, 109, 111, 114, 118, 131, 177, 211, 258
Boziaș	- 74, 93, 114, 141, 170, 191
Brașov	- 2, 188, 194, 212, 213, 268, 272
Brâncovenești	- 114
Breaza	- 107, 115
București	- 10-12, 14, 21, 23, 30-31, 33-34, 36-40, 42, 45-48, 50, 53, 57, 59, 61-63, 67, 77, 80, 83, 90, 92, 95, 100-101, 104, 112-113, 118, 124, 133, 137, 144, 160, 166-167, 169, 176, 238, 245, 255, 256, 265, 267, 271, 273, 274, 279

Buda	- 168, 183, 188, 192, 211, 215, 217, 218, 220, 230, 232, 237, 242-243, 253, 257, 260, 261, 264, 266, 276, 278
Budateleac	- 24
Budiu de Câmpie v. Papiu I. Ilarian	
Buzău	- 15, 17, 19, 51
Cașva	- 102, 107, 109, 115, 131, 177, 277
Căldărușani (mănăstirea)	- 195
Călugăreni (Mănăstire, Mureș)	- 87, 172
Căpușu de Câmpie	- 42, 43, 61, 91, 97, 111, 115, 131, 155
Cecălaca	- 91, 102, 109, 136
Cerghizel	- 67, 100, 102
Cernica (mănăstirea)	- 166
Ceuășu de Câmpie	- 61, 91, 199
Chețani	- 31, 55, 57, 91, 93, 100, 102, 109, 111, 114, 163, 170, 177, 211
Chiheru de Jos	- 91, 107
Chimitelnic	- 33, 42, 74, 95, 99, 103, 105, 107, 114, 170, 181, 206, 207, 234, 258
Chinciuș	- 37, 65, 115, 131, 155, 222, 225- 234
Chirileu	- 235
Cipău	- 33, 42, 74, 107, 131, 177, 199, 203, 222
Ciuc (județul)	- 1
Câmpeni	- 6
Cluj-Napoca	- 74, 102, 107, 109, 131

Cornești	- 6, 44, 58, 67, 91, 100, 102, 107, 109, 111, 131, 191, 206, 207, 225
Coroi (Coroiul Mic)	- 53, 135, 235
Corunca	- 132
Cozieni (?)	- 41
Cozma	- 18, 56, 97, 107, 132, 170
Crăciunești	- 91, 97, 222, 235
Crăiești	- 18, 53, 71, 74, 109, 199, 235, 258
Crăiești (Târnave)	- 111, 225
Cristuru Secuiesc	- 126, 149, 190
Criș	- 177
Cucerdea	- 42, 68, 74, 91, 102, 109, 113, 130, 147, 235
Cuci	- 33, 111, 225, 258
Culpiu	- 6, 67, 88, 91, 107, 118, 177
Cuștelnic	- 6, 81, 93, 100, 102, 109, 115, 163, 164, 170, 174, 177, 179, 227, 228, 258
Daia	- 16, 18, 71, 74, 91, 100, 102, 165
Dateș	- 25, 46
Dătășeni	- 18, 25, 36, 107, 109, 131, 132, 142, 187, 203
Deag	- 25, 33, 35, 51, 57, 62, 80, 93, 102, 109, 112, 132, 137, 142, 185
Deaj	- 24, 74, 131
Deda	- 68, 82, 91, 95, 135
Deleni	- 44, 102, 109, 170, 225, 263
Dâmbău	- 115, 131, 157
Dâmbu	- 18, 69, 102, 109, 114, 115, 133

Dumbrava	- 6, 48, 62, 77, 81, 131, 142, 164, 222
Dumitreii	- 91, 97
Ercea	- 67, 81, 102, 111, 122, 139, 170
Ernei	- 42, 48, 74, 78, 177, 199
Fărăgău	- 131, 185, 222, 234
Filea	- 50, 131, 153, 203
Filitelnic	- 80
Filipișu Mic	- 22, 170, 177
Forondia (Hunedoara)	- 120
Frankfurt	- 108
Frunzeni	- 177
Futac v. Șomoștelnic	
Găina	- 6
Gănești	- 65, 81, 100, 199, 203, 205, 235
Gheja	- 111, 136, 258
Gherla	- 6, 80
Gheorgheni	- 1, 84
Giuluş	- 56, 74, 107, 177, 222
Giurgeu	- 2
Gâmbuț	- 102, 136, 142, 163
Gârda de Sus	- 6
Glodeni	- 51, 84, 93, 99, 109, 133, 164, 165, 199
Gornești	- 102, 105
Grebeniș	- 102, 235
Grindeni	- 33, 42, 44, 74, 107, 109, 222
Habic	- 115
Hangu	- 93
Hădăreni	- 6, 7, 83, 81, 93, 114, 199, 222

Herepea	- 69, 115, 133, 225
Hodac	- 53, 67, 100, 109, 111, 131, 153, 188, 199, 203, 228, 258
Iara	- 35
Iași	- 6, 28, 29, 55, 66, 72, 73, 75, 84, 120, 159, 162, 181, 193, 224, 241
Ibănești	- 48, 53, 54, 55, 255
Ibănești Sat	- 199
Icland	- 53, 100, 135, 200
Iclănzul	- 18, 74, 114
Iclod	- 7
Idecu	- 48
Idicel Pădure	- 6
Idicel Sat	- 68, 163, 170, 171
Iernut	- 131, 153, 199, 222, 225
Iobăgeni	- 22, 199
Ivănești	- 228, 235, 258
Jabenița	- 6, 25, 111, 131, 199, 228
Laslău Mare	- 36, 100, 113, 131, 150, 211
Lăscud	- 76, 100, 102, 115, 170, 117, 225
Lăurenii	- 18, 58, 117
Lechința de Mureș	- 91, 97, 102, 107, 109, 115, 163, 235
Lipovei	- 115
Lipsca	- 32, 108
Luduș	- 16, 18, 19, 44, 48, 49, 54, 74, 80, 111, 114, 199
Luieriu	- 111, 170, 258
Lunca	- 58, 81, 86, 93, 111, 142, 177, 222

Lunca Bradului	- 81, 114
Maiorești	- 6, 50, 53, 67, 95, 107, 132, 222
Mădăraș	- 18, 38, 49, 93, 109, 111, 163, 199, 234
Meteș	- 212
Miercurea Niraj	- 74
Mihai Viteazul	- 104, 165, 168, 203
Miheș	- 31
Milaș	- 80, 93, 97, 102, 105, 107, 109
Milășel	- 6, 67, 74, 82, 97, 114, 163, 164
Moișa	- 18
Morăreni	- 49, 65, 101, 109, 111, 131, 142, 163
Morești	- 107
Moșuni	- 74, 81, 93, 115
Mura Mare	- 222
Mureșeni	- 31, 53, 74, 144, 145
Murgești	- 115, 119, 122, 180
Mureș (Scaunul)	- 5
Nadăș (Bihor)	- 148
Nadășa	- 93, 97, 109, 111, 165
Nazna	- 91
Neamț (Mănăstirea)	- 210, 223, 226, 231, 239, 252
Oaia	- 54
Oarba	- 235
Odorhei	- 48, 67, 74, 102, 136, 153, 222
Ogari	- 97, 235
Ogra	- 16, 42, 100, 107
Oradea	- 204
Oroi	- 33, 74, 91, 157, 170, 185, 199, 225, 235

Orosia	- 39, 60, 68, 91, 98, 100, 102, 111, 222
Orosfaia	- 6, 7, 48, 74, 170, 177
Orșova	- 56, 94, 102, 109, 114, 142
Papiu Ilarian	- 45, 71, 100, 203, 234
Păingeni	- 185
Pănet	- 48, 133
Păsăreni	- 111
Paris	- 52
Periciu	- 148
Periș	- 234
Petea	- 18, 203
Petelea	- 67, 76, 97, 102, 105, 107, 187, 211, 235
Petrilaca	- 24, 74, 131, 177, 203, 234
Petriș	- 25, 203, 226
Pintic	- 102, 109, 199
Poarta	- 80, 131, 234, 235
Pogăceaua	- 6, 49, 50, 57, 58, 73, 95, 107, 109, 136
Porumbeni	- 74, 91, 100, 101, 114, 177
Răstolița	- 66, 82, 93, 101, 102, 109, 163, 203
Răzoare	- 6, 80, 95, 164, 177, 235, 236
Reghin	- 111, 114, 115, 153, 155
Repciune	- 93
Râciu	- 18, 187, 258
Râmnic	- 22, 41, 43-44, 49, 54, 56, 58, 60, 64-65, 68, 71, 79, 82, 88-89, 93, 98, 106, 116, 121, 123, 125, 127-128, 130, 132, 138, 140-

	141, 145, 147, 156, 158, 161, 233, 244
Râpa de Jos	- 18, 22, 67, 74, 102, 109, 131, 165, 222
Râpa de Sus	- 258
Râu Sadului	- 99, 138
Roteni	- 115, 258
Rușii Munți	- 100, 107
Saschiz	- 58, 100, 105, 122, 123
Săbad v. Voiniceni	
Săcal	- 71, 82, 102, 115, 131, 170, 225, 231
Sălcud	- 33, 107, 131, 170, 203, 222
Săliște	- 244
Sămărgăhita	- 33, 69, 74, 76, 80, 91, 97, 107, 163
Sărmașu	- 48, 102, 131
Sărmaș (Toplița)	- 109
Sărmășel Sat	- 102, 107, 109
Scărișoara	- 6
Seuca	- 93, 100, 222, 225, 234, 235
Sfântu Gheorghe (Iernut)	- 100, 170, 203, 235
Sibiu	- 143, 150, 151, 165, 172, 180, 184, 191, 197, 201, 205, 109, 216, 227, 250, 263, 275
Sighetu Marmăției	- 114, 206, 207, 243, 250, 256
Sighișoara	- 80, 102
Sâmbăta Mare	- 35
Sânpetru de Câmpie	- 6, 11, 45, 199, 234
Sânbenedic	- 54, 102, 118
Sâncraiu de Mureș	- 131
Sângeorgiu de Câmpie	- 102
Sângeorgiu de Mureș -	48, 109, 115, 131, 136, 163, 175, 199

Sângeorgiude Pădure	- 205
Sânger	- 42, 131, 142, 155, 222
Sâniacob	- 74, 91, 100, 102, 105, 107, 109, 170
Sânișor	- 70, 107, 114
Sânmartinu de Câmpie	- 6, 24, 36, 44, 54, 56, 62, 97, 99, 203
Sânmihaiu de Câmpie	- 91, 93, 102, 136
Sânmihaiu de Pădure	- 107, 185, 224
Sânpaul	- 18, 111
Sântana de Mureș	- 58, 107, 124, 155, 177, 199, 222, 228, 258
Sântandrei	- 24
Sântioana	- 222, 235
Sântu	- 75, 93, 170
Snagov	- 16, 20
Socol	- 71, 74, 101, 102, 153, 170, 225
Solovăstru	- 109
Stânceni	- 131, 170, 203, 225
Subpădure	- 18, 74, 111, 115, 187, 203, 206, 207, 222, 234
Suplac	- 39, 81
Surdiaș	- 47
Suseni	- 48, 74, 81, 102, 131, 163, 206, 207
Șard	- 48, 54, 68, 78, 118, 129
Șardu Nirajului	- 18, 36, 40, 89, 91, 106, 136, 222, 229, 258
Șăulia de Câmpie	- 24, 44, 53, 74, 80, 85, 153, 177, 199, 235
Șăușa	- 18, 80, 136, 222
Șerbeni	- 31, 53, 54, 62, 131, 157, 177
Șerbești	- 6
Șilea	- 80, 91, 155

Șincai	- 18, 24, 48, 59, 102, 111, 170, 186, 234, 235
Șoard	- 41, 169, 203
Șoimuș	- 65, 102, 215, 225, 235
Șomoștelnic	- 19, 50, 102, 109, 131, 235
Șopteriu	- 80
Tăureni	- 235
Tirimioara	- 67, 95, 133
Târgoviște	- 1, 24, 25, 26, 27
Târgu-Mureș	- 2, 8, 14, 20-21, 26-28, 30, 35, 80, 97, 102, 109, 111, 115, 131, 143, 152, 153, 163, 199, 200, 209, 221, 228, 234, 246, 259, 268
Târnăveni	- 79, 170
Tofalău	- 34, 48, 74, 142, 163
Toldal	- 102, 115, 170, 225
Troița	- 25, 80, 107, 111, 155, 171
Ungheni	- 42, 206, 207, 222, 235
Urisiu de Jos	- 62, 81, 97, 102, 109, 111, 115, 132, 163, 199
Urisiu de Sus	- 102, 105, 107
Vaidacuta	- 7
Vaidei	- 48, 109, 112, 113, 133, 188
Valea	- 22, 93, 197
Valea Izvoarelor	- 100, 115, 222, 235
Valea Largă	- 102, 121, 201
Văleni	- 10, 114
Vătava	- 49, 234
Veț	- 19, 98
Vețca	- 111

Vidrasău	- 100, 137, 185, 203, 222
Viena	- 126, 146, 148, 149, 154, 198, 202, 240, 247-249, 259
Viișoara	- 41, 225
Vinerea (Hunedoara) - 218	
Vânători	- 100, 101, 158, 272
Voiniceni	- 3
Voivodeni	- 105, 107, 109, 164, 170, 203, 222, 235, 258
Voșlobeni	- 4, 11, 66, 72, 76, 80, 102, 109, 173, 199
Zau de Câmpie	- 54, 81, 109, 111, 117, 130, 170, 177
Zlatna	- 6

BIBLIOGRAFIE

I. IZVOARE

1. **BIANU, IOAN, HODOȘ NERVA ȘI DAN SIMIONESCU**, *Bibliografie românească veche 1508 – 1830*. Tom. I – IV. București, Edițiunea Academiei Române, 1903 – 1944. Tom. I, 1508 – 1716, 57 p.; Tom. II, 1716 – 1808, 570 p.; Tom. III, 1809 – 1830, 779 p. ; Tom. IV, Adăugiri și îndreptări, 1508 – 1830, 375 p.
2. *Cartea veche românească în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare București*. Prefața de Virgil Câdea. București, 1972, 258 p. cu ilustr.
3. **CIPARIU, TIMOTEI**. *Crestomația sau Analecte literare*. Din cărțile mai vechi și nouă românești, tipărite și manuscrise, începând de la secolul XVI până la al XIX cu notițe literare adunate și alese de... Blaj, Tipografia seminarului, 1858, 256 p.
4. *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu, 1551 – 1553*. Studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici. Studiu introductiv istoric de L. Demeny. București, Editura Academiei R.S.România, 1971, 418 p.
5. **FILIMON, AUREL**. *Contribuțiuni la bibliografia veche românească*. În *Dacoromania*, Cluj, 5, 1927/1928, p. 601 – 619.

6. **FILIMON, AUREL.** *Nouă contribuțiuni la bibliografia veche românească.* În *Dacoromania*, 6, 1929/1930, p. 374 – 387.
7. **FILIP, MIRCEA.** *Cartea românească veche în biblioteca „G.T. Kirileanu” Piatra-Neamț.* Biblioteca Municipală Bacău, 1970, 197 p.
8. **GASTER, M.** *Chrestomație română.* Vol. I – II. Texte tipărite și manuscrise/sec. XVI – XIX/ dialectale și populare. București, Leipzig, 1891. Vol. I., 368 p, Vol. II, 568 p.
9. **HÂNCU, G.** *Cartea românească veche în biblioteca „V.A. Urechia”.* Biblioteca Regională „V. A. Urechea”. Galați, 1965, 191 p.
10. **IORGA, NICOLAE.** *Studii și documente cu privire la istoria românilor.* Vol. XIII. București, Editura Ministerului de Instrucție, 1907.
11. **Îndreptarea Legii.** 1652. /Ediție întocmită de colectivul de drept românesc/. București, Editura Academiei R.P.R., 1962, 1015 p.
12. **MOLDOVAN, IOAN M.** *Acte sinodale ale bisericii române de Alba Iulia și Făgăraș.* Vol. II. Blaj, Tipografia Seminarului, 1872, 124 p.
13. **MUREȘAN, FLOREA.** *Cazania lui Varlaam, 1643 – 1943.* Prezentare în imagini. Cluj, E.R.A.N., 1944, XVI + 247 p.
14. **Palia de la Orăștie, 1581 – 1582.** Text-Facsimile-Indice. Ediție îngrijită de Viorica Pamfil. București, Editura Academiei R.S. România, 1968, 497 p.
15. **POENARU, DANIELA.** *Contribuții la bibliografia românească.* Muzeul Județean Dâmbovița. Târgoviște, 1973, 342 p.
16. **POPA, TRAIAN.** *Documente privitoare la trecutul românilor din vechiul scaun al Mureșului.* Tg. Mureș, 1926, 119 p.

17. **ROȘU, TITUS.** *Însemnări și inscripții bihorene.* Beiuș, 1941, 93 p.
18. **VARLAAM.** *Cazania 1643.* Ediție îngrijită de J. Byck. Editura Academiei R.S.România, 1943, 1966, 506 p.
19. **VERESS ANDREI.** *Bibliografia româno-ungară.* Vol. I – II. București, Cartea Românească, 1931, Vol. I, 367 p; Vol. II, 397 p.

*

*

20. Arhivele Statului, Filiala Târgu-Mureș. Fondurile: Protopopiatul Unit al Mureșului; Protopopiatul Unit al Gheorghenilor, Fond: Elie Câmpeanu; Fond Scaunul Mureșului.
21. Arhivele Statului, Filiala Blaj. Fond Mitropoliei Române Unite
22. Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca. Inventare de cărți, registre de achiziții și donații 1922 – 1928
23. Biblioteca Academiei R.S.România. Filiala Cluj-Napoca. Cataloagele de carte veche românească
24. Togănel Maria, Târgu-Mureș. Arhiva familială Elie Câmpeanu
25. Biblioteca Județeană Mureș. Arhivele secțiilor Teleki-Bolyai

II. LUCRĂRI GENERALE

26. **ALBU, NICOLAE.** *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800,* Blaj, 1944, 367 p.
27. *Din istoria Transilvaniei.* Vol. I. , Ediția a II-a. București, Editura Academiei R.S.R., 354 p.
28. **GIURESCU, CONSTANTIN C.** *Transilvania în istoria poporului român.* București, Editura științifică, 1967, 160 p.

29. **IORGA, NICOLAE.** *Istoria Învățămintului Românesc.* București, Casa Școalelor, 1928, 351 p.
30. **IORGA, NICOLAE.** *Istoria literaturii românești.* Vol. II. Ediția a II-a revăzută și larg întregită, București, Pavel Suru, 1928, 615 p.
31. **IORGA, NICOLAE.** *Istoria românilor din Ardeal și Ungaria până la moartea lui Horia 1784.* București, 1915, 460 p.
32. **IORGA, NICOLAE.** *Istoria românilor în chipuri și icoane.* Craiova, Ramuri, f.a., 336 p.
33. **IORGA, NICOLAE.** *Neamul românesc din Ardeal și Țara Ungurească.* Vol. I – II. București, 1906, 750 p.
34. *Istoria literaturii române.* Vol. I. Ediția a II-a revăzută. 1400 – 1700. București, Editura Academiei R.S.România, 1970, 730 p.
35. *Istoria literaturii române.* Vol. II. De la Școala Ardeleană la Junimea. București, Editura Academiei R.S.România, 1968, 839 p.
36. *Istoria României.* Vol. II – III. București, Editura Academiei R.S.R., /1962/; 1964. Vol. II, 1158 p.; Vol. III, 1259 p.
37. **IVAȘCU, G.** *Istoria literaturii române.* Vol. I. București, Editura științifică, 1969, 631 p.
38. **LĂZĂRICIU, IOAN.** *Istoria literaturii române.* Ed. a II-a. Sibiu, Tiparul și editura lui W. Krafft, 1892, 148 p.
39. **LOVINESCU, EUGEN.** *Istoria civilizației române.* Ediție, studiu introductiv și note de Z. Ornea. București, Editura științifică, 1972.
40. **METEȘ, ȘTEFAN.** *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX.* (Cercetare de demografie istorică). București, Editura științifică, 1971.

41. POPA, TRAIAN. *Monografia orașului Târgu-Mureș*. Târgu-Mureș, 1932, 322 p.
42. PRODAN, DAVID. *Supplex Libellus Valachorum*. Ediție nouă, refăcută, București, Editura științifică, 1967, 536 p.
43. PUȘCARIU, SEXTIL. *Istoria literaturii române*. Epoca veche. Sibiu, Editura Kraft și Drotleff, 1930, 217 p.

III. LUCRĂRI SPECIALE

A. Cărți

44. ANTAL, D. *Schituri și mănăstiri din protopopiatul Reghinului*. În: *Revista Teologică*, 16, nr. 4, apr. 1926, p. 91 – 98.
45. BARBU, EUGEN. *Biblioteca Universității*. Regele Ferdinand I din Cluj. Cluj, Tip. „Cartea Românească”, 1935, 148 p.
46. BUNEA, AUGUSTIN. *Episcopii Petru Pavel Aaron și Dionisie Novacovici sau istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764*. Blaj, Tipografia seminarului, 1902, 498 p.
47. CRĂCIUN, IOACHIM. *Cartea românească în decursul veacurilor* (Conferință ținută la extensiunea universitară din Cluj în ziua de 16 aprilie 1937). Cluj, Tipografia Eparhiei Ortodoxe Române, 1937, 30 p.
48. DIMA-DRĂGAN, CORNELIU. *Ex.Libris*. București, Editura Litera, 1973, 399 p.
49. IARCU, DIMITRIE. *Bibliografia Chronologica română sau Catalogu general de cărțile române*. 1550 – 1873. București, Imprimeria statului, 1873, 162 p.

50. IONNIȚIU, NICOLAE TH., *Istoria editurii românești*. București, „Cartea Românească” /1935/, 255 p.
51. IORGA, NICOLAE. *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*. Vol. I – II. București, 1929 – 1932, Vol. I, 432 p., Vol. II, 493 p.
52. LUPEANU-MELIN, AL. *Xilografii de la Blaj*, 1750 – 1800. Blaj, Tipografia Seminarului, 1929, 24 p. + 18 plachete
53. METEȘ, ȘTEFAN. *Relațiile bisericii românești ortodoxe din Ardeal cu principatele române în veacul al XVIII-lea*. Sibiu, 1928, 80 p.
54. NICOLA E. *Biserica ortodoxă română, una și aceeași în toate timpurile*. Sibiu. Mitropolia Ardealului, 1968, 331 p.
55. NICOARĂ, EUGEN și NETEA, VASILE. *Figuri mureșene*. Târgu-Mureș, Progres și cultură, 1933, 80 p.
56. PĂCURARIU, MIRCEA. *Legăturile Bisericii Ortodoxe din Transilvania cu Țara Românească și Moldova în secolele XVI – XVIII*. Sibiu, 1968, 204 p. + 14 file cu figuri.
57. POP, DARIU. *Mărturii strămoșești*. Note paleografice pe margini de cărți bisericești sătmărene. Satu Mare, 1938, 158 p.
58. POPA, TRAIAN. *Începutul școlii românești în vechiul scaun al Mureșului*. / Conferință ținută la adunarea generală a învățătorilor din județul Mureș/. Târgu-Mureș f.a.
59. POPP, VASILIE. *Disertație despre tipografiile românești în Transilvania și învecinatele țări de la începutul lor până la vremile noastre*. Sibiu, Gheorghe de Closius 1838, 100 p.
60. *Profiluri mureșene*. Vol. II. /Kovácsnai Sándor/. Tg. Mureș, 1973, 287 p.

61. SULICĂ, NICOLAE. *O nouă publicație românească din secolul al XVI-lea: Liturghierul diaconului Coresi tipărit la Brașov în 1750*. Târgu-Mureș, 1927, 16 p.
62. TOMESCU, MIRCEA. *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*. București, Editura științifică, 1968, 216 p. cu fig.
63. VOILEANU, MATEI. *Contribuțiune la istoria bisericească din Ardeal*. Sibiu, 1928, 184 p.

B. Studii și articole

64. AVRAM, MIRCEA. *Cartea românească manuscrisă*. Biblioteca „Astra” Sibiu. Sibiu, 1970, 77 p.
65. BARIȚIU, GEORGE. *Prima tipografie în Transilvania și primele cărți românești*. Annalele, 1880, p. 118 – 124.
66. BIANU, IOAN. *Academia Română și biblioteca ei*. În „Boabe de grâu”, 1, nr. 1, martie 1930, p. 1.
67. BEJU, IOAN N. *Contribuții la Bibliografia românească veche*. Cărți vechi românești din Biblioteca Mitropoliei Sibiu. În „Mitropolia Ardealului”, 12, nr. 1/3, ian.- mart. 1967, p. 82 – 89.
68. BEJU, IOAN N. *Tipărituri românești vechi necunoscute*. În „Mitropolia Ardealului”, 9, nr. 1/2, ian. – febr. 1964, p. 67 – 72.
69. BOGDAN-DUICĂ, G. *Circulația cărților bisericești*. În „Telegraful Român”, 81, nr. 77, 1933, p. 2 – 4.
70. BOGDAN-DUICĂ. *Prețuri de cărți*. În „Transilvania”, 59, 1928, p. 824 – 825.
71. CORAVU, D. *Aspecte ale activității de tipărire și răspândire a cărților bisericești românești în Transilvania, Muntenia și Moldova în secolul al*

- XVIII-lea*. În „Biserica Ortodoxă Română”, 85, nr. 11/12, p. 1218 – 1228.
72. **CORFUS, ILIE**. *Contribuții la Bibliografia românească veche*. În „Revista istorică română”, 15, fasc. 4, 1945, p. 498 – 500.
73. **CRĂCIUN, IOACHIM**. *Cartea românească în Transilvania*. În „Scriptum”, nr. 1, 1943, p. 40 – 46.
74. **CRISTACHE-PANAIT, IOANA**. *Circulația în Moldova a cărții în limba română tipărită în secolul al XVIII-lea*. În „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, 48, nr. 5/6, mai – iun. 1972, p. 422.
75. **DRĂGANU, N.** *Cea mai veche carte Rakoczyană*. În „Anuarul Institutului de Istorie națională”, Cluj, vol. I 1921 – 1922, p. 161 – 263.
76. **DUȚU, ALEXANDRU**. *Însemnări despre rolul cărții în realizarea statului unitar național român*. În „Revista bibliotecilor”, 21, nr. 11, nov. 1968, p. 662 – 663.
77. **GEORGESCU, ION**. *Tipografia seminarului din Blaj*. În „Boabe de grâu”, 5, nr. 1, ian. 1934, p. 1 – 31.
78. **Ghibu, ONISIFOR**. *Din istoria literaturii didactice românești*. I. Bucoavnele; II. Abecedarele din Transilvania. În „Analele Academiei Române”, Memoriile Secțiunii literare, Tom. 38, nr. 3.
79. **GRECEANU, EUGENIA**. *Tipologia bisericilor de lemn din zona centrală a Transilvaniei*. Privire de ansamblu în urma inventarierii din 1962 – 1965. În „Monumente istorice. Studii și lucrări de restaurare”. București, C.S.C.A.S., Direcția monumentelor istorice, 1969, p. 27 – 71.
80. **HANGO**. *Cazania lui Varlaam*. În „Telegraful român”, nr. 135, 3/6 dec. 1902, p. 3

81. **JAKÓ SIGISMUND.** *Începuturile tipografiei din Blaj.* În „Sub semnul lui Clio. Omagiu Acad. Prof. Ștefan Pascu”. Cluj, 1974, p. 492 – 503.
82. **JAKÓ SIGISMUND.** *Legăturile bibliofile și științifice cu Muntenia ale lui Samuel Köleseri.* În „Revista bibliotecilor”, 25, nr. 6, ian. 1969, p. 372 – 375.
83. **LITIU, GHEORGHE.** *Contribuții la studiul circulației vechilor cărți bisericești.* În „Mitropolia Banatului”, 18, nr. 7/9, 1968, p. 461 – 472.
84. **LUPAȘ, I.** *Rolul tiparului în pregătirea unității naționale.* În „Almanahul Graficei Române”, 1931, p. 86 – 94 și Țara noastră, 11, nr. 32, 1932, p. 1 – 2.
85. **LUPEANU, MELIN.** *Biblioteca Centrală din Blaj.* În „Boabe de grâu”, 3, nr. 12, decembrie 1932, p. 613 – 626.
86. **MANOLACHE, MIHAI.** *Ideea conștiinței de neam în tipăriturile coresiene.* În „Biserica Ortodoxă Română”, 88, nr. 9/10, sept. – oct. 1970, p. 1076 – 1081.
87. **MARINESCU, A /TANASIE/ M/ARIAN/.** *Luteranismul, calvinismul și introducerea limbii române în bisericile din Ardeal.* În „Analele Academiei Române”, Seria II, Tom. XXIV, 1901/1902, Memoriile secțiunii istorice, p. 165 – 190.
88. **MIHAIL, PAUL.** *Circulația Cazaniei mitropolitului Varlaam în Biserica românească.* În „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, 33, nr. 10/12, 1957, p. 820 – 828.
89. **MIHAIL, PAUL.** *Știri noi privind circulația Cazaniei mitropolitului Varlaam.* În „Biserica Ortodoxă Română”, 82, nr. 3/4, 1964, p. 372 – 388.
90. **MOGA, ION.** *Contribuțiuni privitoare la tipărirea cărților bisericești în veacul XVIII pentru Românii din Transilvania și Ungaria.* În „Omagiul I.P.S.S. Dr.

- N. Bălan, Mitropolia Ardealului”, Sibiu, 1940, p. 584 – 593.
91. **MOLDOVAN, LIVIU.** *Despre proveniența în Biblioteca Academiei R.S. România a Psaltirei slavo-române de la 1577.* În „Studii și cercetări de documentare și bibliologie”, Vol. 8, nr. 4, dec. 1966, p. 515 – 517.
92. **MOLDOVAN, LIVIU.** *Preocupările academicienilor Ion Micu Moldovan și Ion Bianu pentru semnalarea și achiziționarea unor vechi tipărituri românești de pe valea superioară a Mureșului.* Comunicare susținută la sesiunea „Academia Română și Valea Mureșului”, 1973 (manuscris).
93. **MOLIN, VIRGIL.** *Tiparnița de la Râmnic, mijloc de luptă ortodoxă împotriva catolicismului din Transilvania (1705 – 1800).* În „Mitropolia Olteniei”, 12, nr. 7/8, iul. – aug. 1960, p. 458 – 475.
94. **NETEA, VASILE.** *Circulația „Cazaniei lui Varlaam” în Transilvania.* În „Revista muzeelor”, nr. 4, 1971, p. 333 – 336.
95. **NIȚU, VALERIU.** *Contribuție la valorificarea activității de bibliofil a lui Timotei Cipariu /1805 – 1887/.* În „Studii de istorie”, București, Ed. Academiei R.S. România, 1968, p. 65 – 93.
96. **PANAITESCU, P.P.** *Însemnări pe cărțile bisericești românești (greco-orientale) din Timișoara.* În „Revista Istorică”, 8, nr. 10/12, oct. – dec. 1922, p. 201 – 202.
97. **PÎCLĂȘAN, ZENOVIE.** *Tipografia din Blaj.* În „Boabe de grâu”, București, 5, nr. 2, febr. 1934, p. 105 – 108.
98. **POP, AUGUSTIN Z. N.,** *Bibliografia românească veche, operă de colaborare națională.* În „Studii și

- cercetări de bibliologie”, vol. III, Buc. 1960, p. 215 – 252.
99. POPA, A., *Biserici de lemn din Ardeal*. În „Anuarul Comisiei Monumentelor Istorice. Secția pentru Transilvania”, 1932 – 1938, vol. IV, p. 55 – 154.
100. POPA, ATANASIE. *Biserici vechi de lemn românești din Ardeal*. În „Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice. Secțiunea pentru Transilvania”, 1930 – 1931. Cluj, 1932, p. 161 – 314.
101. POPA , ATANASIE. *Copiști moldoveni din Transilvania în secolele XVII și XVIII*. În „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, 45, nr. 7/9, iul. – sept. 1969, p. 458 – 467.
102. POPTĂMAȘ, DIMITRIE. *Cartea românească veche în bibliotecile județului Mureș*. În „Steaua roșie”, Târgu-Mureș, 26, nr. 5110, 1 sept. 1974, p. 3.
103. POPTĂMAȘ, DIMITRIE. *Despre relațiile Academiei Române cu Biblioteca municipală din Târgu-Mureș*. Comunicare susținută cu prilejul sesiunii „Academia Română și Valea Mureșului” Târgu-Mureș, 1974. (Manuscris).
104. POPTĂMAȘ, DIMITRIE. *Iohannes Honterus*, 1493 – 1549. În „Vatra”, Târgu-Mureș, 3, nr. 10, 20 oct. 1973, p. 16.
105. POPTĂMAȘ, DIMITRIE. *O seamă de cărți*. În „Vatra”, Târgu-Mureș, 2, nr. 12, dec. 1972, p. 18.
106. STANCA, SEBASTIAN. *Cărți călătore*. În „Revista Teologică”, 25, nr. 1/2 ian, febr. 1935, p. 19 – 23.
107. STĂNILOAIE, D. *Uniaticismul din Transilvania, opera unei întreprinderi silnicii*. În „Biserica Ortodoxă Română”, 87, nr. 3/4 mart, apr., 1969, p. 355 – 398.
108. STOIDE, C. A. *Despre unele însemnări de pe Cazania lui Varlaam și de pe alte tipărituri vechi*

- românești*. În „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, 23, nr. 10/12, 1957, p. 835 – 840.
109. SULICĂ, NIC. *Contribuții la istoria vechimei elementului românesc și a circulației cărții românești în regiunile săcuizate*. În „Reînvierea”, Târgu-Mureș, 1, nr. 1, nov. 1937, p. 11 – 22 și nr. /2/, ian. – mart. 1938, p. 11 – 29.
110. ȘERBĂNESCU, NICULAIE. *La 300 de ani de la moartea mitropolitului Varlaam*. În „Biserica Ortodoxă Română”, 75, nr. 10, oct. 1957, p. 1012 – 1035.
111. THEODORESCU, BARBU. *Cartea veche românească 1508 – 1830*. În „Mitropolia Olteniei”, 11, nr. 9/12, 1959, p. 589 – 602.
112. THEODORESCU, BARBU. *Cartea românească de-a lungul secolelor*. Schiță. În „Studii și cercetări de Documentare și Bibliologie”, nr. 1, 1965, p. 45 – 57.
113. THEODORESCU, BARBU. *Circulația cărții bisericești de București 1508 – 1830*. În „Glasul bisericii”, 20, nr. 9/10, sept. – oct. 1961, p. 879 – 921.
114. THEODORESCU, BARBU. *Circulația vechii cărți bisericești. Contribuții la un catalog cumulativ*. În „Biserica Ortodoxă Română”, 79, nr. 1/2, 1961, p. 169 – 194.
115. TRITEANU, MIHAIL. *Date noi privind corespondența între Ion Micu Moldovan și Ioan Bianu*. În „Studia bibliologica”, Vol. III, 1969, p. 651 – 716.
116. VERESS, ANDREI. *Tipografia românească din Buda*. În „Boabe de grâu”, 3, nr. 12, dec. 1932, p. 593 – 612.
117. VERESS ENDRE. *Erdélyi és magyarországi régi oláh könyvek és nyomtatványok*. /Cu 10 reproduceri/. În „Erdélyi Múzeum”, Kolozsvár, 5, vol. 27, p. 313 – 383.

118. **VERESS ENDRE**, *Erdélyi régi oláh könyvek (1544 – 1711)* /Cu 10 reproduceri/. În „Erdélyi Muzeum”, Kolozsvár, 5, vol. 27, p. 142 – 176.
119. **VORNICESCU, NESTOR**. *Cazaniile noastre*. În „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, 37, nr.3/4, mart. – apr. 1961, p. 181 – 182.

ANEXE

A román küldöttség által Mártius 18-án 1850. Ő Felségéhez bé nyújtott Petíció a következő

Felséges Urunk!

El mult már esztendeje miolta a Császárság minden részeiben lakó hiv román nemzet igazságos és korhoz illő kívánatait Petítioba foglalva a tisztelettel alol irt küldöttség által Felséged kezeibe reménytelve át nyújtotta. Ezen elsöt több kérelmek követik részint az egyes, részint a részletes küldöttség által, de melyek lényekre nézt ugyan egy tartalmuak voltak, 's mellözve azon legfelsőbb biztatást, mi szerint kéréseink a nem meg elégedésére fognak ellátatni, a hiv román nemzet hosszas ideig táplált legforróbb kívánatainak meg hallgattatása és telyesítésével még most is egy el mulva valamint századok előtt hiába ketsegteti magát, - azon nemzet melyet – át forgatva az egész történetét, - a hivtelenségnek és elszakadásnak szennye sehul nem terhel – azon nemzet mely a trón föntartásáért a Scászári sereg mellett saját kölcségén harcolni önként leg előbb ajánlkozott és ritka áldozattal egyedül folytatván datzára a leg nagyobb vagyon és vér veszteségnek példátlan kitartással győzelmesen és dicsőségesen egész végig folytatta, azon nemzet végre mely mindent a császárjáért fel áldozott, most nem csak hogy árdemeinek és hivségének elismerésit a trón magosságából nem nyerheti meg, - hanem a kiterjedt Osztrák nagy birodalomnak minden népei közül az az egy a mely előbbeni más nemzeteknek alárendelt helyzetébe méltánylat nélkül sinlödik, az az egy, mely a polgár háború bé végezte után is, melyre ő is nevezetes bé folyással volt, mág busul és sóhajt.

'S hogy ne busulna és sóhajtana ? anyagi jólléte tönkre tétetett, szülő földje hamu mágjával borittatott – fiai meg tizedeltettek, némely helységben a féerfi nem egészszer ki

irtatott, számtalan béna, árva és üzvegy hajlék nélkül az éhség és hideg által sanyargatott, oltári részint öszve romboltatott rászint meg szentségtelenítetott, papjai közül sokan le mézáróltattak, a leg jobb és legérdemesebb fiai kik csak egyedül lennének képesek ily kimonshatatlan inség és nyomorban valamennyire vigasztalni, ma az ohajtott béke helyre áltával hátra tolatnak, semmire méltatnak, meg vettetnek, üldöztetnek, és el záratnak?'s maga a nemzet ragadománya és csufja lett más nemzeteknek még a segítségével le győzött lázzadoknak is.

Felsőges Urunk! hogy ne szomorkodnék a hiv román nemzet? midön megkülönböztetett módon régi hivségeket és ragaszkodásokat, a közelebb mult időkben tettel bé bizonyították 's még is gyanusittatnak, 's bizalmatlansággal viseltetnek irántuk. Érdemekkel, melyet más nemzet elő mutatni nem tud, - törekedett azon egyen jogosságból melyet felséged birodalma népfajainak adott, más nemzetekkel egyenlön részesedhetni, de érdemei ha nem is tagadtatnak el, nem méltányoltatnak – és az egyenjogosság 's méltánylat csupán a román nemzet irányában nem léptetett életbe.

Igy jelenleg Erdélyben, azon helyen hol a leg régibb lakok románok, kik eleitől fogva mindég túl nyomo számmal léteztek, egy szász ország formáltatik a nélkül, hogy valaki velek meg értette volna, hogy lehet egy oly földön, mint p.o. Szászváros székhel csak 1400 szász és – 7000 román – vagy Szeredahelyszék hol 3000 szász – 14000 román – vagy Szász Sebes Székben hol 2800 szász's 12.000 román lakik az egyenjogosság elvével megedgyezhetőleg egy azász országot teremteni? Ilyen a Kolozsvári uj vidék is mely a magyarok javára alkottatott noha 3/4 része román, ugy láttszik mintha az árulást megjutalmaztatni 's a hivséget meg büntetni akarnák. – Igy a Bánátban 800.000 román a nemzet testétől elszakitva a Serb Vajdasághoz csatoltatván megint e régi el nyomói alá rendeltetik – nem különben a Nagy Váradi vidék is melynek

4/5 része román, magyar hivatalná alakították 's a hivatalnokok nagyobb részt éppen mint Erdélyben oly egyénekből állók, kik a forradalomban részt vettek, kiknek a románok elleni gyűlölségek ismeretes. – Igy van a többi – ez előtt Erdélyhez tartozó vármegyékben is. –

Tehát a leg régibb néptörsök – azon néptörsök, mely – mely mint soha figyelem nélkül nem hagyhatunk – nem ö telepedett a közte 's kivüle lakó nemzetek közé, hanem ellenkezőleg, ezek mint később bé vándorlottak vegyültek és telepedtek a románok közzé – mely minek utánna a bűnén kívül reá nehezedett rablánczot századokon keresztül békességesen hordozta, 's a trón fentartásábani harcokban minden lehetöt mennyit egy nemzettől várni lehetett, megtett, hogy Felségedtől felszabadítását megérdemelhesse, hát ezen néptörsök még ma is az egyenjogossal bíró osztrák honban régi elnyomóinak ajándékul adassék sött még azoknak kik a fegyvert Felséged ellen emelni nem borzadtak?

Hogyne szomorkidnának tehát a románok ? ha meg fontoljuk továbbá a Német nyelvnek a legalsóbb hivatalokban is oly hirteleni bé hozatalát, mint még a magyarok se tettek – mivel ök e tekintetbe leg alább bizonyos határ időt nem szabtak és azon nevezetes és felette szembe tűnő állapotot, miszerint mint p.o. Erdélyben az ország ideiglenes felosztása alkalmával gondoskodva van arról is, hogy azon vidékek, melyek a három idegen nemzetek közzül egyikének sem bélyegeztettek el, tehát a románoknak szántak elkülönítve, - közbe vetvén egy szász, vagy magyar vidéket egymástól távol essenek: nem lehet a fájdalom telyes érzeményét elhalgatni, midön ez által is egy illy nemes és nem csak ártatlan, de érdemtelyes nemzet elő haladása és virágzása, - régi ellenségeik által kiknek a románok számbeli tulnyomósága miatt gyarapodási vágyuk meg hiusított, - mindig akadályoztatni fog. –

Felséges Urunk ! ez ma a sorsa azon nemzetnek, mely a trón érdekéért 's egy jobb jövendő meg érdemelhetőséért magát

feláldozta ! azok kik erősítik, hogy a román népnek az Urbarialis terhektől felszabadítás által elégtételt 's egyebet semmit sem kívánna 's békeességben lenne ha a papák és tribunok nem bujtogatnak – csalódnak, - néha tudatlanságból, gyakrabban azon nézetből, hogy azbelőljárók is Felsőged tanácsosai előtt éppen azon férfiakat kik a Dinastia érdekében a népet az utolsó két év kétes pontjaiban vezérelték, 's csatákba vezették, gyanusítva háttérbe szorítottassák, a népet pedig a politicalai jogok élvezhetésére képtelennek nyilváníthatassák. A háboru bevégzése olta ezen fondorkodó gyanusítások következtében több román papot 's nép vezetőt fogtak el, de a legszorosabb vizsgálat után sem találtak bujtogatóra, mert e nincs a románok között. Nem szükség hogy valaki a népet a békétlenségre figyelmeztesse, mert ez, midőn régi elnyomóit 's még olyakat is kik a forradalomban compromittalva vannak – felették ismét uralkodni, - nemzeti hivatalnokait 's nyelvét mely Erdélyben commandirozó Puchner alatt létezett – száműzve lenni, - érdem telyes férfiak kik a trón érdekében a népet vezérelték ma meg vettetni, gyanusíttatni – üldöztetni, - továbbá hogy más nemzetek ismét előjoggal bírnak, 's noha sokkal kevesebbet szenvedtek, nagy mennyiségű pénz adományban 's más segedelmezésekben részeltetnek míg a románok ki mondhatatlan szenvedéseikkel senki sem gondol, - 's az ezt mind átláthatni valóban nincs szüksége a román népnek egyébre csak tiszta szemekre. Hogy a nép öntudatra jött annak a közelebbi múlt években elvitázhatatlan tanuit adta, de éppen azért mert átlátta sorsát, szerentsétlen, vigasztalhatatlan és kielégítellennek érzi magát. Ezen szomorú igazságot kéntelenek vagyunk a kormány érdekében Felsőged trónja előtt ki nyilatkoztatnunk, még csak Felsőged Császári szava, mely a románok előtt szent, nyújthat a nemzetnek reménységárt.

Ezen császári szóra támaszkodva és küldöttei által szorgalmazva, s román nemzetnek leghivebb telyhatalmu küldöttei ismét felsőged trónja előtt azon alázatos könyörgéssel

jelentek meg: Méltóztat Felséged a leghivebb román nemzet feszültségét 's kétséges létét megtekintve a román nemzet állapotját minél hamarabb kegyes patense által elhatározni. Béts Mártius 11-én 850.

Felségednek

a leghivebb alatvalói, a román nemzet telyhatalmu küldötjei

Timotheus Cipariu & 850 az az 17-én.

Ö Felsége a következő feletet kegyelmeskedett adni:

Biztositom önöket, hogy a román nemzetnek, mely annyit tett, méltányos kívánatát bizonyosan telyesitendem – ministeri tanácsom által a felett egy előterjesztvényt fogok felterjesztetni 's önök bizonyosok lehetnek, hogy a nemzet ki fog elégítettetni.

În traducere:

Petiția înaintată la 18 martie 1850 Maiestății Sale de către delegația română este următoarea:

S i r e

A trecut deja un an de când credincioasa națiune română locuitoare în toate părțile imperiului, cuprinzându-și în petiție dorințele sale juste și adecvate epocii, le-a predat plină de speranță în mâinile Maiestății Voastre, prin delegația semnată mai jos. Această primă petiție a fost urmată de mai multe altele, în parte prin delegația unică, în parte prin delegații speciale, dar care în principiu au avut același cuprins și trecând peste cea asigurare supremă conform căreia cererile noastre vor fi rezolvate spre mulțumirea națiunei, credincioasa națiune română și acum după un an ca și cu veacuri în urmă, degeaba se amăgește cu ascultarea și împlinirea dorințelor sale fiebinți vreme îndelungată alimentate, cea națiune pe care, răsfoind toată istoria, n-o apasă necredința și dezbinarea - cea națiune care pentru menținerea tronului s-a oferit cea dintâi să lupte pe

cheltuială proprie alături de trupele imperiale, continuând singură cu sacrificii fără pereche, cu pierderile cele mai mari de vieți și sânge, rezistând până la urmă victorios și glorios, acea națiune în fine care a sacrificat totul pentru împăratul său, acum nu numai că nu-și poate câștiga din înălțimea tronului, recunoașterea meritelor și a credinței sale, ci dintre toate popoarele întinsului imperiu austriac aceasta este singura care lăncezește fără considerație în locul altor națiuni supuse, aceasta este singura care și după sfârșitul războiului civil asupra căruia și ea a avut o influență hotărâtoare, se întristează și oftează.

Și cum să nu se întristeze și să nu ofteze? Bunăstarea materială i-a fost distrusă, pământul său natal a fost acoperit cu rug de cenușe, fiii ei au fost decimați, în unele localități bărbații au fost exterminați cu totul, nenumărați schilavi, orfani și văduve se chinuiesc fără acoperiș în foamete și frig, altarele sale au fost în parte distruse, în parte pângărite: dintre preoții ei mulți au fost măcelăriți, fiii ei cei mai buni și cei mai vrednici, care numai ei ar fi în stare să-i mângâie cât de cât în asemenea sărăcie și mizerie nespuse de mare, astăzi la restabilirea păcii dorite sunt împinși înapoi, sunt considerați nedemni, disprețuiți, persecutați și arestați, și însăși națiunea a devenit prada și batjocura altor națiuni chiar și a acelor răsculate și învinse cu ajutorul ei.

Sire, cum să nu se întristeze credincioasa națiune română, care și-a dovedit cu fapte în mod deosebit, în trecutul apropiat, credința și atașamentul vechi și totuși suntem suspecți și se poartă cu neîncredere față de noi.

Cu merite pe care altă națiune nu poate să le arate s-a străduit să se împărtășească de egalitatea în drepturi pe care Maiestatea Voastră a acordat-o popoarelor din monarhie, dar deși nu i se neagă meritele, ele nu sunt luate în considerare, iar egalitatea în drepturi și echitatea numai față de națiunea română n-au fost aplicate.

Astfel, în Ardeal în locul unde cei mai vechi locuitori sunt români, care de la început totdeauna au fost în număr preponderent se conturează o țară săsească, fără ca cineva să le fi explicat că pe un asemenea pământ, ca de exemplu, scaunul Orăștie unde locuiesc numai 1400 sași și 7000 români, sau scaunul Mercurea, unde sunt numai 3000 de sași și 14000 români, sau în scaunul Sebeș, unde locuiesc 2800 sași și 12000 români, cum se poate înființa în concordanță cu principiul egalității în drepturi o țară săsească? Tot așa este și noua regiune a Clujului, care s-a înființat pentru națiunea maghiară, cu toate că 3/4 este românească, se pare ca și cum ar fi vrut să răsplătească din trupul națiunii 800.000 de români și alipindu-i la Voivodina sârbească, ei au fost destinați din nou vechilor opresari – nu altminteri este nici regiunea Oradiei, care 3/4 este românească, unde se organizează un oficiu maghiar, iar funcționarii în cea mai mare parte, chiar ca în Ardeal, sunt recrutați din elemente care au luat parte la revoluție și a căror ură împotriva românilor este cunoscută. Tot astfel este și în celelalte comitate care au aparținut mai înainte de Ardeal.

Așadar, cele mai vechi seminții, acele seminții pe care niciodată nu le putem omite fără a le lua în considerație, nu ele s-au așezat în mijlocul națiunilor care locuiau împrejur; ci dimpotrivă toți aceștia au imigrat mai târziu și s-au așezat între români – care după ce au suportat pașnic în decursul secolelor cătușele căzute greu și fără vină asupra sa, iar în războaiele pentru menținerea tronului a făcut tot posibilul cât se putea aștepta de la o națiune pentru a merita de la Maiestatea Voastră eliberarea sa, chiar și astăzi în țara austriacă cu egalitate în drepturi aceste seminții să fie date în dar vechilor opresori și chiar acelor care nu s-au înfiorat a ridica arma împotriva Maiestății Voastre?

Cum să nu se întristeze deci românii? dacă ținem seama mai departe de introducerea subită a limbii germane până și în cele de mai jos oficii, ceea ce nici ungurii n-au făcut-o,

deoarece ei în această privință n-au fixat un anumit termen, și acea situație memorabilă, după care de exemplu în Ardeal cu ocazia împărțirii provizorii a țării s-au gândit și la aceea că regiunile care dintre cele trei națiuni streine n-au fost date nici uneia, le-au destinat românilor separându-i, așezând între ei o regiune săsească sau ungurească, pentru a cădea departe unii de alții: nu putem trece cu tăcere simțământul durerii, în timp ce și prin aceasta înaintarea și înflorirea unei națiuni atât de nobilă și numai nevinovată, dar plină de merite va fi întotdeauna împiedecată de vechii săi dușmani, a căror dorință de sporire a fost zădărnicită de preponderența numerică a românilor.

Sire, aceasta este soarta și astăzi a acelei națiuni, care s-a sacrificat în interesul tronului și pentru a merita un viitor mai bun! aceia care afirmă că națiunii române i s-a dat satisfacție prin eliberarea sa de sub sarcinile urbaniale și nimic altceva n-ar dori, și că ar rămâne în pace, dacă popii și tribunii nu i-ar agita, se înșeală – uneori din neștiință, mai frecvent din considerentul ca înaintea superiorilor și a consilierilor Maiestății Voastre, chiar pe acei bărbați care în interesul dinastiei au călăuzit poporul și l-au condus în lupte, să-i poată pune pe planul al doilea, suspectându-i, iar pe popor să-l poată declara incapabil de beneficierea drepturilor politice. De la sfârșitul războiului încoace ca urmare a acestor suspectări intrigante au fost arestați mai mulți popi și tribuni români, dar nici după cercetările cele mai drastice n-au găsit agitatori fiindcă aceștia nu există între români. Nu-i nevoie ca cineva să îndemne poporul spre nemulțumire, deoarece până când vechii opresori și aceia care s-au compromis în revoluție din nou domnesc asupra lui, funcționarii și limba sa națională, care a existat în Ardeal sub comandantul Puchner, este persecutată, bărbații săi plini de merite, care au condus poporul în interesul tronului, azi sunt disprețuiți și suspectați, când vede că națiunea sa este fărâmițată, mai departe că alte națiuni beneficiază din nou de privilegiile care cu toate că au suferit cu mult mai puțin s-

au împărtășit de mari donații de bani și de alte ajutoare, în timp ce nimeni nu se giulește la nespusele suferințe ale românilor etc., pentru a le vedea toate acestea, poporul român n-are nevoie decât de ochi deschiși. Că poporul în ultimii ani a devenit conștient de sine, a dat dovezi de netăgăduit, dar chiar fiindcă își vede soarta sa se simte nenorocit, nemângâiat și nemulțumit. Acest trist adevăr suntem siliți a-l declara în interesul guvernului în fața tronului Maiestății Voastre, căci numai cuvântul imperial al Maiestății Voastre, care înaintea românilor este sfânt, mai poate să-i dea națiunii o rază de speranță.

Bazându-se pe acest cuvânt imperial și solicitați de delegații lor, delegații cei mai credincioși cu depline puteri ai națiunii române s-au prezentat din nou în fața tronului Maiestății Voastre cu cererea supusă să binevoiască Maiestatea Voastră a privi tensiunea și existența deznădăduită a celei mai credincioase națiuni române și a decide cât mai repede asupra stării națiunii române printr-o milostivă patentă. Viena la 11 martie 1850.

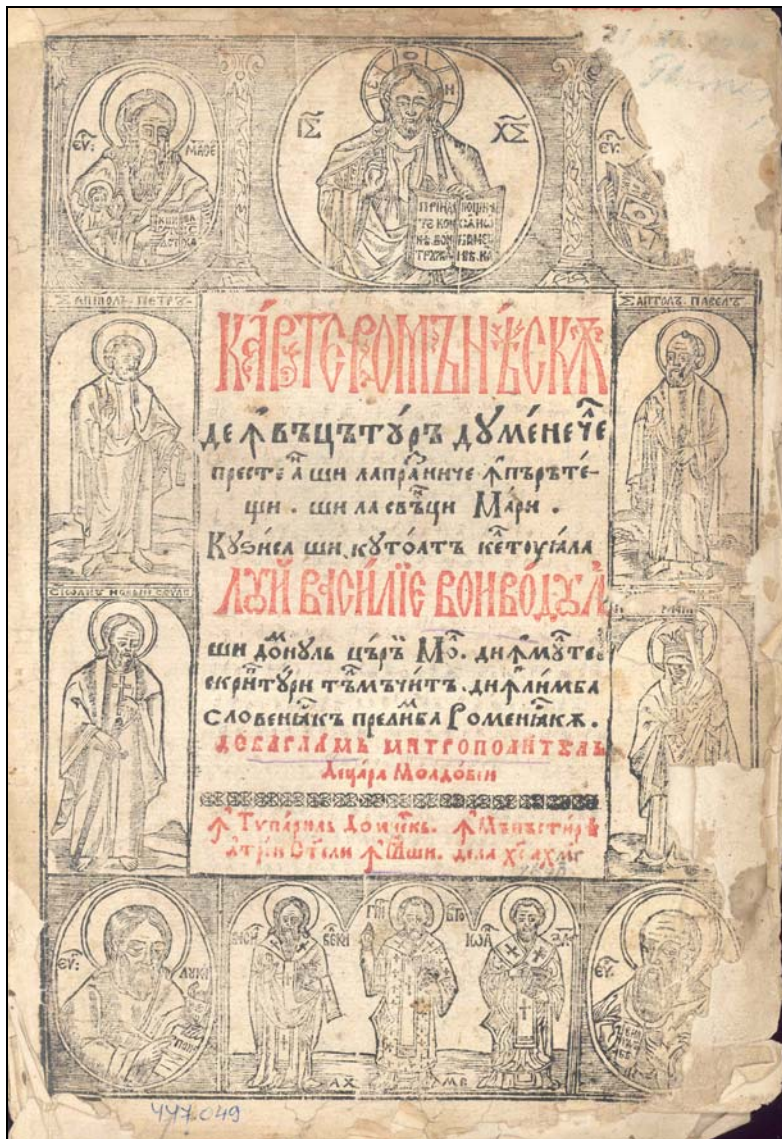
Supușii cei mai umiliți ai Maiestății Voastre, delegații cu puteri depline ai națiunii române.

Timotei Cipariu et co 17

Maiestatea Sa a binevoit a da următorul răspuns:

Vă asigur că dorința echitabilă a națiunii române care a făcut atâtea, vom împlini-o cu siguranță. Prin consiliul meu de miniștri voi prezenta un proiect și dv. puteți fi siguri că națiunii i se va da satisfacție.

ILUSTRĂȚII

Carte românească de învățătură..., Iași, 1643

Л.

ШНЛВЛМЖШУЛЪ ЕУЛІА ДНЛДКА.

гла . 72 .

ЛѠПТЬСѢУН ШННОЛЖ ДЕКЛПЕТЕ:

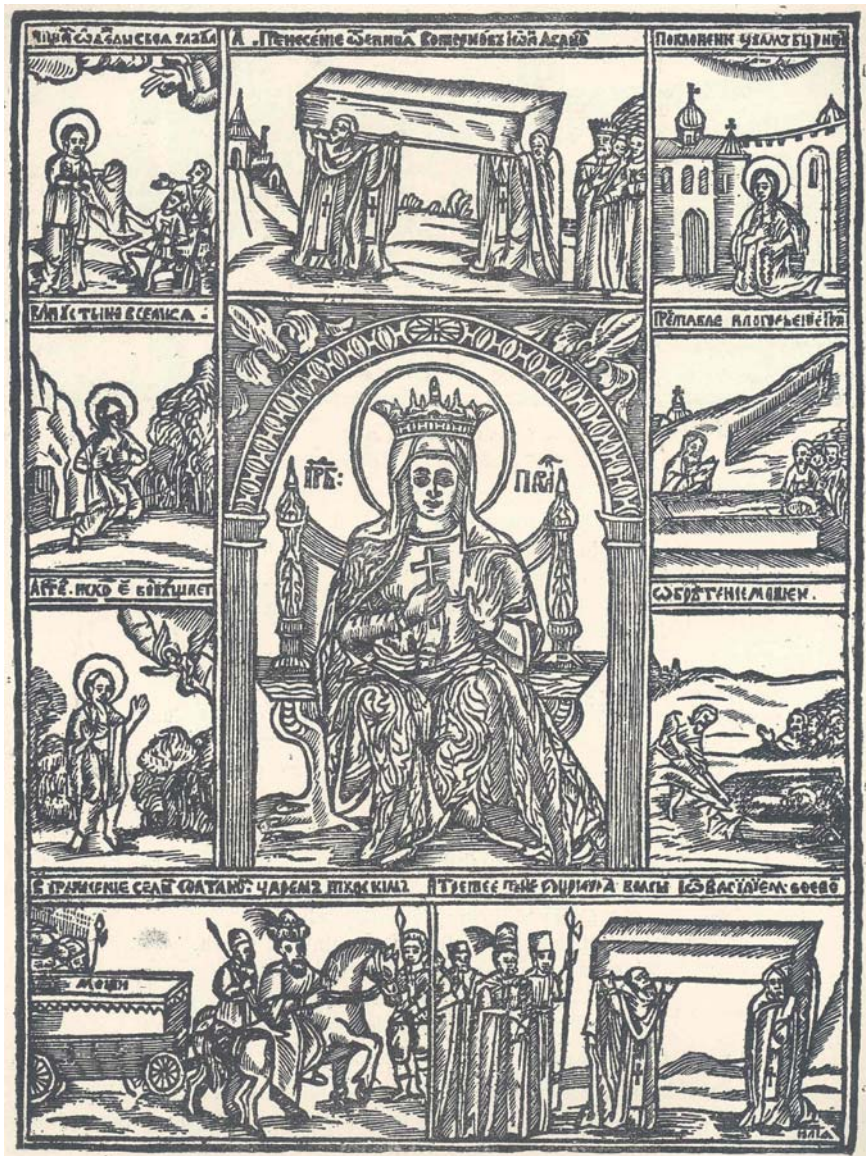
НСЕ ДОМНЪ ПНДА АУТА .
ДОН ѠЛМЕНИ ЛТРАРЖ
ЛБЕСЪРЕКЖ СЪСЪРОАЦЕ .
ОУНДА ФАРНЕСЪ , ІАРЖ
ЛЛТ ОУЛВАМЖШЬ . ДЕТН
ФАРНЕСЪ СТЖТОУ , ШНЛШЛ СЪРДГЛ
ЛТРДІННЕ . ДОЛНЕ ДАДЦІЕЛАДДАЖ .
КЪНДЪ СЖМТЪ КАЛЛЦН ѠЛМЕНИ .

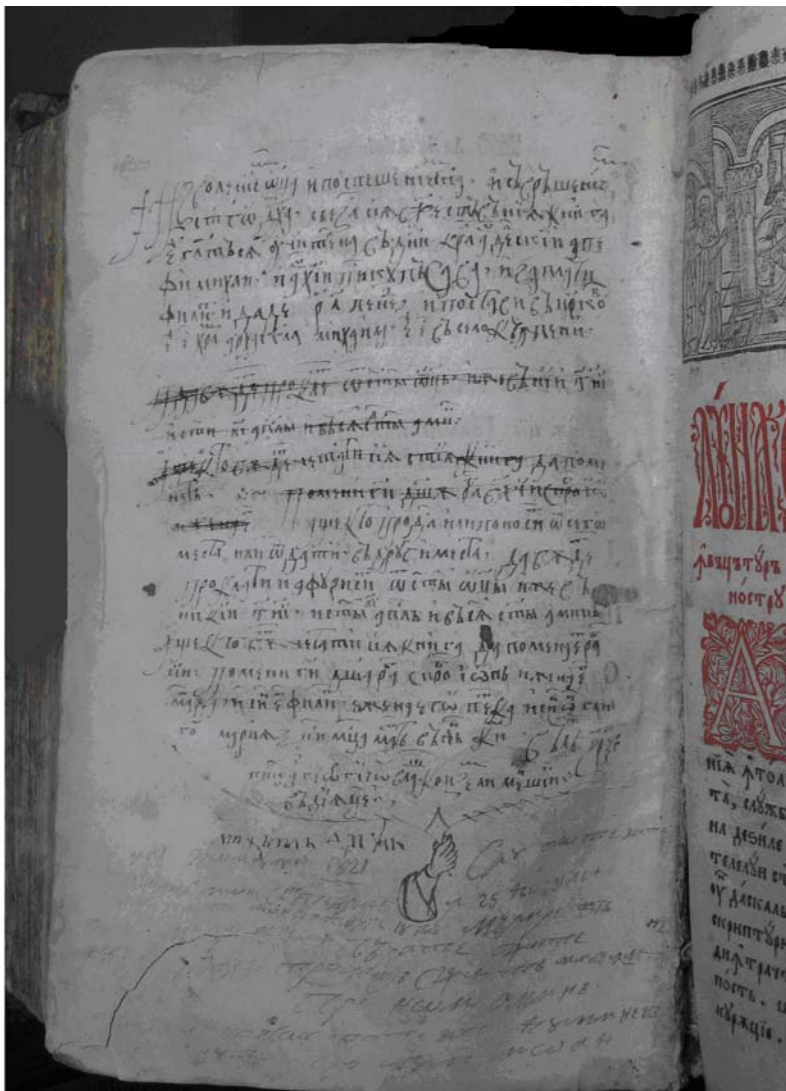
Л

ЛЛОКН

Pagină din Carte românească de învățătură..., Iași, 1643

Gravură din Carte românească de învățătură...
 reprezentând pe Sf. Paraschiva

Act de danie din *Carte românească de învățătură...*,
Iasi, 1643

Н О У Л Ъ
Т Е С Т А М Е Н Т Ъ

сѣд,

А П К Л Я К Ъ, А Х А Е Ц К Ъ Н О У Ф.

А Л Ъ И І С Х С Д О М Н Ъ Л Ъ И Н О И Т Р Ъ.

И з в о д и т ѣ к ѡ м а р е С о к о т и н ц ѣ, д ѣ и
и з в о д ѣ Г р е ц к ѡ, ш и С л о в е н с к ѡ, п р и
Л и м е ж Р ѡ м а н с к ѡ, К ѡ Л ѡ и м н а р а ш и
п о р ѡ н с к а, д ѣ и п р ѡ в ѣ ж к ѡ т ѡ а т ж к е л т ѡ б и л а,
А м е р и ѣ и с ѣ л е.

Г Е О Р Г І О Р А К О Ч И

К Р А Ю Л Ъ.

А р д ѣ л ѡ л ѡ и, и п р ѡ л.

Т ѡ п р и н ѣ с е л ѡ А т р ѡ А м е р и ѣ и с ѣ л е

Т ѡ п о г р а ф і е, Д и н т ѣ ю н ѡ в ѡ,

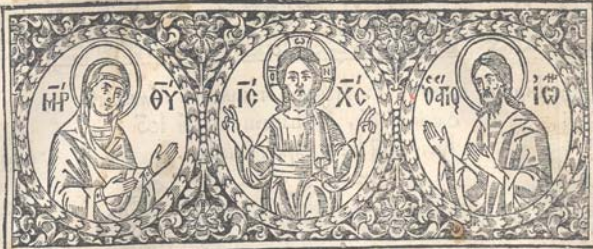
А А р д ѣ л ѡ л ѡ и т ѣ т ѣ,

Б Е Л Г Р А Д Ѣ Л И.

А н ѣ и, д ѣ л а А т р ѡ п а р ѣ д ѡ н ѡ л ѡ и ш и м ѣ т ѡ б ѣ н т ѡ
р ѡ л ѡ и н о и т р ѡ І С Х С. А Х М И.

604. 708 А л ѡ н а л ѡ и Г е н ѡ в а р і ѡ, к

Noul Testament, Alba-Iulia, 1648

СФНТА ШН ДМНЕЗЕЙСКА

ЕВАНГЕЛИЕ

КѸ ВОЛ ПРѢ ДМНИАТВАЙ, ШН АПЦА
ТВАЙ ДМН, ШН СЪЗЛАДНОРИ
АГОЛТЦАРА РЪМЗНЦКА, ІС

КѸСТАДИНЪ Б: ВОСАД.

ШН КѸ ПОРЪКА ПЪРЪТЪОРИАДЪ ПРАВОСЛАВІЕН
ПРѢ СФЦЦИТЪ **КѸ ФЛОДИЕ** МЯКОПОЛНТЪ
АГОЛТЕН ЦЪРН РЪМЗНЦКА, ШН
СЪЗАРХЪ ПЛАИРИАШЪ:

А КѸМЪ АДОЛШЪ ТЪПЪРНТЪ ШН АГОРДШЕН
ТЪ МАИ КѸ МЪЛТЪ НЕВОНИЦЪ.

А СФНТА МХИТИНИ А СНАТВАИ.

А А АНУА ДЕЛА СПЕИНА АМІН, АМТЪ.

ДЕ СМЕРИТЪА А ПРѢ СРМОНАХИ
АНДІАМЕ ІВРЪИДЪВ.

312, 838

Evanghelie, Snagov, 1697

СФІТАШИДМНІЗВІАСКА

ЕВАНГЕЛІЕ

Іако сазъ Туперитъ анъмъ іако силе прѣ
анъца іако анъ дмнѣ, ши ѡбачдѣн
чомъ анъ оагѣ. 11. *Слѣдъ за тѣмъ*

М В К Я Ю

Іако оуца бо оубо.

ѡ багвеніа ши кѡ трѡицѣ кетѡ ала пѣ
трѡицѣ православіи прѣ сфитѣнѣнѣ

КѢ ПЕ ФѢ И Т А

Дѣла свѣта.

Митрополитѣ анъ оагѣ Царѣ Румѣ
нѣскѣ ши бѣ архѣ палеонаше.

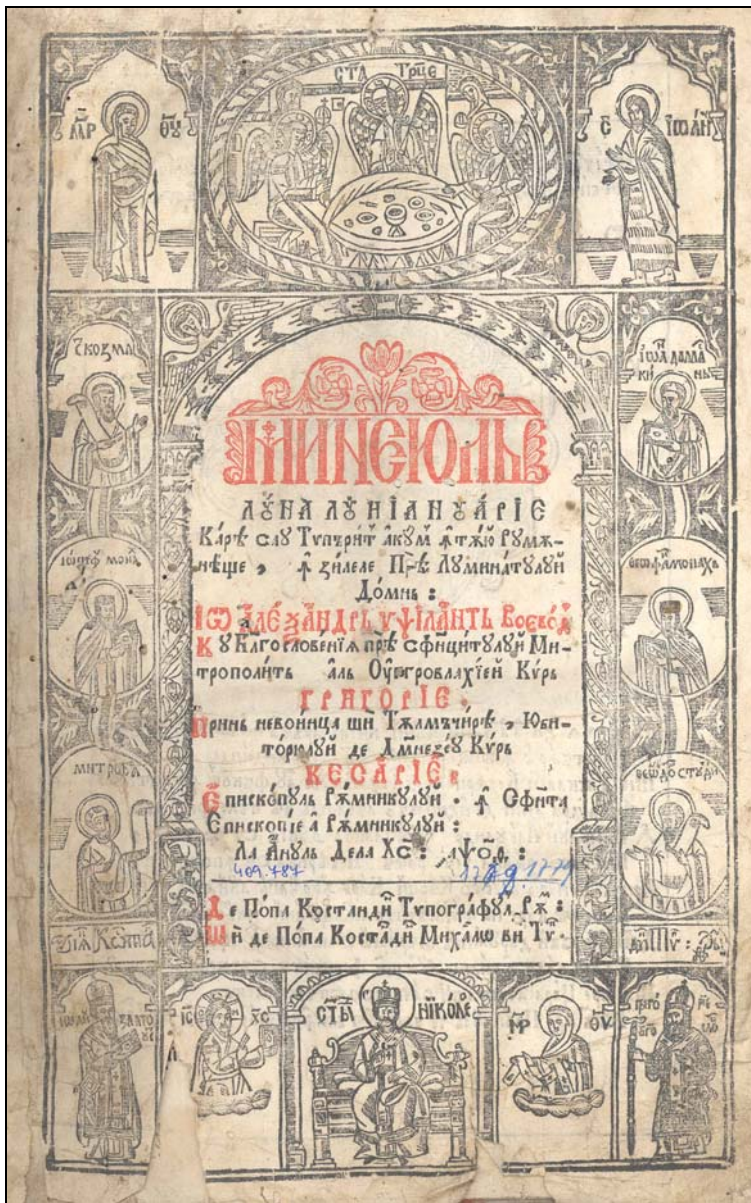
Іако мѣ прѣдѣстѣши кѣнѣ Туперитѣ ши анъ
доинѣ, іако склѣнѣнѣ доминѣ іако бѣнѣ
рѣцѣ іако Тупографѣ Митрополіи.

Іако анъ оуца дѣла свѣта анъ оуца, аѣнѣ.

358.857

Де кѡ чѣрникѣ анъ трѣ Прѣшци,
Попа Стѣника, Іікшенѣ.

Evangelie, București, 1742

Minei, Râmnic, 1779

ELEMENTA
LINGUÆ
DACO-ROMANÆ,
SIVE
VALACHICÆ.
COMPOSITA

AB
SAMUELE KLEIN DE SZAD,
ORD. S. BASILII M. IN COLLEGIO GRÆCI
RITUS CATHOLICORUM VINDOBONENSI
AD S. BARBARAM EPHEMERIO:

LOCUPLETATA VERO, ET IN HUNC
ORDINEM REDACTA

A
GEORGIO GABRIELE SINKAI,
EJUSDEM ORDINIS, AA. LL. PHIL.
ET SS. TH. D.

57.523

VINDOBONÆ,

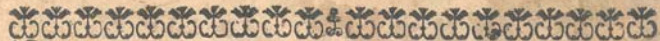
Typ. JOSEPHI NOB. DE KURZBÖCK.

M. DCC. LXXX.

Jacob Engelhart

*Elementa linguæ daco-romanae... [Ed. I],
Viena, 1780*

ПРОПОВЕДАНІЕ

С Л У

Л В Ъ Ц Ъ Т У Р И

Л А

Л Г Р О П Ч У Ъ Н Ъ О Ъ М Е Н Н И С О Р
М О Р Ц И .

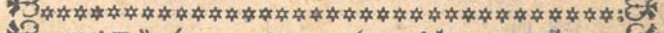
И҃сусъ дѣ Прѣштѣль Самоуль Клань дѣ Садѣ
Ф Ъ В Ъ Т Ъ .

704.998

КѢ ВЪНЪ ВОИЦА ЧѢЛШЪ МАИМАРЬ .

ТѢПЪРІТЪ СЛЪ Л Б Л Я Ж Ъ

КѢ ТѢПЪРІТЪ СЕМНАДЦАТИ . А П Д .

*Sonala de On. J. J. Elie Saiani
protopopul 74. cat in Cluj*

Samuil Micu. *Propovedanii...*, Blaj, 1784

215 787

Ѧ В З Ц Ч Т Ѣ Р У

С П Р Е

М Ё Щ Ё Ш Ѣ Г Ѣ Л М З Т З С З Р І Њ

КѢМЪ прѣѣе съ съ клоуаскъ шазле > саз
СЪМЖИЦА вѣѣрмелѣи челѣи дѣ мѣтасѣ?
ши вѣѣрмеле лѣсѣшъ кѣмъ съ съ грижѣ-
скѣ > ши кѣмъ съ съ оулитѣскѣ
фрѣгарюль ?

К А Р Е

Ѣхелѣнцѣи салѣ Домнѣлѣи Домнѣ Баронѣ

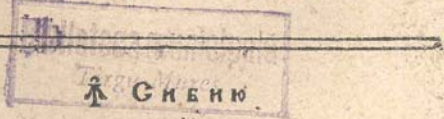
Ѧ

Б р Ѣ к ѣ т а л ь Г Ѣ б е р н а т о р Ѣ л ѣ и
Ц з р ѣ и Ѣ р д ѣ л Ѣ л ѣ и

ш л к н н з >

ш р ж д ѣ и т Ѣ л ь л ѣ ц а р а Ѣ р д ѣ л Ѣ л ѣ и к е с а
р ѡ К р з е с к Ѣ л ь Д и р ѣ к т о р ѣ а л ь
М з т з с з р ѣ и Г а л ѣ р а т и .

53.278

сѣѣ типѣрит лѣ Пѣт р Ѣ Б а р т ь .

Învățătură spre meșteșugul mătăsării, Sibiu, 1787

4699. 1789.

АДЪВЪРІАТЪ, ШІ ПРЪ ЛАГГА ФХКЪТА

ѠРЪИДУАЛЪ

ПЕНТЪ

АШЪЗАРЪ СЪРАЧІАЦЪРЪ

К А Р Ъ

А БЪНЪРІАЕ ГРОФЪЛЪНЪ КОЖКА

АКОХЪМІА

ЛА АНЪЛА АТОО САЪ ФХКЪТА,

Ш І

САЪ ДАУ АФАРЕ ДЕЛА АСЪШЪ ДНРЕГЪТОРІА АШЪ-

ЪВРІА; ПІРЕ АСЪМА КЪАРА АЪПЪ ПРЪАНЪАЦАТЕ ПОРЪНЪКЪ

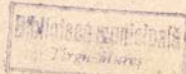
АПАРЪТЪСЪКЪ КЪЪМЪСЪКЪ САЪ ПЪАМЪХЪІТА АПЕ АМЪБА НЕМ
ЦАСЪКЪ, А АМЪБА КЪМЪНЪСЪКЪ.

54.530

САЪ ПІЛЪРІТА А СМЕІА КЪ СЛОБЕА АЪН ПЕТРЪ БАРЪА АА АНЪЛА АА
НЪАЪН АЪПА.

a. Specimeni in... vale...

O rânduială pentru așezarea săracilor, Sibiu, 1789

SUPPLEX LIBELLVS
VALACHORVM
TRANSSILVANIÆ

IVRA TRIBVS RECEPTIS NATIONIBVS COMMVNIA
POSTLIMINIO SIBI ADSERI
POSTVLANTIVM.

CVM NOTIS HISTORICO - CRITICIS
I. C. E.
CIVIS TRANSSILVANI.

54.337

CLAVDIOPOLI.

Sumptibus et Typis Martini Hochmeister, Caes. Reg. Dicast. Typographi & pr.
Bibliopolæ. - MDCXCXI.

Supplex Libellus Valachorum Transilvaniae...,
Cluj, 1791

A román küldöttség által, Mártius
18^{án} 850. Ö Felségéhez be nyújtott Peti-
tio a következő.

Felséges Urunk!

El mult már értendeje miolta a Csá-
szárság minden részében lako hív román
Nemzet igazságos és kevéz illő kívána-
sait Petitioba foglalva a tiptelittel alol
irt küldöttség által felségéd kezébe remeny-
telve át nyújtotta. Ezen elsöt több kérel-
mek követek rérint az egyes, rérint a
replites küldöttség által, de melyek lények-
re nirt ugyan egy tartalmuak voltak, s
mellörve azon legfelsőbb birtatást, mi sze-
rint kériséink a Nemzet meg elégedésére
fognak elláttatni; a hív román Nemzet
hofszaas ideig táplált leg forobb kívánatai-
nak meg halgattatása és teljesítésével meg

Facsimil manuscris din Supplex...

92..

Felségednek

a leghivobb alattvaloi, a Román Nemzet
telyhatalmu Küldötjei -

Timotheus Ciparin & S. as az 17^{em}

Ö Felsége a következő Felületet kezzel,
..mestkedet adni:

Biztositom önöket - hogy a Román Nemzet,
..nek, mely annyit tett, milyannyos kivána-
..tát bizonyosan teljesitendem. Minisperi
tanácsom által a felitt egy előterjesztvényt
Jogok fel terjesztetni, s önök bizonyosok
lehetnek - hogy a Nemzet ki Jogg alig ittetni.

Finalul manuscrisului din Supplex...

КАТЕ ФОЛОСИТОАСЕ ДЕ СЪРАСИ.

Деспьщитъ дѣтѣи пѣщи. Дмитръ кате,

ЧЕ ДННТЪЮ КЪ ПРОН ДЕ

дѣццѣтѣрѣ кѣтрѣ дѣховникъ.

АДОАΩ

Киноама Срътѣави Іоани Погтничѣави

ИГ А Г Р Е И

Срътѣави кѣтрѣ чѣл чѣ сѣ мѣвогдѣици.

Таличѣитѣ дни анмѣлѣ грегѣикѣ.

Аксѣ дѣтѣ авѣки Домниѣ дѣ Прѣ авминѣатѣави

дѣмѣави. Нотѣрѣ Іо АДСѣ АНДРѣ

КѣСТѣАНТИН МѣРѣЗЪ БОСВО

дѣни Порѣниѣ Прѣ Сръциѣи салѣ Курѣ

ДОСИѣИ дѣхѣтѣнѣковѣлѣ. Шѣ Митропол

тѣлѣ Агѣолѣтѣ ѣнѣгровѣлѣхѣи. Кѣ Аѣкѣрѣи

Илѣгѣовѣсѣнѣиѣ шѣи Кѣлѣтѣиѣлѣ салѣ шѣи Іѣнѣ

рѣитѣ Сръѣ фолюѣдѣлѣ чѣл дѣ ѣЩѣ.

Алѣанѣлѣ лѣчѣлѣ.

Дѣ Сѣганѣчѣ По. Тѣ.

Шѣ дѣ Анитѣрѣѣ. Петѣрѣовѣнѣ. Тѣ.

359. 131

Carte folositoare de suflet, [București], 1799

8313.

А В Ц Ъ Т Ъ Р Ъ

А Д Ё В З Р Ы Т З П Р Ё С К Ъ Р Т

А В Н Д Ё К А К О Л Л А

С Ф Р А Н Ц У Л У Й,

А Ъ П З

Ё Ж П Ё Р І Ё Н Ц І А

Ш Й Н С П Ы Т Ы Р Ы Л Ё Т Ъ Л Ё

М А Й Н О Я С .

54.321

К Ѡ Л Ѣ Ж ,

А К е с а р е в К р о л с к а п р и в и л е г і а т а Т у п о -
г р а ф і а а л ѡ й І ѡ а н н Б а р т .

1 8 0 3 .

Învățătură a vindecă boala șfrantului, Cluj, 1813

1804 оу 203 864 4600.

Лл. № м. 6318. 1804.

КЪВЪНТ ПЕ СКЪРТ *Агроб.*
ДЕ СПРЕ ОУ АТЪЙРЪ

**ВЪРСЯТУЛУЙ
ДЕВАКЪ.**

СПРЕ АТЪЙРЪ ЙНЙМІЙ,
ПЕНТЪ ТОЦІ ПЪРНЦІЙ ДІН АРДЪЛ.

АШЕЗАТ

Де

МІХАЙЛА НАІЩЕТТЕР

Сфѣтникъ де Сфѣтъ Свѣтлѣцій Прото-
мѣдникъ, ꙗ ма̀реле Прїнципѣл ал Ардѣ-
лѣлѣй, шн Дофторъ де рѣнъ ꙗ Сибїй.

54322 **СИБІЙ,**

ла ІЕФАНН БАСТ ꙗ Кесаръ Країкѣл прїналеїтѣл
Дикастерїалнѣкѣл Типограф.

1 8 0 4

*Cuvânt pe scurt despre ultiutul vărsatului de vacă,
Sibiu, 1804*

4 82198

ELEMENTA
LINGVÆ
DACO-ROMANÆ
SIVE
VALACHICÆ

EMENDATA, FACILITATA, ET IN MELIO-
REM ORDINEM REDACTA

PER

GEORGIUM SINKAY
DE EADEM,

AA. LL. Philosophiæ, & SS. Theologiæ Doctorem,
Scholarum Nationalium Valachicarum in
Magno Transylvaniæ Principatu primum,
atque emeritum Directorem, nunc penes
Regiam Universitatis Pestanæ Typo-
graphiam Typi Correctorem.

54.345

B U D Æ

TYPIS REGIÆ UNIVERSITATIS PESTANÆ
1805.

Elementa linguae dacico-romanae... [Ed. II],
Buda, 1805

ПРОПОВЕДАНІЙ

Д А

А Г Р О П Ъ Ч Ё Н Ъ
Ќ А М Ъ Н И Л Ќ Р
М О Р Ц И .

К Ъ Л Ё В Д Ъ

П Ъ Т Р Ъ М А Й Ќ Р Д Е Д И Ч О С Ж И Т - М Х Р Т И Н .

Паро́х Сас-Рѣгин҃скаѣ, шї Протопоп Гзргїскаѣ А Врѣла,

п р е к ъ м

Шї ла Анзаца́тска Крѣска Докѡментенціале Консїлатѡм ѡл Оу́н-
гарїей Крѣск Кварцилар Ревїзор.

359.132

Д А Б Ъ Д А

А Крѣска Тупографїе ѡ Оу́ниверситѡци Оу́нгзрѣши. А А́нса

1809.

Petru Maior. *Propovedanii...*, Buda, 1809

И С Т О Р І Я

П Е Т Р Ъ

ЛЧӨПЪТЪЛ РӨМЖНИЦӨР ЛДІКІА.

Л Т О В М І Т Ъ

А В

П Е Т Р Ъ М А Й О Р де Дичо-Сжнмзртїн,
Протопѳн, шї ла Анзалцѳла Врѳеска Консіатсн Докзментененціале
ал Оунгарїен

КРЪБОВ А ВЪРЦИЦӨР РӨВНІЗӨР.

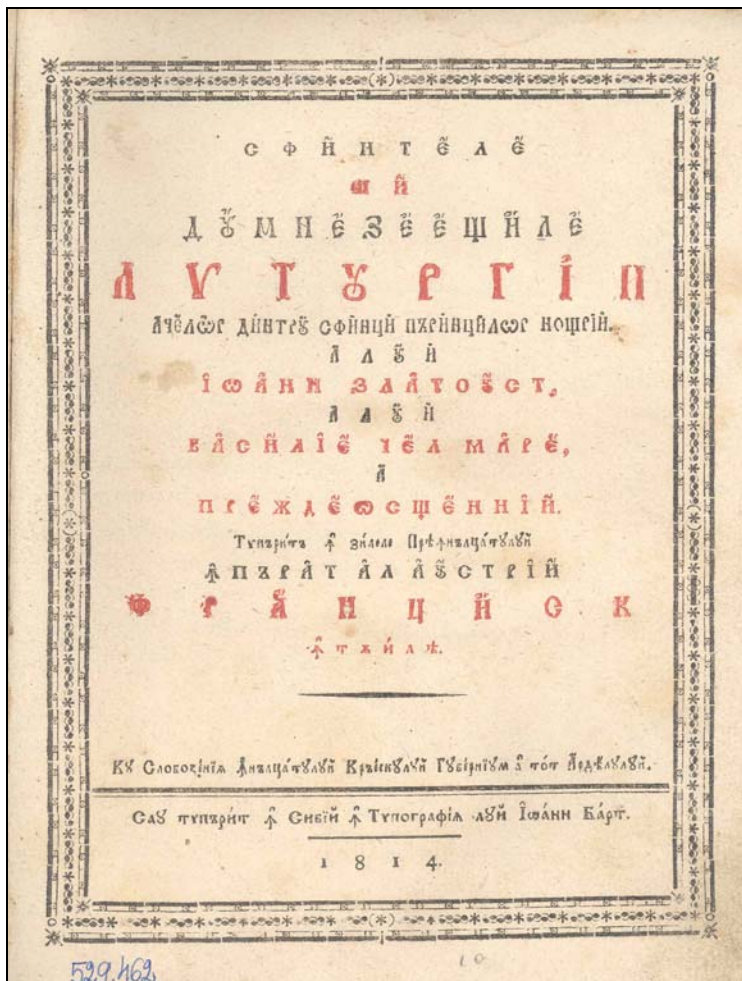
604.709

А Л Б У Д А

Л Врѳаска Тнпографїе ал Оуннверситѳцїи Оунгвріцїи дни Пїца.

1812.

**Petru Maior. Istoria pentru începutul românilor în Dacia,
Buda, 1812**

Liturghier, Sibiu, 1814

390

М О А Р Т Ъ
ЛЪИ

И ВЪЛ

ДЪ

ЧЕЛ КЪ АВЪПЪЛЪТЪ ДРАГОСТЕ СПРЕ ПРОКОПСИРЪ
НЪМЪЛЪИ РЪМАНЪСК
ПРЪ АВЪЦЪЛЪ
ШЪ

МАРЪЛЪ ПОСТЕЛНИК
АЛЕЪАНДРЪ БЕЛДИМЪН
А КЪМ
АТЪЮ ТЪЛМЪЧИТЪ ДИИ ЛЪМКА ФранцузЪскъ
ЧЪ РЪМАНЪСКЪ.

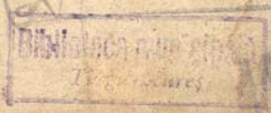

326.205

Л А Б Ъ Д А

КрЪлЪска ТЪпографіе А Оуниверситатен
Оуниверситетъ

1818.

Moartea lui Abel, Buda, 1818

11796

POËMATION

D E

S E C U N D A

LEGIONE VALACHICA

S U B

C A R O L O

BARONE

ENZENBERGIO.

54.325
1892

MAGNO-VARADINI,

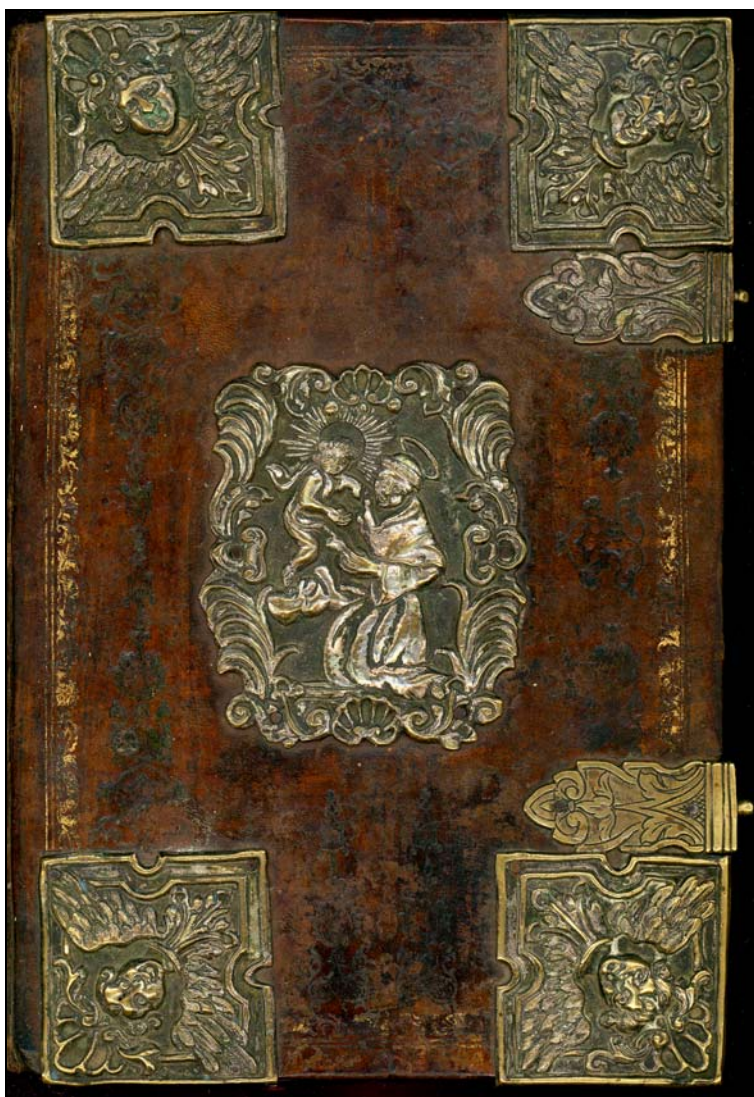
EXCUSUM IN OFFICINA TYPOGRAPHICA JOANNIS TICHY

1830.

Poëmation de secunda legione valachica...,
Oradea, 1830

Legătură de Blaj

Ferecătura de carte executată la Târgu-Mureș

PUBLICAȚIILE FUNDAȚIEI CULTURALE „VASILE NETEA”

SERIA „CAIETE MUREȘENE”

1. *Vasile Netea*-Evocări și bibliografie. Ediție îngrijită de Dimitrie Poptâmaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2008,250p
2. *Ion Chinezu – relief în posteritate* - Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii eminentului cărturar (Târgu Mureș, 4-5 iunie 1994), volum îngrijit de Melinte Șerban, Dimitrie Poptâmaș și Mihail Art. Mircea, Tg-Mureș, 1999,130 p
3. *Un om pentru Tg-Mureș: Emil A. Dandea* - Comunicări prezentate la sesiunea comemorativă desfășurată la Târgu-Mureș, în data de 18 august 1994, la împlinirea unui sfert de veac de la moartea lui Emil Dandea. Târgu-Mureș, 1995,166p.
4. Vasile Pop. *Colinde*, cu o prefață de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1996,120p.
5. *Elie Câmpeanu - omul și faptele sale* - Coordonatori: Grigore Ploșteanu și Dimitrie Poptâmaș, Târgu -Mureș, 1999,152 p
6. Gheorghe S Mircea. *Vis și adevăr*. Versuri. Cu un cuvânt înainte de Mihail Art. Mircea. Târgu - Mureș, 1998, 86 p.
7. *Alexandru Ceușianu* - studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii vrednicului cărturar și om politic (Reghin, 2 iunie 1998), volum îngrijit de Marin Sara, Georgeta Mărgineanu și Iacob Huza. Reghin, Biblioteca municipală "Petru Maior", 1999, 88 p.;
8. *Mărturii prin vreme Douăzeci de ani de viață culturală pe Mureșul de Sus*. Târgu -Mureș, 1999,216 p.;
9. *Traian Dragoș. La capătul apelor*. Versuri. Selecție și cuvânt înainte de Iulian Boldea. Târgu-Mureș, 2000,68 p.
10. Melinte Șerban. *Evocări istorice și literare*. Prefață de Dimitrie Poptâmaș, Târgu -Mureș, 2001,147 p.
11. *Cântecele lui lancu*. Adunate de Traian Dragoș. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Vasile Dragoș. Târgu - Mureș, 2001,62p.
12. Valeriu P. Vaida. *Mărturii dintr-un veac apus*. Ediție îngrijită de Mariana Cristescu. Târgu-Mureș, Ed.Tipomur, 2001,171 p.
13. *Aurel Filimon. Consacrare și destin*. Volum îngrijit de Mihail Art. Mircea, Dimitrie Poptâmaș și Melinte Șerban, Târgu -Mureș, 2001, 350 p.

14. Dimitrie Poptâmaș. *Philobiblon mureșean*. O viață printre oameni și cărți. Cuvânt înainte de Melinte Șerban. Târgu - Mureș, 2003,346 p.
15. Iosif Pop. *Credință și apostolat*, memorii. Prefața de preot protopop Liviu Sabău, canonic mitropolitan, ediție îngrijită și postfața de Dimitrie Poptâmaș și Melinte Șerban, Târgu -Mureș, 2004,229 p
16. Viorel I. Borșianu. *Consemnări cultural - istorice despre obârșiile mele*. Volum îngrijit și prefațat de Mihail Art. Mircea, Târgu Mureș, 2005.
17. Traian Popa. *Monografia orașului Târgu Mureș (Eiție. anastatică)*. Studiu introductiv de prof. dr. Grigore Ploșteanu. Ediție îngrijită de Melinte Șerban și Dimitrie Poptâmaș, Târgu -Mureș, 2005, 323
18. Melinte Șerban. *Cultura mureșeană în memoria cărților (voi. I) -*, Târgu Mureș, Editura Ardealul, 2006,351 p
19. Maria Dan. *Protopopul Artimon M. Popa*. Cu un cuvânt înainte de prof. univ. Cornel Sigmireanu. - Târgu-Mureș, 2006,194 p

ALTE PUBLICAȚII:

Emil A. Dandea *Politică și administrație*. Culegere de texte, selecție, studiu introductiv, note și indice de Dimitrie Poptâmaș și Mihail Artimon Mircea, cuvânt înainte de Victor Suci, Târgu -Mureș, Casa de editură „Mureș”, 1996, 231 p.

Astra reghineană - 125 de ani de la înființare. Volum îngrijit de Marin Șara, lucrare editată de Biblioteca municipală "Petru Maior", 1999;

Minai Suci. *Prutul dintre noi* Târgu - Mureș 2004,255 p;
- *Cinci ani de luptă românească în Ardealul de Nord 1940-1944* –Târgu-Mureș, Editura ANSID, 2005.

Țara Fașilor. Almanah cultural - literar al românilor nord-bucovineni alcătuit de Dumitru Covalciuc voi. 1-17. Târgu - Mureș, Cernăuți, Societatea Culturală „Arboroasa”, 1992 - 2008

Vol. 1-2 (1992 -1993), apar sub îngrijirea și finanțarea Uniunii Vatra Românească

Vol. 3-5 (1994 -1996), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș, și Finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 6-9(1997 - 2000), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș și a Fundației Culturale „Vasile Netea”, cu finanțarea Ministrului Culturii și Cultelor.

Vol. 10- 17 (2001 - 2008) apar sub îngrijirea și finanțarea Fundației Culturale „Vasile Netea”

Publicațiile de mai sus pot fi obținute de la adresa Fundației Culturale "Vasile Netea"

540456, Târgu-Mureș, Str. Cutezaței, Nr 34/8 Tel, 0740-196355,

E-mail: poptomas@rdslink.ro

CUPRINS

Argument

I. CADRUL ISTORIC ȘI CULTURAL

1. Apariția și dezvoltarea tiparului în Țările Române
2. Cartea tipărită, mijloc de formare a conștiinței unității de neam și comunității de limbă
3. Preocupări de valorificare a vechilor tipărituri românești

II. CIRCULAȚIA VECHILOR TIPĂRITURI ROMÂNEȘTI ÎN ZONA SUPERIOARĂ A VĂII MUREȘULUI

1. Cadrul istorico-geografic al zonei
2. Circulația tipăriturilor românești în secolele XVI – XVII
3. Evoluții și momente culminante în circulația cărții românești (1673 – 1750)
4. Circulația cărții românești în perioada de afirmare a tiparului blăjean (1750 – 1780)
5. Cartea românească tipărită în epoca luminilor
6. Informații și mărturii de epocă din cărțile românești vechi
 - a) Mărturii din surse indirecte
 - b) Mărturii din surse directe
7. Păstrarea și valorificarea patrimoniului de carte veche românească
8. Contribuții la bibliografia românească veche

III. CARTEA ROMÂNEASCĂ VECHIE ÎN ZONA SUPERIOARĂ A VĂII MUREȘULUI

Notă explicativă

Catalog colectiv și note

Indice de titluri

Indice de nume

Indice geografic

Bibliografie

ANEXE

Petiția românilor transilvăneni din 18 martie 1850 /limba maghiară și traducere

Ilustrații